

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2019:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні:
глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXII Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ

Філологія

Миколаїв, 11–16 листопада 2019 року

Миколаїв – 2019

Могилянські читання – 2019 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXII Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доповідей : Філологія, Миколаїв, 11–16 листоп. 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 156 с.

СЕКЦІЯ: ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: **Нові виклики у навчанні професійної
англійської мови студентів-нефілологів**

УДК 824.751:034

Gryshkova R.,

Doctor of Sciences (Pedagogy), professor,
Head of the English language department,
Petro Mohyla Black Sea National university, Mykolaiv

USAGE OF DIGITALIZATION IN UKRAINIAN EDUCATION

The new Ukraine's authority declared that in a couple of years our country is to become an electronic one. It means all state documents as well as most spheres of life should be digitalized. Digitalization is the process of changing from analog to digital form of information. It refers to taking analog information and encoding it into zeroes and ones so that computers can store, process and transmit such information. It is universally acknowledged that in the 21st century technology knows no bounds. This is the phase of radical changes where technology is taking over every niche and corner. Such devices as smartphones, laptops, and tablets are known to every student. Now the education system is evolving for the sake of betterment, as this generation students were not born to be confined by the limits of simple learning; their curiosity is vast and cannot be catered with educational systems which were designed earlier. If we kept teaching students the way we taught them yesterday, we would deprive them of their tomorrow. Our obsolete educational system lacks the capability to stand a chance under the new conditions. So we are compelled to use digitalization in education.

Digitalization in education refers to the use of desktop computers, mobile devices, the Internet, software applications, and other types of digital technology to teach students of all ages.

Some education and technology specialists believe that eventually education will be an entirely digital pursuit by artificial intelligence and virtual reality. Such forms of digitalization will become quite common in the nearest future: online courses, digital textbooks, virtual reality tools and videos, online resources connecting students with their educators.

With a high increase in the student population in recent times, pedagogy is being compromised. Because of that, online resources are being developed in a way that makes them always available to teachers the masses. It improves the quality of education and increases the number of literate students.

Альохіна В. В.,
в. о. викладача кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМ ПСИХОЛОГАМ НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНИХ ТЕОРІЙ І ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ

У сучасній системі викладання англійської мови у закладах вищої освіти враховуються міждисциплінарні зв'язки, які відіграють вагомую роль у формуванні критичного мислення й професійної компетентності при використанні англійської мови. Це сприяє покращенню якості освіти, що необхідні для майбутніх спеціалістів, тобто акцент залишається на професійно-орієнтованій комунікативній компетенції.

Задля формування професійно-орієнтованої комунікативної компетенції необхідно використовувати різноманітні методи. Робочою програмою навчальної дисципліни враховані основні навчальні стратегії, підходи й технології, що є ефективними для оволодіння професійними темами англійською мовою. Це моделювання реальних ситуацій або подій, в яких студенти виступають різними за спрямованістю психологами: промисловими, консультативними, дослідниками або й навіть психіатрами, таким чином підвищуючи зацікавленість студентів.

Розгляд відомих у сучасній психології теорій і зміна характерних ролей у вигаданих ситуацій, які є актуальними також у повсякденному житті, змушує студентів спробувати висловити свою думку англійською мовою з точки зору різних областей науки, що є необхідним для реалізації кінцевої мети майбутніх психологів як спеціалістів.

Наприклад, розглядаючи відомий трикутник Карпмана, який складається з трьох дійових осіб (жертва, переслідувач й рятівник), студенти дискутують і аргументують свої точки зору, виступають практикуючими психологами. Це сприяє осмисленню ситуації й розумінню наслідків некоректного коментаря психолога й покращенню критичного мислення.

Такий вид роботи є додатком до базового курсу англійської мови, спираючись на отриманні знання й рівень знань, що наявний у студентів на даному етапі вивчення професійної лексики.

Іншим методом розвитку критичного мислення є перегляд відомих психологічних фільмів, в яких одним з головних героїв обов'язково повинен бути практикуючим психологом, наявна гостра життєва та психологічна проблема, навколо якої вирують другорядні події.

Такий вид роботи необхідно поділити на етапи:

- 1) передоглядний етап;
- 2) безпосередньо перегляд;
- 3) післяоглядовий етап.

На першому етапі необхідно виконувати різноманітні мовні й мовленнєві вправи, вправи на звуження або поширення речень, заповнення пропусків, конструювання фраз зі структурних елементів. Можна використовувати тексти й кліше, таблиці й логіко-синтаксичні схеми.

На другому етапі необхідно ознайомити студентів з термінами й їх поясненням. Студенти мають оволодіти необхідною лексикою професійної термінології. На це виокремлюються 2–3 пари. Перегляд фільму відбувається в позанавчальний час.

Одним із завдань післяоглядового етапу є розвиток критичного мислення, умінь аналізу і синтезу сюжету художнього фільму психологічного змісту. Післяоглядовий етап містить установки, спрямовані на подальше закріплення лексичного матеріалу художнього фільму, переведення наявного словника учнів на мовний рівень, а також на осмислення фільму.

Пропонується проводити аналіз і синтез з опорою на фактологічну інформацію, а також на емоційно-оцінну складову відповідно поділу сприйняття художнього матеріалу фільму психологічного змісту на дві сфери: сферу сприйняття фактологічного матеріалу та сферу емоційного впливу.

Для стимуляції критичного мислення майбутніх психологів пропонують комунікативні вправи: висловити свою думку з приводу вчинків персонажів фільму, обговорити конкретні висловлювання, погодитися або не погодитися з точкою зору героїв фільму, охарактеризувати конфліктні лінії сюжету, запропонувати шляхи вирішення ситуації, що склалася.

Результатом здійснення роботи з матеріалом сучасних психологічних теорій або художнього фільму психологічного змісту є підвищення мотивації у майбутніх психологів, розвиток критичного мислення, розвиток умінь аналізувати і синтезувати, задіюючи сферу сприйняття фактологічної інформації та емоційну сферу, абстрагуватися від ситуації, а також розвиток рефлексивних умінь.

Буровицька А. І.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

THE WAYS TO IMPROVE STUDENTS' COMPETENCE IN BUSINESS ENGLISH

Nowadays a lot of the recent studies have focused on communicative approach of teaching English. But a lot of students of non-philology departments have their own specific aim in learning a foreign language. It is gaining a good job or working with the foreign clients, work in support department. Business situations like phone calls and working in chat online, writing e-mails are inseparable from their future profession in that case. Business English is considered one of the most important, fundamental knowledge of English what required for reaching success as a professional in the specific area. If a student is not a good in it then he or she may face with danger for speaking and expressing his or her point of view.

In recent years, methods of teaching Business English have switched its orientation to competence approach. Every good specialist should owe the basic Business English speaking and writing skill according to his profession. Modern approach has been enriched by different learning strategies to individualize the process of learning a language. In the base of it competence approach in teaching and learning languages took the first place.

Many students struggle trying to determine the key ideas from the details; other students have a hard time understanding what the purpose of their work. Helping students increase their speaking and listening comprehension for answering the calls and making face-to-face dialog can be a key to educational success or failure. That's why our instructions are following:

1. **Choosing materials.** It's extremely important to choose materials that create 'authentic' situations in the classroom. Probably the most important resource is the learners themselves. They can take real materials from their working lives – the things they need to read and understand, or perhaps even create and present. These could be leaflets, emails, PowerPoint presentations or reports. If you want to improve your professional English, start by making a list of situations in which you use the language at work.

2. **Being realistic about time and progress.** Set yourself realistic targets in terms of the time you are willing to devote to your English and the results you can then expect to receive.

3. **Trying to gain more practice.** If you want to improve your business English and communication skills for work, you need to actively seek out

opportunities to gain practice. One of the best ways to improve your business English is to remove the option of communicating in your native language. In other words, to place yourself in situations in which you are forced to use English – like it or not. Travelling abroad or better business trips can provide you with a valuable understanding of how your overseas colleagues interact at work and in their down time.

4. **Preparation for a conference in English and making a presentation in English.** The most important is not only to write a script of your text or create the Power Point slides but to practice your speaking skills.

5. **Reading specific literature or documentation.** This may not always be the most interesting material available in the English language, but reading professional or technical documents, books, manuals, regulations, etc. is a good way to improve your understanding of work-related jargon and its practical usage.

6. **Learning some phrasal verbs and idioms commonly used in business.** It is worth making the effort to learn some work-related idioms and phrasal verbs as these are often used by naive speakers in business situations. They can be really helpful in different situations. You can use such idioms like to be a workaholic or to work like a dog, to get the sack, to keep your shirt on, to come to a head, to be out of the woods, to be a cup of tea, skating on thin ice and others.

7. **Preparation with a textbook sometimes.** Take a textbook that allows you to use yourself, it could be with answers in the back for self-correction. The Professional English in Professional English in Use series published by Cambridge University Press or Oxford University Press will be useful for this task (these series include business English exercises for the specialties in a lot of spheres like in IT, Medicine, Economy, Law, Pharmacy, Engineering and others).

8. **Recording your mistakes so you can learn from them.** Also listening activities (EnglishPod or BritishCouncil websites for listening are recommended)

9. **Improving your professional emails writing** using helpful programs for that like Grammarly and use business templates to understand the structure of the e-mails better.

10. **Joining an English internet forum in your professional sphere.** It is always useful to get advice from someone who is more experienced so do not be afraid to start conversation.

Гриженко Г. Ю.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

THE SPECIFICS OF BUSINESS ENGLISH COURSE FOR FUTURE HISTORIANS

Nowadays Ukraine is expanding its intercultural ties in the sphere of science, culture, industry and education. Growing number of international contacts, activation of world and European integration processes and interest in Ukraine as a potential partner place new aims and tasks for higher educational establishments of Ukraine to use more effective and resulting methods in preparing specialists, who are able to meet the needs of the modern world community. A foreign language is an inseparable part of professional activity because academical and labour mobility are expanding, there are common world educational standards, it is important to communicate with foreign specialists, to establish professional-business and personal relations with partners from all over the world, to read and understand various publications containing new data in a foreign language. The process of studying a foreign language should be aimed at developing students' linguistic abilities and forming professionally oriented foreign language competence. The general notion of competence includes correspondence to certain demands, established by standards and criteria in different spheres of activity, possession of active knowledge, ability to firmly achieve results and manage the situation.

The necessity of using new approaches and methods of teaching English has become critically urgent. A foreign language encourages achieving practical aim – mastering the language for professional and business communication; educational aim – gaining disciplinary and interdisciplinary knowledge, mastering professional and non-professional skills and cultural enrichment; educational purpose – scientific worldview development, forming moral norms, responsibility and tolerance; developing aim – intellectual, motivational and emotional spheres of a personality formation, personal reflection (ability to analyze one's own actions and feelings) and self-awareness (conscious knowledge of one's own character, motives and desires). A foreign language is responsible for cognitive, psychic and personal development of a person learning it.

The process of learning a foreign language should be based on a high level of internal or personal motivation and on the knowledge gained during the study of specialized disciplines. Psychophysiological aspect of the moti-

vation (inducement) notion is actualized necessity, i.e. motivation is the most important aspect of the functional system that determines goal-oriented behaviour. Specificity of professional activity determines the ways of mastering a foreign language communication. As practice shows, the most powerful means of creating positive motivation is involving students into intellectual activity with elements of competition. Therefore, the main thing is to keep constant interest to activities, changing them on time and choosing topics which correspond to students' interests of this very specialisation.

The course of Business English for historians unites the students' professional field of interests and the process of language mastering and further development of linguistic competence, it contains topics which stimulate their ability to compare, express their opinion and make conclusions. The skills of interactive communication are improved while studying – effective speaker-audience communication, use of appropriate information resources, verbal and non-verbal means of communication, decision-making and tolerant attitude to an opposite opinion. Modelling of professional situations at a foreign language classes encourages educational activity, causes interest in professional issues, enriches knowledge potential, develops communicative competence along with creative properties. For example, mastering of the topic of 'Changes in Etiquette' gives students-historians the opportunity to compare basic rules of public behaviour in the past and today and explain, why some rules were preserved while others have disappeared with time. They come to conclusion that the notion of moral norms, tolerance and desire not to offend the public remain essential and people around the world keep the rules which support these aspects. While studying the topic 'Culture Shock' they learn about the main problems people face entering a foreign community, offer their own solutions of awkward situations and ways to minimize cultural differences.

Mentioning the four main language competences in auditing, speaking, reading and writing it is worth saying that the course of Business English for historians gives an opportunity to develop all the abovementioned. Students listen to different types of job interviews and decide which of them were successful and which were not. They discuss the typical mistakes and suggest their own variants of answers. Each student may deliver a speech of his/her own and practise oratory skills, or participate in a dialogue or a polilogue. One of the effective means of causing students' interest and attracting attention to the issue is the use of business games. Modelling professional or business situations provides creative atmosphere and desire to participate in discussions, solving problems, case studies and so on. Role-play when one of the students takes the role of an employer or a head hunter and another one is an applicant helps them practise a real-life situation of

applying for a job and prepares for future similar situations in their professional life. They participate in discussion concerning proper and improper questions to ask, and learn how to answer 'difficult' questions. In future it may help them avoid embarrassment, respond quickly, fearlessly and with dignity, without being at a loss and feeling uncomfortable. Writing a CV is also a useful activity which helps to sum up their best qualities and achievements and avoid unnecessary unimportant information, which is not relevant to the applied post. The discussion 'Which business I would like to start' not only gives an opportunity to develop language-speaking skills, but also makes a platform for thinking over their future professional activity and circle of interests. With the help of business games students acquire some professional skills and get rid of so-called stage fright – being afraid of speaking in public and avoiding communication.

The essence of the course of Business English for historians lies in practicing future members of the global community, ready for interaction and self-realisation in the world of competition and challenges, which young people are to come across after their graduation.

УДК 473.316:891.121

Греков В. О.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH TO PSYCHOLOGY STUDENTS

One of the basic differences between teaching English to philologists and teaching it to non-philological students is the usual absence of knowledge when it comes to terminology. Notions like «case», «passive voice», «moda-lity», as well as «prepositions», «verbals» etc. are to be interpreted elaborated and explained, whereas philology students presumably are familiar with this specific vocabulary at the very initial stages of studying at university.

Therefore, it is imperative that the students of psychology get a good grip on the terms they will have to comprehend, the sooner, the better, during the very first semester of freshman year.

The second peculiarity is the necessity to provide the students with a vast vocabulary concerning their professional field, which includes anatomy, physiology, and psychology. This requirement puts additional strain on the teacher, as he is professionally bound to obtain and maintain profound acquaint-

ance with this layer of vocabulary, as well as grasp the basic principles of psychology per se. However, it demands the educator to broaden his/her field of expertise, which is always good and beneficial, albeit tiresome.

The third peculiarity to mention is specific development of speaking skills. A decent philologist usually speaks like a mentor, a psychologist is supposed to speak like a friend whom you have asked for a piece of advice on a delicate matter. The speech of a psychologist must be confident, yet soothing, it is desirable to use quotations and references to be able to back one's arguments. That implicates a different structure of speech practice, implying the speech not as a dialogue or a monologue, but as a questionnaire and a conclusion, bearing in mind that whatever the complexity of a patient is, the conclusion is to be phrased in plain words for the patient to understand and absorb.

The fourth peculiarity is the number of students in the group, which is significantly larger, than the usual one for philologists. Sometimes the number of people in the audience is 3 times bigger, which drastically decreases the chances of each student to get enough attention from the educator, as well as makes teaching a slightly harder task. After all, it was Nietzsche who said «When 100 people stand side by side, each of them loses one's own brain and gets someone else's instead».

Finally, the fifth peculiarity is less hours of teaching, of course, which means less time devoted to every topic planned, which, combined with more time necessary to explain basic grammar, slows down the progress rates quite a bit.

Nevertheless, that is by no means a desperate situation, since a capable educator does everything in his/her power to give the best of his knowledge to young hearts and minds in the audience, lighting them up with ideas, concepts, notions and the eternal shining of the spotless English language.

УДК 371.32

Головнюва-Коппа О. О.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАСВОЄННЯ ЧИТАННЯ ТЕКСТІВ РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

Читання текстів різних функціональних стилів є невід'ємною частиною при вивченні іноземної мови. Це допомагає засвоєнню нової лексики, розширенню словникового запасу і удосконалення навичок читання.

Засвоєння читання текстів різних функціональних стилів є змістом третього етапу оволодіння читанням як видом комунікативної діяльності на заключному етапі навчання. Тобто мета читання текстів змінюється в залежності від курсу навчання. Саме тут зі всією повнотою виявляється основне призначення читання як засобу здобування інформації з тексту. Якщо до цього воно було метою, на досягнення якої спрямовувалася діяльність студентів, а тексти мали навчальний характер і читання було навчальним, то тепер читання стає засобом здобування інформації з пізнавальною метою, а тексти набувають пізнавального характеру. На старших курсах тексти великих об'ємів слід вміти розділити на зменшені частини і обрати найважливішу інформацію.

Читання про себе є одним із видів роботи зі студентами. У процесі формування механізму читання і оволодіння читанням про себе на першому і другому етапах на першому плані є вирішення методичних завдань за допомогою навчальних комунікативних дій. Під час засвоєння функціонального читання на перший план виступає пізнавальна діяльність, яка здійснюється за допомогою читання, що визначає методичний зміст навчальної роботи, спрямований на розвиток і удосконалення читання про себе.

Читання текстів може бути розпочато після першого року вивчення іноземної мови, але складність цих текстів і насичення складним матеріалом не може виступати на ранніх етапах вивчення мови. З удосконаленням і розширенням словникового запасу можна переходити до читання нескладних науково-популярних, суспільно-політичних і літературних текстів. Основна увага при цьому спрямована на те, щоб навчити учнів розуміти тексти іноземною мовою, яку вони вивчають, і здобувати з них інформацію.

Кожний з цих видів тексту містить інформацію різного характеру. У науково-популярних текстах наводяться наукові факти, які становлять пізнавальний інтерес для студентів. Суспільно-політичні (публіцистичні) тексти дещо складніші в інформативному плані, у них не тільки наводяться факти із суспільно-політичного життя, а й дається їх інтерпретація. Найскладнішими є художні тексти, що містять інформацію не тільки про події, стосунки між людьми, а й ставлення автора до людей, подій, ті його ідеї, які передаються через описувані події, вчинки героїв. Автор завжди вкладає в кожен текст свій зміст, свої думки і слова. Читаючи тексти іноземною мовою необхідно для розуміння і сприйняття тексту зважати увагу на багатозначність слів у різних мовах, на культуру народу, на зовнішні обставини під час написання того, чи іншого твору. Зважаючи на це, читання художніх текстів переноситься на заключний етап навчання.

Указані вище особливості науково-популярних, суспільно-політичних і художніх текстів визначають необхідність диференційованого підходу до навчання читання цих текстів.

Диференційований підхід виявляється в цільовій настанові, з якою читаються тексти, в характері завдань, які вони виконують після того, як прочитали текст.

Науково-популярні тексти читаються з настановою знайти в тексті цікаві факти, і вся наступна робота спрямована на те, щоб виявити як всі зрозуміли прочитане.

Суспільно-політичні тексти читаються з настановою виявити певні факти і інтерпретувати їх. Навчальна робота після читання тексту спрямована на те, щоб, відштовхуючись від одержаної з тексту інформації, виявити ставлення до описаних подій, обов'язково пов'язати їх з актуальними подіями життя в нашій країні і за рубежом і провести з учнями обговорення в доступній для них формі.

Робота над художніми текстами найбільш трудомістка і різноманітна і проходить за трьома послідовними кроками:

- а) розкриття сюжетної лінії;
- б) оцінка й обговорення подій та вчинків героїв;
- в) розкриття ідей закладених у творі.

При функціональному підході до читання треба враховувати обсяг інформації, яку здобувають з текстів, відповідно до потреби в ній. Із цієї точки зору виділяється читання із здобуванням повної інформації з тексту і читання, коли треба зрозуміти тільки загальний зміст прочитаного.

Перший вид читання передбачає глибоке і точне розуміння тексту. Необхідно дістати максимальну інформацію з нього. Таке читання називають вивчаючим, його можна застосовувати до будь-якого тексту залежно від обсягу інформації того чи іншого характеру.

Читання, що передбачає тільки розуміння загального змісту прочитаного, називають ознайомлюючим. Його застосовують переважно під час читання суспільно-політичних і науково-популярних текстів, коли, не вдаючись, у деталі, треба збагнути загальний зміст тексту чи дізнатися про основну думку статті. Різновидом такого читання є перегляд окремих уривків і навіть заголовків з метою пошуку необхідної інформації. Таке читання називають переглядовим.

Денищич Т. А.,
канд. пед. наук, доцент кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Ефективний розвиток комунікативних умінь і навичок передбачає усвідомлення психолінгвістичних чинників розвитку комунікативної компетентності студентів, серед яких виділяємо: розуміння психологічної сутності формування вмінь і навичок комунікації, знання особливостей протікання процесів сприйняття й породження мовлення, володіння рецептивними (слухання й читання) і продуктивними (говоріння й письмо) видами мовленнєвої діяльності.

Під комунікативними вміннями майбутніх фахівців розуміємо вміння, засновані на ґрунтовній теоретичній підготовці (тобто теоретичних знаннях), що дозволяє творчо використовувати комунікативні знання й навички для передачі та обміну інформацією з метою забезпечення ефективної професійної діяльності. У свою чергу комунікативні навички майбутніх фахівців визначаємо як автоматизовані комунікативні дії, що не потребують свідомого контролю і спеціальних волевих зусиль та сприяють швидкому встановленню контакту в різних ситуаціях професійного спілкування. Зазначимо, що комунікативні вміння й навички будемо розрізняємо за ступенем оволодіння мовним матеріалом студентами і складністю комунікативних дій.

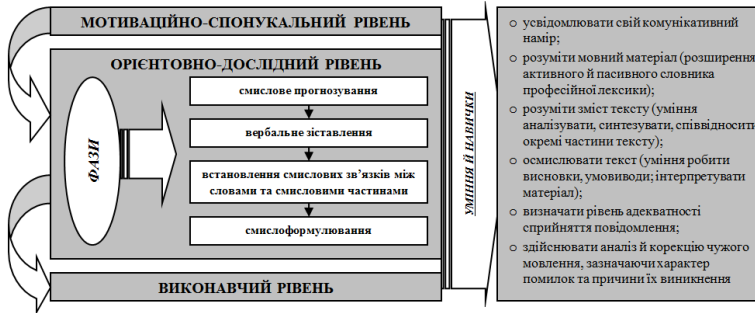
Визначальним чинником розвитку комунікативних умінь і навичок виступає мовленнєва діяльність, яка забезпечує процеси сприйняття й породження тексту. Залежно від спрямованості мовленнєвої дії на сприйняття або породження висловлювання вчені виділяють рецептивні, що забезпечують прийом й переробку інформації (слухання й читання), та продуктивні, орієнтовані на породження інформації (говоріння й письмо), види мовленнєвої діяльності.

Процес розвитку комунікативних умінь і навичок студентів передбачає сприйняття й розуміння матеріалу під час лекцій та самостійної роботи з навчальним матеріалом, а продукування власних висловлювань відбувається після опрацювання цього матеріалу на практичних заняттях. Важливими для розвитку комунікативних умінь і навичок студентів є вдосконалення процесів сприйняття мовлення – слухання й читання.

Головною метою аудіювання й читання є отримання нової інформації, тому більшість учених наголошують на спільній структурі цих двох процесів. Представимо схематично рівні формування рецептивних видів мовленнєвої діяльності та виділимо на їх основі вміння й навички, що залежать від рівня сприйняття інформації.

Схема 1

Рівні формування рецептивних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання й читання)

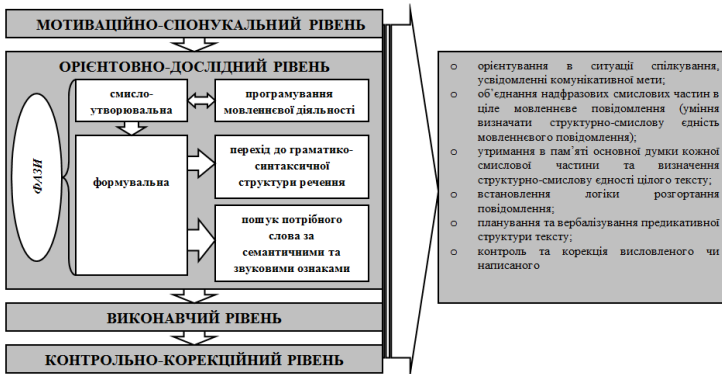

Одночасно з удосконаленням рецептивних видів мовленнєвої діяльності відбувається активний розвиток продуктивних видів, до яких належить творення власних усних (говоріння) та писемних (письмо) висловлювань.

Представимо схематично рівні формування продуктивних видів мовленнєвої діяльності (схема 2).

Схема 2

Рівні формування продуктивних видів мовленнєвої діяльності (говоріння й письмо)

Усвідомлення студентами й викладачами всіх етапів сприйняття й породження фахового тексту сприятиме формуванню комунікативних умінь і навичок студентів.

Отже, ефективний розвиток комунікативних умінь і навичок майбутніх фахівців пов'язаний зі знанням психологічної природи формування вмінь і навичок комунікації, розумінням суті психічних процесів сприйняття та породження мовлення, усвідомленням особливостей формування рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності та психічних процесів, що їх супроводжують (мислення, пам'ять, увага). Важливу роль при цьому відіграють мовленнєві й комунікативні здібності, завдяки яким студенти можуть чітко, зрозуміло висловлювати свої думки за допомогою вербальних і невербальних засобів, знаходити підхід до співрозмовника й налагоджувати з ним контакт.

Успішному розвитку комунікативних умінь і навичок студентів сприятиме розуміння суті психічних процесів, серед яких важливу роль відіграють мислення, пам'ять, увага, а також мовленнєві й комунікативні здібності. Свідомий розвиток комунікативних умінь і навичок студентів можливий лише завдяки мисленню, яке забезпечує розуміння, засвоєння та відтворення мовного матеріалу. Високий рівень мисленнєвої діяльності залежить від роботи пам'яті. Особливо важливими є формування різновидів пам'яті, безпосередньо пов'язаних із породженням мовлення: пам'ять ситуації (впливає на формування комунікативних навичок, оскільки відбувається на підсвідомому рівні), пам'ять програми (відбувається схематичне визначення ключових питань подальшого висловлювання, що дає можливість вільно висловлювати думки, оперувати спонтанним мовленням), пам'ять змісту (дозволяє запам'ятовувати великий за обсягом матеріал, аналізувати й синтезувати його), пам'ять форми (сприяє розвитку моторної пам'яті, запам'ятовування важливих деталей, визначень, дат, подій). Необхідною умовою розвитку окреслених вище психічних процесів (сприйняття й породження мовлення, мислення й пам'яті) є увага, що сприяє розвитку вмінь студентів зосереджуватися на потрібній інформації та контролювати перебіг комунікативного акту, забезпечуючи зворотний зв'язок. Важливу роль при цьому відіграють мовленнєві й комунікативні здібності, завдяки яким студенти можуть чітко, зрозуміло висловлювати свої думки за допомогою вербальних і невербальних засобів, знаходити підхід до співрозмовника й налагоджувати з ним контакт. Як підсумок констатуємо, що розвиток комунікативних умінь і навичок, здібностей сприяє формуванню національно-мовної особистості майбутнього фахівця.

Диндаренко О. А.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, призводять до модернізації й організації навчального процесу відповідно до освітніх стандартів третього покоління. Проводяться курси підвищення кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів, переробляються програми навчальних дисциплін, підвищується роль самостійності студентів. Іноземна мова набуває все більшої значущості в системі підготовки у ВЗО студентів немовних напрямів. З одного боку, вона вивчається як обов'язкова дисципліна гуманітарного і соціально-економічного циклу, з іншого – професійна іноземна мова вводиться у низці навчальних установ як варіативна (профільна) дисципліна професійного циклу. Отже, здійснюючи підготовку майбутніх фахівців, необхідно розвивати в них навички використання іншомовної професійної й наукової лексики, навчати їх спілкування в контексті спеціальності, розвивати вміння академічного письма. Викладачеві іноземної мови доводиться опановувати новий для нього аспект роботи – приділяти особливу увагу проблемі дипломного проектування, навчати цього студентів, формувати в них навички підбору матеріалу, логічної організації ідей, вибудовування ясного й зв'язного тексту. На увагу заслуговує розвиток навичок академічного письма й ефективного використання матеріалів і вправ для написання анотації іноземною мовою, які допоможуть студентам немовних 4 спеціальностей набутти впевненості у викладі своїх думок та ідей при написанні дипломних робіт, підготовці до публікації наукової статті. Мета навчання академічного письма – сформувати у студентів уміння писати комунікативно, значимо, оригінально, інформативно, зв'язно, логічно, виразно, з позначенням особистісного ставлення до предмета висловлювання, відповідно до певної композиційно-мовної форми і відповідно до норм мови. Розвиваючи навички академічного письма, пропонується подання матеріалу за принципом «від простого до складного». На початковому етапі викладачеві необхідно познайомити студентів з елементами письмової роботи, використовуючи структури в різних вправах і тільки потім у своїх власних письмових роботах. Студентам надається можливість працювати самостійно, з партнером або в групі. Вправи можна виконувати як в аудиторії, так і вдома. На цьому

етапі необхідно приділити увагу критичному мисленню й наслідкам вибору слів, речень, техніки організації тексту. На етапі вибору теми викладач дає студентам завдання, проводить мозковий штурм ідей. Метод мозкової атаки можна з успіхом використовувати не лише для генерування ідей, але й для збору інформації. Після написання академічний текст необхідно відредагувати, визначивши послідовність аргументів, релевантність інформації, ідей, думок і поглядів. Студентам рекомендується обмінюватися роботами, висловлювати свою думку, виправляти помилки, тим самим удосконалюючи навички редагування. Від студентів, які активно займаються науковою діяльністю, пишуть статті й дипломні роботи англійською мовою, наукові журнали вимагають написання анотацій до статей, переклад яких «лягає на плечі» авторів. Саме тому викладачам, розвиваючи у студентів навички академічного письма, слід приділяти особливу увагу написанню анотацій. Анотація дозволяє сформулювати враження про корисність друкованої роботи, її основний зміст і головну ідею. Починаючи писати анотацію, студенти, як правило, включають в неї фрагмент тексту основної статті чи дипломної роботи. Завдання викладача – ознайомити студентів з особливостями написання анотації, удосконалюючи знання англійської граматики й розширюючи словниковий запас. Таким чином, необхідно акцентувати увагу студентів на такому: – анотація розміщується переважно після назви статті й автора, тому не варто повторювати й перефразовувати заголовок; – не слід включати в анотацію інформацію, якої немає в друкованій роботі (статті чи дипломній роботі); – потенційний читач прагне знайти в анотації короткий виклад мети, методів, основних результатів і висновків, оскільки це коротка характеристика друкованої роботи; – слід уникати використання займенників I або we (речення мають бути безособовими), вибравши активну форму дієслова, а не пасивну (the study tested замість it was tested by the study); – по можливості варто уникати назв торгових марок, акронімів, аббревіатур і символів: вони вимагають пояснень, які займають багато місця, а анотація не має бути об'ємною; – використовувати ключові слова друкованої роботи; – викладати думки коротко і ясно, щоб полегшити розуміння прочитаного. Виходячи з вищевикладеного, можна вивести критерії оцінювання анотації: 1. Мова доступна й зрозуміла будь-якій аудиторії. Переважно використовуються прості речення. 2. Релевантність інформації. 3. Використання відповідного стилю викладу залежно від характеру статті / друкованої роботи. 4. Анотація окреслює проблему, цілі, методи, результати. 5. Дотримується структура анотації. 6. Лексичне й граматичне оформлення. На завершення хотілося б відзначити, що в процесі вдосконалення навичок академічного письма необхідно не лише розглядати питання, пов'язані із

специфікою і структурою наукових текстів, але і виконувати завдання з написання різних видів робіт, аналізуючи приклади, виправляючи помилки. Написання анотації є ознакою не лише культури оформлення наукової роботи, але й показником того, що автор уміє аналізувати і систематизувати інформацію.

УДК 261.54:31'784

Коваленко О. В.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) ЗА ДОПОМОГОЮ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ

Вивчення будь-якого іноземної мови передбачає, що цей процес буде безперервним. Із застосуванням мобільних технологій і використанням портативних мобільних пристроїв, які доступні в будь-який час і в будь-якому місці, традиційне навчання іноземним мовам стає більш інтенсивним, якісним, модернізованим. Необхідно відзначити, що впровадження мобільних завдань в навчальний процес сприяє не тільки ефективності навчання завдяки підвищенню результатів засвоєння мовного матеріалу, а й оптимізації навчального процесу за допомогою економії аудиторного часу на мовних вправах на користь комунікативних.

В даний час існує велика кількість додатків, що реалізують ідеї навчання англійської мови на платформі мобільних пристроїв. Навчальні мобільні додатки, доступні через магазини App-Store, iTunes, GooglePlay і інші, а також на навчальних веб-сайтах і ресурсах, можуть бути класифіковані за рівнем підготовки і з урахуванням віку учнів. Мобільні додатки можуть відповідати різним дидактичним цілям, сприятиме закріпленню мовного матеріалу і розвитку навичок читання, говоріння, аудіювання та письма.

Мобільні додатки можна створити до вже існуючих навчальних посібників, є самостійні мобільні додатки для вивчення англійської мови, є вузькоспрямовані (наприклад, тренажер тільки по граматиці) і багатофункціональні (наприклад, тренування лексики, навичок аудіювання та письма в одному додатку). До мобільних додатків відносяться навчальні програми, навчальні ігри, словникові картки.

Навчальні ігри є чудовою альтернативою для вивчення іноземної мови (англійської мови) не тільки для дітей, а й для дорослих. Викори-

стання ігор на занятті дозволяє урізноманітнити процес навчання і викликати в учнів інтерес до вивчення англійської мови, що є особливо важливим на початковому етапі вивчення предмета.

Серед мовних мобільних додатків широко поширені додатки для запам'ятовування алфавіту, програми для заучування і закріплення лексичного і граматичного матеріалу. Невід'ємною частиною вивчення будь-якої іноземної мови є поповнення вокабуляра. Наприклад, в мобільному додатку «Intelli» порожні словникові картки можна супроводити картинкою, попередньо скачавши її з інтернету або з фотогалереї мобільного пристрою, вибрати фон і шрифт, озвучити текст.

Після заповнення картки її можна додати в колекцію за допомогою кнопки «Додати», або просто перетягнути її на колоду (drag-and-drop1). Кожна картка буде з'являтися в залежності від уподобань. Такі картки набагато зручніше у використанні і знаходяться завжди під рукою. За допомогою мобільних додатків в учнів з'явилася можливість самостійно тренувати вимову. Скориставшись функцією «Мікрофон» в додатку «Read Aloud» навчається наговорює текст.

Програма відразу оцінює вимову, виділяє помилки, зберігає статті і прогрес читання. Мобільний додаток «Nemo» дозволяє відпрацьовувати фонетичні навички за допомогою простого алгоритму дій. Для цього необхідно вимовити фразу, записати її в віртуальній студії запису і порівняти її з вимовою викладача.

Існує також широкий вибір мобільних пропозицій для тренувань граматики. Необхідно також виділити мобільні додатки, за допомогою яких можна створити власні мультимедійні продукти, наприклад, аудіо- та видимі, цифрові історії (цифрові історії2), наприклад, у 1 перетягуванні та перекладі; Бери-і-Кидай) – здатна експериментувати елементовані інтерфейси в інтерфейсах користувача (як графічний, так і текстовий, де елементи GUI реалізовані при допомозі псевдографіки) за допомогою маніпулятора «миші» або сенсорного екрана. 2 Цифрова розповідь – це новий стандарт, який подає інформацію в інтернеті, з обов'язковим використанням сучасних візуальних середніх: інфографіки, фото, відео та ін. VoiceThread3, створивши власні мобільні тести, запропоновані та ін. Це вже більше просунутий етап, який вимагає виконувати роботи з пристроями та спеціальними програмами.

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності:

- орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда;
- орієнтованість спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища;
- орієнтованість адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації;
- орієнтованість готовність і уміння будувати контакт з людьми;
- орієнтованість внутрішні засоби регуляції комунікативних дій;
- орієнтованість знання, уміння і навички конструктивного спілкування;
- орієнтованість внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

Таким чином, комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить як складові цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, уміння, навички.

В. Я. Ляудіс, А. М. Матюшкіна, А. Я. Пономарьова виділяють два типи діяльності і відповідно два типи завдань: творчі (продуктивні) і рутинні (репродуктивні), що відображаються в аналізі процесу спілкування. Ситуація, яка потребує виходу за межі стереотипів, установок,

ролей, що склалися, завжди передбачає продуктивне спілкування. Репродуктивне, або стандартизоване спілкування передбачає взаємодію «за стандартом», «за сценарієм». Можна говорити також про зовнішнє, поведінкове, оперативно-технічне і індивідуально-значеннєве спілкування.

Однією із складових комунікативної компетентності є вміння усвідомлювати і долати комунікативні бар'єри. Такі бар'єри можуть виникати, наприклад, при відсутності розуміння ситуації спілкування, що викликається розходженнями між партнерами (соціальними, політичними, фаховими, які породжують різну інтерпретацію тих самих понять, що обумовлюють різноманітне світовідчуття, світогляд, світосприймання).

Передача будь-якої інформації можлива лише за допомогою знаків, точніше, знакових систем. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, що використовують різноманітні знакові системи. Відповідно до цього можна виділити вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності в спілкуванні. Вербальна комунікація використовує в якості знакової системи людську вимову, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що включає два принципи: лексичний і синтаксичний. Сукупність визначених заходів, спрямованих на підвищення ефективності мовного впливу, отримала назву «переконуючої комунікації», на основі якої розробляється так звана експериментальна риторика – мистецтво переконання за допомогою промови. Інший вид комунікації включає такі знакові системи: оптико-кінетичну – до неї належать жести, міміка, пантоміміка; пара- і екстралінгвічну.

Щодо поняття «іншомовна комунікативна компетентність» та її складових – серед дослідників немає одностайності. Автори визначають цей термін (ІКК) як:

- знання, вміння та навички, необхідні для розуміння чужих і власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якої охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті);
- навички та вміння аналізу тексту та власне комунікативні надбання;
- знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації тощо.

Особливістю іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця є її зв'язок із професійною свідомістю, професійними ціннос-

тями та ідеалами, оскільки йдеться про ступінь сформованості професійного рівня, стилю професійного спілкування у різних соціально-рольових ситуаціях. Набуття іншомовної професійно спрямованої компетентності дозволить майбутньому фахівцеві виконувати різні види робіт з оригінальною літературою зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал; мати навички діалогічного мовлення, а також володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні як самостійно підготовленого, так і непередбаченого висловлювання, володіти навичками як усного, так і письмового перекладу з іноземної мови на рідну та навпаки; знати основи ведення ділової документації іноземною мовою, вести ділове листування, переговори тощо; володіти основними навичками двостороннього перекладу; використовувати словники та довідковий матеріал при перекладі; вміти стисло та точно висловлювати думки обома мовами; вміти використовувати засоби сучасних інформаційних технологій під час спілкування та передачі інформації. Розвиток комунікативної компетентності має сприяти професійній та особистісній підготовленості випускників вузів до працевлаштування та відповідати вимогам сучасного ринку праці.

УДК 378:811.112

Лікунова С. А.,
в. о. викладача кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЛЬ ДІЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

Ціллю навчання іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах є оволодіння студентами іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти та розвитку особистості студента. Одним із найважливіших аспектів вивчення іноземної мови є формування усно-мовленнєвої компетентності та оволодіння її важливою складовою – діалогічним мовленням.

Структурно-синтаксичні й функціональні ознаки діалогічного мовлення висвітлено у працях учених-лінгвістів: Т. Винокур, С. Захарова, Є. Земської, В. Іваненко, М. Михлініна, О. Сиротиніна, В. Скалкін, В. Федосєєва. Учені О. Вишневський, Н. Гез, Г. Коваль, А. Миролюбов присвятили праці розвитку діалогічного мовлення на основі навчання

другої іноземної мови. Питаннями діалогічного мовлення займалися вчені Е. Шубін, Й. Берман і В. Бухбіндер, В. Скалкін і Г. Рубінштейн, С. Розенбаум, О. Леонтьєв та багато ін.

У лінгвістичній літературі діалогічне мовлення трактується як особливий вид мовленнєвої діяльності, що характеризується ситуативністю, наявністю двох або більше комунікантів, швидкістю і безпосередністю процесу відображення явищ та ситуацій об'єктивного світу, активністю мовців щодо вираження свого індивідуального ставлення до фактів, великою кількістю емоційних реакцій, персональною направленістю. А. Мирошніченко розглядає діалогічне мовлення як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників виступає як слухач і як мовець.

Найхарактернішими особливостями діалогічного мовлення є обмірковування, смислова взаємозалежність реплік, ситуативна залежність реплік, лаконічність, чіткість реплік, широке використання «відпрацьованих» у мовленні засобів-штампів; слухове сприйняття учасників діалогу: важливість інтонації, тембру, тональності тощо, які можуть впливати на семантику слів, змінювати її або навіть повністю нейтралізувати; зорове сприйняття учасників діалогу (особлива роль міміки, жестів та інших паралінгвістичних засобів).

Аналіз наукової літератури дав можливість окреслити характерні мовні особливості діалогічного мовлення. До них належать:

1) еліптичність. Розумінню неповних реплік партнерів у діалозі сприяють контактність, комунікантність, наявність спільної ситуації, зверненість реплік, вживання позамовних засобів (жестів, міміки), знання обома співрозмовниками обставин дійсності, а в більшості випадків – і один одного.

2) «готові» мовленнєві одиниці. У діалозі широко вживаються «готові» мовленнєві одиниці. Їх називають «формулами», «шаблонами», «кліше», «стереотипами».

Діалог, як вид мовної діяльності, складний тим, що у ньому передбачено швидку зміну актів сприйняття і говоріння. У діалозі неможливо, як у монолозі, передбачити хід думок, тому що висловлювання одного партнера багато у чому залежить від того, що йому скаже інший.

У навчанні діалогічного мовлення ми використовуємо готові фрази. Їх можна розділити на два види:

1. Готові фрази-штампи мови без варійованих елементів, наприклад:
Hello! How are you?
Thank you. All right.

2. Готові фрази-штампи з частково варійованими елементами, наприклад: *What's your (his) name? I'm (we're sorry). What do you (does he) mean?*

Основними якісними показниками сформованості загального вміння вести діалог іноземною мовою є такі спеціальні вміння:

1) уміння починати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку (повідомлення, спонування, запитання);

2) уміння швидко реагувати на репліку співрозмовника, використовуючи репліки, що мають різні комунікативні функції;

3) уміння підтримувати розмову, додаючи до репліки-реакції свою ініціативну репліку;

4) уміння стимулювати співрозмовника до висловлювання, виражаючи свою зацікавленість за допомогою реплік оцінювального характеру;

Роль вивчення діалогічної форми мови є дуже важливою, тому що діалог вважається найбільш природнім проявом мовленнєвої активності і є первинним стосовно інших форм спілкування.

На заняттях з іноземної мови найбільшу увагу викладачам слід приділяти саме діалогічному мовленню для навчання та розвитку мовленнєвих навиків студентів. Аналіз науково-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що робота над розвитком іншомовного діалогічного мовлення проводиться за системою, яка включає: послідовність опрацювання матеріалу, опору на схеми і мовні зразки моделювання діалогів згідно з тематикою використання реальних ситуацій мовлення, розвиток творчої активності студентів.

УДК 378.12:81'243

Остафійчук О. Д.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв,

INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

The process of education is constantly changing and is based now on various skills acquiring as approaches to obtaining knowledge are being improved. Students learn theory and apply it in real-life cases. Experts agree that greater opportunities to acquire necessary skills for communication, self-reflection time management, problem-solving will increase student's chances of becoming effective leaders later in life.

Learning is a hard process and it requires from students understanding that they take responsibility for their own learning. The process of learning requires from students to use the opportunities provided by the educators in order to meet objectives. While learning requires choice and action from a student, teaching requires development and exploration of new information and frameworks.

McCall suggests that the primary source of learning leadership is experience. For example, facing adversity, struggling with unfamiliar situations, exposure to different people, problem solving activities and hardships, and making mistakes are reported to be the most developmental types of experiences.

In order to provide high quality leadership experiences for students, institutions need to consider what elements make these experiences meaningful. It is essential that leadership education is comprised of a balanced mix of three elements: formal education in theories and principles of leadership, practical experience, and reflection on experiences by means of formal education. A special living laboratory is to be created to combine both formal and informal parts of education where students will use their opportunities to get insights and have theory and practice.

This environment where students' needs are met creates significant learning for students, specifically in the field of leadership education. The leadership literature provides guidelines for effective leadership, leaders are to develop certain competencies e.g. effective communication and collaboration skills and organizational abilities, but they must also be given the chance to link the theory to their specific situations by attending seminars, workshops, and conferences.

These ideas about collaborations are the basis in which a successful leadership education environment can be developed. Skill development allows for practice of the learned knowledge, and reflection to make meaning of the gained knowledge and skills are all essential. It is necessary to understand that changes are to be done immediately as the conditions are constantly changing and both students and educators have to adapt to them. In this case collaboration is significant as they need to go through the process of translating theory into practice. Effective leaders are formed when they are good followers. They respect and keep their work priorities aligned with the organization's goal and have an appropriate sense of self-importance. Students adhere to established policies.

It is necessary for leaders to be proactive and innovative. Learning from experience is a certain challenge where they see where they are now and what they should do to improve the situation.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТА УМІНЬ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності функціонує у двох формах – діалогічній і монологічній. Необхідно враховувати взаємозалежність цих форм і надавати їм комунікативної спрямованості.

Усне висловлювання має бути найважливішим. Для процесу засвоєння мови найбільше значення має природна можливість, що пов'язана з застосуванням мовлення як інструменту позамовної діяльності.

Повноцінне висловлювання має бути адресованим співрозмовнику, який його приймає і на нього реагує. Інакше спілкування не відбувається. Вибір відповідних мовних засобів залежить від того, кому адресоване висловлювання. Висловлювання корегується і доповнюється залежно від реакції співрозмовника.

Висловлювання, як правило, є модальним. Жива мова містить не тільки зміст висловлювання, але й певні характеристики, що його оцінюють. Виражається ставлення до предмета розмови і до співрозмовника.

Говоріння як вид мовної діяльності має дві форми – діалогічну і монологічну. Діалогічне мовлення є ситуативним, монологічне – контекстним. Характерною рисою монологу є планування висловлювань. Монолог може бути більш продуманим і підготовленим, ніж діалог, має чіткішу послідовність і логічність.

Навчання монологічного мовлення можна почати на основі системно-мовного підходу. Переказ текстів – характерний прийом. Проробляється текст, пропонується ряд вправ на його основі, і – переказ тексту як домашнє завдання. Цей прийом має недоліки і забезпечує лише формальне знання мови. Його можна розглядати як підготовчий, допоміжний етап. Треба підбирати тексти, що за своїм характером близькі інтересам студентів. Вивчений текстовий матеріал слід переносити на реальні ситуації з життя студентів. В завданнях має бути вказана мета висловлювання і позиція мовця щодо нього.

Грунтовна робота з розвитку мовлення передбачає послідовне і поетапне формування відповідних умінь в межах однієї фрази і навчання будувати висловлювання, що містить серію логічно пов'язаних речень.

Рекомендуються вправи на імітацію, вправи на підстановку, на перетворення, на розширення фраз.

Після такої підготовчої роботи переходять до формування в студентах умінь самостійного зрілого висловлювання. Опорою для таких вправ є план або комунікативні завдання, ключові слова тощо. Найхарактерніші форми роботи тут такі: складання оповідань на основі картини, складання повідомлення на основі тексту, опис ситуацій чи подій з життя студентів.

Формування умінь монологічного висловлювання на якусь тему може мати декілька етапів. Це зокрема:

- визначення предмету розмови і формування комунікативного завдання (з'ясувати, пояснити, оцінити, аргументувати);
- прогнозування характеру мовного матеріалу, необхідного для виконання комунікативного завдання та його активізація (мовні зразки, лексики, усні вправи);
- ситуативне розгортання монологу з використанням мовних опор (план ключові слова);
- підсумкове повідомлення;
- розгортання монологічних повідомлень навколо окремих компонентів змісту;
- перенесення сформованих умінь і навичок на життєві ситуації самих студентів.

Такий загалом умовно-комунікативний шлях формування умінь монологічного мовлення. Відповідні цикли роботи мають закінчуватися живою комунікацією. Комунікативний шлях навчання монологічного мовлення найбільш продуктивний.

Паралельно з комунікативною діяльністю йде засвоєння мовного матеріалу і формування навичок та умінь. Пред'являючи комунікативне завдання, слід стимулювати інтерес до нього. Чим природнішою буде ситуація, тим вагоміший її комунікативний ефект. Важливо забезпечити самостійність студента у виборі змісту. Відповіддю на комунікативне завдання може бути одно-, дво- або трифразове висловлювання, що обумовлюється інструкцією, яку дає викладач перед початком роботи.

Реакція має бути індивідуальною – лише в такому разі вона матиме властивості комунікативного висловлювання. Студент доводить перевагу, виражає своє ставлення, переконує. Деякі завдання можна формувати як рекомендації скласти замітку до газети, написати листа про якусь подію чи факт, закінчити оповідання.

Для підтримання монологу в ряді випадків застосовують зображальні опори – картини, фотографії тощо.

Надалі, після тренування практики по темі, студент буде висловлювання, говорячи про те, що він сам вважає за доцільне сказати в рамках відповідної ситуації і теми спілкування. Він самостійно буде програму свого висловлювання, продумує власну думку з питання, що обговорюється.

УДК 378.147

Постикіна Є. Г.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ACADEMIC MOBILITY OF LECTURES AS THE PART OF INTEGRATION OF UKRAINE TO THE EUROPEAN EDUCATION AREA

The modern society demands new approaches to professional training. The level of students' education depends on the level of lecturers and professors who conducted training. The higher professors' qualification is the better students' preparation will be done. The modern changes of the Ukrainian society influence all its areas including education. New demands, criteria and requirements both for students and academic staff appear. The law about higher education points the necessity of academic mobility both for lecturers and future specialists. So the actuality of the research is determined by the necessity of constant qualification increasing of professors with the purpose to improve students' professional training level.

The question about academic mobility has been investigated by many scientists from different points of view, such as: sociology aspect (S. Kugel', R. Ryvkin, T. Zaslavs'ka); economic area (E. Ivanchenko, S. Makeyev, O. Myhaylov); psychological field (E. From, O. Leont'yev, A. Maslou); education context (O. Amosova, P. Ratnikova, V. Semichenko). However, although such great interest to this issue the notion «academic mobility of university lecturers» hasn't become the point of separate research. So the goal of the article is to define the notion academic mobility of university lecturers.

According to the goal of the article the following tasks should be solved, such as:

1. to analyze the scientific sources of Ukrainian and foreign researchers as for the notion «mobility».

2. to point the main content peculiarities of the notion «academic mobility» depending on the science and purpose of investigation.

The term mobility comes from Latin which means quick moving or action; adaptability to the changing situation. According to the recommendation of the Cabinet of Ministers of Europe Council «academic mobility» is defined as «moving of a person, who deals with education, with the purpose of conducting research, classes, studying for a certain period».

However the meaning of the term «mobility» is much deeper. It means not only physical moving but also the capability of a person to change his mind according to the new surrounding. It is a complex notion connected with adaptability and flexibility of a person.

From educational point of view «mobility» is considered as a number of activities which provide the right of participants of training to studying, conducting research or any other scientific actions at foreign higher establishments for increasing qualification or gaining experience. The term «mobility» in education is closely connected with «Professional mobility». «Professional mobility» is oriented to getting new skills, and knowledge in training area with the purpose to improve the educational level. It has the long-term motivation and means the desire to be preferred for the potential employer and to be given as many attractiveness as possible on labor market.

Based on the researches of Ukrainian and foreign scientists in the context of the following investigation «academic mobility» is considered as the complex notion which consists of motivation, psychological, training and social components; each component has its structure, functions and tasks and is oriented to the formation of the readiness of a person not only to adapt to the professional surrounding with maximum profit but also to gain as much qualification experience as possible; to transfer and to adapt it to the educational process at home – university according to the needs and demands of students so that to provide the high level of their professional training which will lead to graduates' competitiveness increasing on Ukrainian and world labor market.

So, the scientific sources of Ukrainian and foreign researchers of the notion «mobility» was analyzed in the article. The peculiarities of the term «academic mobility» were pointed.

So academic mobility is one of the most important directions of international activity which gives the possibility to university lectures and professors to continue education, to gain new skills and experience in foreign countries, to increase qualification which will lead to the improving of training level for students at their home – country universities. All these activities will provide the effective and quality education which stipulates the successful career growth for university graduates.

Рябова Ю. М.,
канд. пед. наук, старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Реалії сьогодення вимагають нових підходів та використання інноваційних технологій у вивченні іноземної мови. Перш за все, це пов'язано із стрімким розвитком комп'ютерних технологій та мережі Інтернет. Сьогодні освіта та Інтернет тісно пов'язані. Інтернет-ресурси використовують при вивченні різних дисциплін у тому числі й у вивченні іноземної мови.

На думку Б. Гершунського, використання нових інформаційних технологій у викладанні іноземної мови обумовлено не тільки прагненням до новизни. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивчення іноземної мови дає змогу реалізувати особистісно-орієнтований підхід до особистості студента, що є основним концептуальним напрямком освіти сьогодення. Нові методи і форми викладання зорієнтовані на активну пізнавальну діяльність студента.

Інтернет технології та використання Інтернет-ресурсів привели до вдосконалення системи навчання іноземним мовам. Змінюються методи і форми викладання, зміст діяльності викладача, аудиторна та самостійна робота студентів.

Використання Інтернет-ресурсів дає багато можливостей для навчання та вивчення іноземної мови, а саме: забезпечує можливість реального спілкування мовою, що вивчається; дає доступ до автентичних матеріалів і величезної кількості навчальних ресурсів в текстовому, аудіо та відео форматах; доступ до новин економіки і політики; спеціальних періодичних видань; необхідної професійної літератури. Відбір навчального матеріалу викладач проводить самостійно і адаптує його конкретним навчальним завданням. Студенти можуть створювати мультимедійні презентації в процесі роботи над тематичними проектами, проводити різнопланову роботу з текстами за фахом для отримання інформації та брати участь в Інтернет конкурсах.

Використання Інтернет-ресурсів у вивченні іноземної мови дає можливість студентам покращити їх граматичні та стилістичні навички письма, збільшити словниковий запас, написати успішне резюме, та підготуватися до іспиту.

Отже до переваг використання Інтернет-ресурсів у вивченні іноземної мови можна віднести наступні: економія часу і простору; постійне оновлення матеріалів; можливість працювати одночасно з декількома джерелами; доступ до періодичних видань; доступ до аудіо та відео матеріалів; необмежений доступ до інформації у будь який час.

УДК 378.14:81'244

Соловей А. В.,

в. о. викладача кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

DIFFERENTIATED APPROACH TO TEACHING ENGLISH ACCORDING TO THE LEARNING STYLES

The main directions of modernization of the modern school are associated with the ideas of creating the conditions for the development of personality and the development of individuality of a student, his self-realization in life. Theorists and practitioners are always faced with the task of improving the education of schoolchildren as the main type of their activity, identifying conditions for improving the quality of education, first of all, defining a system of didactic tools that help improve students in teaching in accordance with their individual perception characteristics. Differential learning helps to realize the ideas of personality development, disclosing the student's individuality in school practice, that is, creating groups of participants or identifying individual participants that are homogeneous in individual typological characteristics, and making changes to the learning process of participants in these groups.

Differentiated learning is a specially organized educational and cognitive activity (subjective pedagogical interaction), which, taking into account the age, individual characteristics of the subjects of skill, their social experience and starting state, aimed at optimal physical, spiritual and mental development of students, assimilation of the necessary amount of knowledge, practical actions on different curricula and programs.

According to experts, there are various systems of perception of information: visual (visual), auditory (auditory) and motor (kinesthetic).

If a child has developed all three systems of perception of information and it is possible to transfer information from one system to another, then we can say that such a child has high abilities in learning. If the auditory system is well developed, the child also successfully assimilates the learn-

ing material, since in school a lot of information needs to be heard. The most difficult thing is to learn Kinesthetic, for children who need to connect the motor sphere to perceive educational material, draw a parallel between actions and learning subjects. Most often, kinesthetics is a «weak» group, although given the peculiarities of their perception in the learning process, they are able to successfully absorb the educational material.

The psychological basis of differentiated learning is the human genotype, its individualized type of cognitive, perceiving and emotional-volitional spheres. One of the forms of differential learning is rarely used, but very effective, namely differentiation according to the characteristics of students' perception. Knowing the peculiarities of students' perception, it is possible to organize their educational activities correctly, that is, to determine the severity of the problem posed, to choose means and solutions, to determine methods of self-checking and self-control. To form a full-fledged educational activity, it is important for a child to know the peculiarities of his perception in order to find the most effective way for him to perform various exercises. In turn, a special style of educational activity, characteristic of a given individual, is formed, which allows to increase the effectiveness of learning material.

The process of perception is closely connected with such psychological processes as thinking, speech, manifestation of feelings, expression of will, therefore, the level of their learning and intellectual development will depend on how fully the students perceive the information and how they will organize their activities in relation to the learning object. The teacher must consider the leading type of perception of his students. At the same time, it is important to fulfill certain conditions: you cannot force a kinesthetic to sit still in a lesson, since during outdoor exercises they better remember material (outdoor games are important for them). Visitors can be invited to sketch their impressions, so let them always have a sheet of paper at hand. Audiences must be allowed to speak words, move their lips, make sounds during the execution of tasks (it is also important for them to work in pairs to practice dialogical speech). Sirotyuk A.L. proposes the term «modality» as a quantitative characteristic of perception, or the term «representative system» to refer to the main types of perception of students. That is, depending on the dominant one or another way of receiving and processing information, a modality or representative system can be represented in the main three categories: visual, auditory and kinesthetic.

During the differentiation of training according to perception peculiarities, the teacher needs to learn how to submit training material in all three modalities. When working with a group of visuals, pay more attention to the description of objects of their color, shape, location. Using imaginative

means, pay more attention to visibility (vivid pictures, posters, diagrams). When working with audiences, you should try to use the types of intonation and modulation of voice. If necessary, use audio recordings in the lesson. Description of pictures or any objects can be supplemented with musical sound. Highlighting the main parts of the text, sentences to accompany with a clap or rhythmic movements. Working with a group of kinesthetics, you can use gestures. It is important to remember that kinesthetics are characterized by a low speed of thought process. It is important for this group to use game assignments in the formation of lexical competence, since it is games that help them learn the learning material better.

УДК 378.147:004

Степаненко Т. І.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Педагогічне проектування професійного інформаційно-освітнього середовища буде ефективним, якщо в освітньому процесі вищої школи реалізувати такі педагогічні умови: індивідуалізація професійної підготовки студентів в інформаційно-освітньому середовищі на базі ІКТ; підготовка викладацького складу до освітньої діяльності в комп'ютеризованому інформатизованому середовищі; застосування сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі ВНЗ; здійснення міжпредметної координації у навчанні професійних дисциплін та ІКТ.

Інформаційні технології мають реалізуватися у рамках професійно орієнтованих дисциплін, однак одного курсу недостатньо, щоб забезпечити створення інформаційно-освітнього середовища у професійній підготовці. Пропонується застосовувати складові мережових інформаційно-комунікаційних навчальних комплексів ще під час вивчення базових дисциплін на 1–2 курсі. Оскільки студенти вже обрали професію, то основне завдання викладача допомогти їм встановити зв'язки між навчальною дисципліною та майбутньою фаховою діяльністю. Освітній процес необхідно будувати так, щоб студенти відчували потребу в усвідомленні навчального матеріалу, а не просто запам'ятовували теоретичні положення.

Стратегію сучасної вищої освіти складають суб'єктивний розвиток і саморозвиток особистості студента, здатного не тільки застосовувати в освітньому процесі сучасні технології, але й виходити за межі нормативної діяльності, здійснювати інновації. Індивідуалізація професійної підготовки студентів у інформаційно-освітньому середовищі на базі інформаційно-комунікаційних технологій є однією з умов підвищення ефективності сучасного освітнього процесу. Стратегія індивідуалізації втілюється у принциповій спрямованості змісту і форм освітнього процесу вищої школи на пріоритет особистісно-орієнтованих технологій освіти. Освітній процес індивідуалізованого навчання надає кожному студенту, спираючись на його здібності, схильності, інтереси, ціннісні орієнтації і суб'єктний досвід, можливість реалізувати себе. Індивідуалізоване навчання будується на принципі варіативності, при якому вибір освітніх форм повинен здійснюватися викладачем з урахуванням мети розвитку кожного студента, його педагогічної підтримки в пізнавальному процесі.

Ефективне проектування і подальше формування професійного інформаційно-освітнього середовища неможливе без здійснення міжпредметної координації у навчанні професійних дисциплін та інформаційно-комунікативних технологій як засобу для подолання штучних меж між окремими системами знань, що засвоюються студентами під час вивчення різних дисциплін, а також умілого застосування повного технологічного інструментарію для досягнення освітніх цілей. Здійснення такої координації передбачає цілеспрямоване використання всього арсеналу форм, методів, педагогічних засобів, які допомагають виявити нові можливості їх використання у викладанні академічних дисциплін.

Співпраця суб'єктів освітнього процесу об'єктивно вимагає нових підходів до формування професійних навичок викладачів. На цьому етапі стрімкого розвитку інформатизації суспільства, а зокрема в освітній галузі, існує проблема між випереджальним змістом інформаційних технологій та їх впровадженням в практичну діяльність викладачів. Готовність науково-педагогічних працівників до впровадження технологій та проектування професійного інформаційно-освітнього середовища залежить не тільки від матеріально-технічного забезпечення, а й від якісної організації методичного супроводу цього процесу.

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Професійно-спрямоване навчання іноземної мови визнається сьогодні пріоритетним напрямком в оновленні освіти. З'явилася нагальна необхідність по-новому поглянути на процес навчання взагалі і на навчання іноземної мови зокрема. Іншомовне спілкування стає істотним компонентом професійної діяльності фахівців, а роль дисципліни «Іноземна мова» у вузах значно зростає. На даний час існує безліч методичних напрямів і технологій навчання іноземних мов у немовних вузах. Сьогодні ставиться завдання не тільки в оволодінні навичками спілкування іноземною мовою, але й у придбанні спеціальних знань за обраною спеціальністю.

Щоб навчити майбутніх фахівців іноземній мові в обсязі необхідно-му для їх майбутньої професійної діяльності, слід відмовитися від традиційного підходу, переосмислити його цілі і зміст.

Технології навчання іноземних мов, що використовуються сьогодні у ХХІ столітті на немовних факультетах вузів, як правило, орієнтовані на особистість студента, на його активну участь у саморозвитку, отриманні якісних знань, професійних навичок, в тому числі навичок колективної роботи і творчого вирішення конкретних проблем. В даний час широко-го поширення набули креативні технології активного навчання. Застосування креативних технологій забезпечує розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців, що особливо важливо у зв'язку зі зростанням частки розумової праці і творчих рішень у всіх сферах професійної діяльності.

Сьогодні термін «активне навчання» вживають на протигагу традиційній методиці навчання й дефінують як таку організацію й перебіг навчального процесу, що спрямована на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності осіб, які навчаються, шляхом комплексного використання як педагогічних (дидактичних), так і організаційно-управлінських засобів.

Даний підхід до навчання іноземної мови передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення, при організації мотиваційно-спонукальної і орієнтовно-дослідницької діяльності.

У цьому і є його основна відмінність від навчання мови для загальноосвітніх цілей. Тим не менш, професійно-спрямоване навчання іноземної мови майбутніх фахівців не зводиться тільки до вивчення «мови для спеціальних цілей». Існують деякі особливості, характерні для специфічного контексту використання мови, з якими студенти, ймовірно, зустрінуться в реальних ситуаціях спілкування. Разом з тим, необхідно враховувати, що знання професійної лексики і граматики не можуть компенсувати відсутність знань і вмінь, що дозволяють його здійснити, тобто не сформованість комунікативної компетенції.

Таким чином, під професійно-спрямованим навчанням розуміють навчання, засноване на врахуванні потреб студентів у вивченні іноземних мов, що диктуються особливостями майбутньої професії або спеціальності, які, у свою чергу, вимагають його вивчення. Воно передбачає поєднання оволодіння професійно-орієнтованою іноземною мовою з розвитком особистісних якостей студентів, знанням культури країни досліджуваної мови і придбанням спеціальних навичок, заснованих на професійних і лінгвістичних знаннях.

Професійно-спрямоване навчання іноземній мові майбутніх фахівців вимагає нового підходу до відбору змісту. Він повинен бути орієнтований на останні досягнення в даній сфері діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення в цій сфері, безпосередньо зачіпаючи професійні інтереси студентів, надавати їм можливість для подальшого професійного зростання.

УДК 378.041.011.3-051:811.111=111

Чуєнко В. Л.,

старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

SELF-EDUCATION OF ESP TEACHERS

The problem of organizing self-education of ESP teachers is determined by the strategic goals and objectives of higher education in Ukraine which in the context of rapid knowledge updating foresees a great emphasis on self-education of not only students, but also ESP teachers. However, the motivational background for it may not only be limited to understanding this outward necessity. The motives may be diverse, ranging from personal and professional growth to cognitive interest and inner desire for self-improvement and self-affirmation.

The theoretical and practical aspects of self-education, including its functions, organization and management have been studied by A. Gromtseva, N. Kuzmin, I. Naumchenko, G. Sukhobskaya, T. Klimova, G. Serikov, A. Usov, etc. Self-education is seen by them as a self-regulating process in which self-produced thoughts and actions are systematically geared towards achieving learning goals. Successful self-learning requires self-discipline and reflective skills. Learners take responsibility for their own learning process, setting goals and planning (preliminary stage), then monitoring, evaluating and correcting the obtained results on their own (implementation and reflection stages). Moreover, they are free to select the appropriate strategies and create a more favorable and suitable for their needs environment. The above-mentioned ideas can be applicable both to teachers and students.

In ESP training, students' self-education is inextricably connected with the teachers' one. In fact, these are not separate processes. They are interconnected and mutually beneficial. Reflecting on rapidly expanding students' professional needs, ESP teachers have to educate themselves constantly, not only mastering their language, but also teaching competence, updating their materials, introducing new learning strategies and techniques, which is aimed at enhancing students' motivation for learning the language.

Students' specialism is a great challenge for ESP teachers as they have no substantial background knowledge of it. They find it difficult to comprehend ESP subject matter, especially if it concerns some technical aspects. Studying theoretical information overwhelmed with special terminology is really time- and effort-consuming and demands a lot of self-work. Here, ESP teachers are expected to be engaged in interdisciplinary cooperation between them and subject teachers, which can subsequently lead to the success of the whole ESP course. Unfortunately, there is no clearly-understood model for language and subject teacher cooperation and team teaching at our university.

However, if ESP teachers are eager to get acquainted with the latest innovative technologies and share their professional experience, there is a great number of seminars, conferences and webinars, as well as advanced teacher training courses available at the moment. On analyzing their previous teaching experience, motivational constituents and achievements, they can develop personal programs of their professional improvement and self-management.

Sheina O.,
Teacher-instructor of ESP,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv

STUDYING ENGLISH THROUGH POETIC TEXTS

Recitation and translation of poems make classes of a foreign language meaningful, motivational directed and raise interest in the study of English.

The work with poetic texts goes through the following basic steps:

1) preparation of students for the first listening of a poem to eliminate language difficulties (new words, unfamiliar expressions are written on the blackboard);

2) the first listening of a poem;

3) independent reading of a poem by the students;

4) checking understanding of the contents of the poem and discussion of it;

5) analysis of the linguistic means of expression;

6) declamation of the poem by students;

7) students' translation of the poem into their native language;

8) review of existing translations of the poem;

9) selection of proverbs that express the main theme and the idea of the poem;

10) creative homework: to prepare students' own, possibly poetic translation.

Translating poetry, students should remember that poetry is a way of using words to give freshness and intensity to familiar feelings. So each translation must start with research: why the poet wrote this poem. The translator should feel the mood of the poet, understand what atmosphere or what features of perception create details, images, how poems express person's feelings and ideas. The task of the teacher is to emphasize to students that the poetry expresses ideas and feelings using fewer words than prose, poet-translator must reproduce the inner world of the poet.

Efficiency of usage of poems depends on properly organized sequence of work with them and selection of exercises that stimulate students' mental activity and contribute to the development of their motivation.

Adequate working methods allow overcoming the inherent difficulties that arise in the learning process (the presence of unfamiliar vocabulary, associations, symbols, etc.).

The poetic text, as every product of subject activity implies program of its creation and, therefore, its interpretation (reconsideration) during use. During the work with a poetic text it is appropriate to use personality-oriented model, according to which the reader is seen as an active interpret-

er, active partner of the author: he not only gets the information from the text of the poem, but also brings his own understanding to the text.

The system of tasks that is performed with the text must be focused on student intellectual activity and organized with the main psychological patterns of communicative activity. In other words, it is necessary the personality-oriented model of students' activity while working with the poem to consist of three interrelated stages that correspond to the three main phases of activity in psychology:

I. Creating «the field of waiting» with the tasks prior to reading of the poem (incentive – motivational phase).

II. «Dialogue» between reader and author in the process of reading and performing appropriate tasks (analytic-synthetic phase).

III. Personal «identity», i. e. reading comprehension through further intensive speech and language practice (productive phase).

Based on the definition of thesaurus and its structure, we can say that the presentation of items in the form of thesaurus and doing exercises to master them expands the number of possible access points to both vocabulary of the language side of the text and the content information encoded in the text. Performing special exercises the student not only learns the meaning of a lexical unit, but also its application, that is a grouping, singling out the vocabulary and semantization of it that illustrates the different meanings of linguistic resources (objective, contextual, pragmatic) to transfer different types of information: actually informative and expressive. Thus, there is a definite sequence of exercises that takes into account, on the one hand, a gradual increase in difficulty, but on the other – functional significance of lexical items in the text.

It should be noted that classes with the usage of the model of personality-oriented activities of the students while working with the poetic text demonstrate the changing role of the teacher: he begins to act as a «consultant», «coordinator», a participant of communication, i.e. authoritarian style changes to atmosphere of cooperation. As for students, they participate in the reading and discussion of poetic texts with interest.

While the students are working with a poetic text using the personality-oriented model, not only language competence is formed by increasing the time of speaking, decreasing of speech errors, expansion of students' vocabulary, but the students master the ability to see, evaluate and discuss their own activity from a position of other team members. During the discussion there are generated and perfected ideas, there is a sensation of partnership and support, there is a mutual enrichment, and social experience is received.

So the work with the poetic text at class of a foreign language is an effective means of studying, familiarization with the culture of English-

speaking countries, as well as the source of language vocabulary enrichment. Poetry develops analytical and logical thinking, trains memory, broadens students' outlook and teaches to perceive the world around them in a different way. And, of course, it deepens the knowledge of both foreign and native languages.

Unfortunately, today not enough time is given to the usage of poetic texts at classes of foreign languages. Therefore, it is necessary to pay more attention to work with poetic texts at classes of foreign languages as one of the ways to increase the students' interest of mastering a foreign language and developing their creative abilities. The work with poetry is always an inspiration, emotion, personal style and attitude to the poem you are working with.

УДК 378.016:811.111]:17,026

Шмуля Л. В.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Процес глобалізації у сфері вищої освіти поряд з іншими загострив проблему мотивації до вивчення іноземних мов, зокрема англійської. Адже «глобалізація» передбачає зростання ролі особистісних контактів людей, а значить вербальної комунікації, зокрема багатонаціональної.

Центром учбової діяльності студентів є усвідомлення ними мотивів, цілей, прийомів навчання та самих себе як суб'єктів учбової діяльності, який організує, спрямовує та контролює процес навчання.

Джерелом мотивації в найбільш загальному розумінні є потреба, що створюється на основі суперечностей між тим, що людина має, чим володіє, чого досягла і тим, чого не має, чим не володіє, чого не досягла. Бажання мати, оволодіти, досягти становить зміст потреби.

Основу мотивації вивчення іноземної мови студентами складають мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні, які досить часто підкріплюються зовнішніми мотивами. Зовнішні мотиви – це вимоги викладачів, батьків, навчальних програм. Вони ґрунтуються на почутті обов'язку перед суспільством, сім'єю, викладачами, товаришами, за основу мають відповідальність, повагу до вимог дорослих, бажання зміцнити репутацію гарного студента. Внутрішні мотиви

діяльності учнів зумовлені особистими інтересами, переконаннями, намірами, мріями, ідеалами тощо. Дія зовнішніх і внутрішніх факторів мотивації має бути врівноваженою. Процес формування і розвитку мотивів навчання повинен бути спрямований не тільки на підвищення загального показника інтенсивності мотиваційного синдрому, а й на формування такої його структури, яка б задовольняла вище згадані умови. Це повинен бути процес формування не якогось одного мотиву, а їх тріади: мотивів професійного досягнення, комунікативних та пізнавальних, та водночас зняття або зведення до мінімуму представленості мотивів уникнення негативного емоційного досвіду, які значною мірою впливатимуть на характер почуттів, які студент переживає під час заняття, та призводять до формування стійкого ставлення до діяльності вивчення іноземної мови.

Нарешті, мотивацію слід розглядати не як короточасний фактор діяльності, який можна відкинути після досягнення мети. Йдеться про те, щоб почуття обов'язку було стабільним і закріплювалось у характері людини у постійне прагнення до діяльності, щоб воно стало рисою людини і впливало на хід її життєдіяльності й тоді, коли самі стимулюючі фактори перестають діяти.

Використання на заняттях сучасних педагогічних технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних (соціальні мережі, блоги тощо), має великий вплив на формування позитивної мотивації до вивчення мови. Підвищуючи мотивацію до вивчення мови, ми підвищуємо й рівень її засвоєння і як додатковий позитивний ефект отримуємо підвищення успішності з цього предмету та задоволення особистісних потреб та інтересів.

Навчальна мотивація студента визначає рівень його навчальної активності, вказує напрямок цієї активності та організовує роботу щодо подолання труднощів. Завдяки певним методам організації навчального процесу мотивація студентів може підвищуватися, тому формування стійкого рівня мотивації вимагає від викладача врахування особистого досвіду студентів, інтересів та схильностей, емоцій та почуттів, статусу в колективі.

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у перекладі та стилістиці
з німецької мови**

УДК 378.016.147.091.33:811.112.2

Ворона Т. О.,
викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

**ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ПОПОВНЕННЯ
СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТУДЕНТІВ**

Складність вивчення німецької мови полягає в першу чергу в тому, що кожен іменник необхідно вчити з артиклем, оскільки він вказує рід та число. Саме тому, в більшості випадків звичайного заучування лексем не достатньо і постає необхідність залучення аудіо візуальної інформації. Таким чином студент бачить правопис слова, чує правильну вимову і асоціює слово з певним зображенням. Це пришвидшує процес вивчення нових слів і робить його ефективнішим.

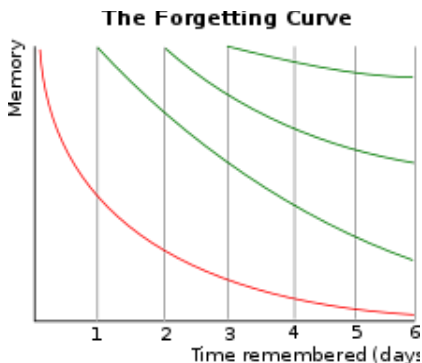
Отже, слід запропонувати користуватися інтернет-ресурсами та програмами, які доступні на мобільних телефонах. Так студенти зможуть виконувати домашні завдання та вчити слова у будь-якому місці та у будь-який проміжок часу. Крім того, інтернет-ресурси на відміну від друкованих книг в більшості випадків пропонують аудіо візуальну інформацію. Тобто слово або вираз буде в аудіо форматі (це покращує вимову та швидкість запам'ятовування) і буде містити зображення чи відео для зорового сприйняття і побудови асоціативного ряду.

Крім вивчення нових слів важливим аспектом залишається запам'ятати нові лексеми на довгий проміжок часу. Якщо не повторювати слова впродовж певного періоду – вони швидко забуваються. Ще в кінці XIX століття німецький психолог Герман Еббінгауз побудував криву забування. Еббінгауз пропонував випробуванним запам'ятовувати випадкові склади з трьох букв. При механічному запам'ятовуванні, тобто коли людина не розуміє сенсу матеріалу і не застосовує мнемотехніку, через годину в пам'яті залишається лише 44 % інформації, а через тиждень – менше 25 %. На щастя, при усвідомленому запам'ятовуванні інформація забувається набагато повільніше.

Основна частина інформації забувається в перші години після заучування. Що з цим робити? Подальші експерименти показали, що при повторенні заученого матеріалу швидкість забування знижується. Чим більше повторень, тим надійніше запам'ятовується інформація. З екс-

периментів по визначенню швидкості забування можна зробити практичні висновки. Один з них полягає в тому, що практика заучувати щось за один раз неефективна. Запам'ятовувати об'ємну інформацію краще в кілька підходів, виділивши час на повторення.

Якщо на заучування відводиться один день, оптимальним режимом повторень буде наступний: перше – через 15–20 хвилин після заучування; друге – через 6–8 годин; третє – через 24 години.

Уважно розглянувши криву можна помітити, що найбільший відсоток вивченої інформації забувається у перший день. Надалі процес забування вже не такий швидкий, але без повторення на шостий день у пам'яті залишається менше 15 % нової інформації. Тому надзвичайно важливо стимулювати студентів не лише вчити слова, щоб написати диктант або здати усне опитування, а заохочувати їх повторювати нові лексеми щодня. Так нові слова стануть частиною пасивного словникового запасу студента, а згодом, коли він зможе їх використовувати в усному чи писемному висловлюванні, перейдуть до активного словникового запасу та розташуються у довготривалій пам'яті.

Складність полягає в тому, що далеко не кожен студент є на стільки дисциплінованим, щоб щодня брати до рук зошита і повторювати нові слова. Тому слід обрати такий шлях вивчення нових лексем, який буде результативним, багатофункціональним та цікавим.

Сучасна молодь не уявляє свого життя без смартфонів, які вражають своїм функціоналом. Щохвилини студенти отримують повідомлення від друзів, переглядають нові фото у соціальних мережах та читають новини. Це зумовлює необхідність пошуку нових шляхів заохочення студента.

Тому, пропонуємо впроваджувати у навчання електронні ресурси, за допомогою яких можна вивчати нові слова, отримувати інформацію щодо культурних аспектів німецькомовних країн, актуальних новин світу німецькою мовою та виконати вправи для самоперевірки.

Корягіна А. Ю.,
канд. філол. наук, викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ГЕРМАНІЗМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Запозичення або обмін словами між мовами – це природний процес, який виникає, коли різні культури та суспільства переплітаються. Можна сміливо сказати, що кросс-культурний контакт був частиною людського життя з початку виникнення цивілізацій і продовжує залишатися частиною сучасного глобалізованого світу: від Шовкового шляху до Інтернету. І протягом усього часу відбувався обмін не лише товарами, але також і словами.

Найбільш популярним мовознавчим напрямком у руслі запозичень тривалий час залишається питання впливу англійської мови на інші мови і мало дослідженим залишається питання зворотної дії, зокрема німецької мови на англійську. Хоча остання належить до світових мов, не варто нехтувати тим фактом, що три п'ятих її лексичного складу є запозиченими. Тому варто приділити увагу, який саме вплив має німецька мова на сучасну англійську мову та її американський варіант.

У сучасній лінгвістиці існує низка праць, в яких описаний вплив англійської мови на німецьку, проте особливості та характер зворотного впливу розглядаються лише як одне серед багатьох джерел поповнення лексичного запасу англійської мови.

Вплив німецької мови на англійську та її американський варіант та лінгвістичну взаємодію обох мов спричинили такі історичні події, як імміграція, досягнення в науці, воєнні дії, сфера освіти та дидактики.

Німецька мова в багатьох сферах проникла в англійську і збагатила її термінами і необхідними словами. Так, наприклад в 16 столітті, коли англійці почали активно розробляти руду і розвивати металургію, німецька мова мала значний вплив, оскільки німці були фахівцями в цій області. Разом з робітниками з Німеччини також перекочували в англійську мову позначення гірських порід, мінералів, корисних копалин та інших слів з цієї сфери. У XX столітті після Другої світової англійська мова наповнилася безліччю термінів воєнної справи (Luftwaffe, Blitzkrieg та ін.).

Кількість німецьких слів зростає в американських засобах масової інформації. Асимілювалися в англійській мові німецькі Brezel → pretzel, Pudel → poodle, Bauer → bower та інші. Популярними також стають наступні лексеми

– Zeitgeist (*My goal is to bring the word 'feminism' back into the zeitgeist and reframe it. The apparent pointlessness of fashion may be just what makes it so strong as a zeitgeist sensor.*);

– Poltergeist;

– Doppelgänger;

– Schadenfreude;

– Angst (*angsty pop-rock*);

– Kitsch (*kitsch, kitschy*);

– Wanderlust;

– Ersatz (*ersatz performance, ersatz charity, ersatz legislation*);

– Fest (*feast, festival, a wordfest*);

– Über (*I'm uber hungover. I'm über-broke this month.*);

– Blitz (*to blitz someone out, to have a blitz on smth.*) та ін.

Використання іноземних слів є поширеною технікою в блогерних статтях та в літературному перекладі. Наприклад, персонажі в перекладі німецького роману можуть називатися герр (Herr) і фрау (Frau), щоб викликати почуття чужості.

Таким чином, можемо з впевненістю стверджувати, що німецька мова впливала і продовжує впливати на розвиток англійської мови. І цей вплив потрібно досліджувати, адже наскільки непомітними є зараз запозичення в англійській мові, такими ж звичайними та «рідними» здаватимуться англійські слова для інших світових мов.

УДК 811.112.2'38'373:821.112.2-342](043.2)

Мукатаєва Я. В.,

канд. філол. наук, доцент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ АВТОЛОГІЧНОЇ ТА КОРПОРАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРИТЧІ

Поняття автологічного стилю вводиться у філологічних дослідженнях І. В. Арнольд, значний доробок у дослідження цього стилю внесли також Е. Різель, Е. Шендельс та М. П. Брандес.

Під стилістичним прийомом автологія розуміється надмірна простота опису з використанням слів тільки в прямому, номінативному значенні. Мовний стиль притчі можна визначити як переважно автологічний, що слугує глибокому сприйняттю підтексту, пізнанню етичних цінностей, а також концентрації думок і емоцій читача. Причиною використання прийому автології у притчі є прагматична спрямованість адре-

санта на те, щоб адресатові краще передавалася думка про сутності, які важко піддаються вербалізації, на ціннісне відношення до неї адресата, а також щоб полегшити адресатові розпізнання етичних цінностей (працьовитість, скромність, мудрість, шляхетність, далекоглядність тощо).

Автологічна мова німецькомовної притчі сприяє стислості сюжету, відсутності зайвих подробиць у діях персонажів для того, щоб не відволікати від головної ідеї. У досліджених німецькомовних притч у цілому мова проста, автологічна, переважають слова, вирази лише в прямому, денотативному значенні. Наприклад, в притчі В. Борхерта «*Lesebuchgeschichte*» простою мовою, словами в прямому значенні відображено з реалістичною точністю дії персонажа, а також інші події.

Der Mann mit dem weißen Kittel schrieb Zahlen auf das Papier. Er machte ganz kleine zarte Buchstaben dazu. Dann zog er den weißen Kittel aus und pflegte eine Stunde lang die Blumen auf der Fensterbank. Als er sah, dass eine Blume eingegangen war, wurde er sehr traurig und weinte. Und auf dem Papier standen die Zahlen. Danach konnte man mit einem halben Gramm in zwei Stunden tausend Menschen tot machen. Die Sonne schien auf die Blumen. Und auf das Papier.

Поряд з автологічною лексикою, корпоративна лексика також сприяє концентрації думки й емоцій у процесі сприйняття. Текстам притч характерна наявність корпоративної лексики, тобто такої, що стосується професії, загальних інтересів окремої групи людей, спільної діяльності, атмосфери колективізму.

У німецькомовних притчах автори описують персонажів у різних ситуаціях із сфери матеріального і духовного життя, зображають певні події з життєдіяльності людини. Відповідно для притч характерний різноманітний вибір корпоративної лексики. На основі аналізу текстів німецькомовних притч виокремлено наступні пласти корпоративної лексики: погода, сільське господарство, тварини, музика, література і літературна діяльність, театр, цирк, архітектура, листування, образотворче мистецтво тощо.

Наприклад, у притчі К. Ф. Геллерта «*Der alte Dichter und der junge Kritikus*» корпоративна лексика пов'язана з літературною діяльністю письменника: *ein Gedicht, der Autor des Gedichtes, die Verse machen, Dichtkunst, das Leere, das Matte, der Ausdruck, die Gedanken*.

У притчі Ф. Кафки «*Auf der Galerie*» знаходимо лексику, яка стосується цирку: *Kunstreiterin in der Manege, Publikum, im Kreise, dieses Spiel, Brausen des Orchesters, die Fanfaren, Vorhängen, mit dem ganzen Zirkus, vor dem großen Salto*.

Корпоративна лексика у текстах німецькомовних притч сприяє максимальній стислості, наочності і фокусуванню уваги читача на люд-

ській діяльності і взаєминах людей і опосередковано створює соціально-історичний колорит.

Отже, корпоративну лексику автори текстів німецькомовної притчі вживають таким чином, щоб з її допомогою формулювати автологічне мовлення. Завдяки корпоративній лексиці у притчі відтворюється соціально-історичний колорит певної епохи.

Корпоративна лексика у текстах притчі має глибоке прагматичне призначення. Терміни, професіоналізми, жаргон певних соціальних груп позначають основні інтереси персонажів (професія, дозволля, навчання, розваги) та/або предметну область, в якій відбуваються події. Корпоративна лексика досить чітко маркує ці предметні області і одночасно спрощує/скасовує експліцитні пояснення щодо соціального положення персонажів.

Функції спрощення опису ситуацій у притчі та характеру персонажів слугує також і автологічна лексика. Слід зазначити, що реалізація функції спрощення автологічною та корпоративною лексикою відбувається за різними принципами. Автологія спрощує опис завдяки вживанню лексичних одиниць у їх номінативному значенні. Це є спрощення мовлення за рахунок моносемії виразів. Спрощення за допомогою корпоративної лексики ґрунтується на тому, що корпоративна лексична одиниця маркує, позначає (і одночасно активізує) загальне уявлення адресата про певну професію, сферу спілкування та ін. Отже, автологічна та корпоративна лексика в притчі мають спільну прагматичну функцію, але виконують її у різні, взаємно доповнюючі способи.

УДК 811.134.2'373.7:070](043.2)

Науменко А. А.,

старший викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЙ: ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

Дослідження лінгвокомунікативних можливостей засобів масової інформації, зокрема періодичної преси – джерела поширення інформації і формування громадської думки – мають актуальне значення. Це стосується й іспанської періодики – важливого мовотворчого фактора, чинника національного спілкування. Вивчення фразеології періодичної преси є одним з найактуальніших аспектів мовознавства, оскільки саме в засобах масової комунікації розвиваються основні тенденції сучасної мови. Публіцистичний стиль вибирає й відображає багатство мовних

тенденцій, чим привертає увагу мовознавців. Незважаючи на численність лінгвістичних розвідок, спрямованих на вивчення комунікативного, прагматичного та соціокультурного аспектів публіцистичного дискурсу, найменш простудійованим залишається іспаномовний публіцистичний дискурс.

Аналітична публікація складає основний зміст сучасної іспанської преси. Аналітична публікація – це жанр, що дозволяє глибоко і повно аналізувати актуальні, суспільно значущі масштабні явища і процеси, розкривати причинно-наслідкові зв'язки розвитку ситуації.

Фразеологізми – це особливі мовні одиниці, які беруть участь у створенні мовної картини світу, своєрідно інтерпретуючи його, що виявляється у вираженні суб'єктивного і, як правило, емоційно забарвленого ставлення мовця. Фразеологізми здатні зробити мовлення виразним, доступним, емоційно насиченим, а отже, і переконливим для виконання функції впливу.

Оскільки фразеологізм складніший за своєю структурою від слова, він виступає потужнішим носієм не тільки інформації, а й прагматичного потенціалу. Фразеологізми привертають увагу читачів, наближують важкий для сприймання текст до аудиторії будь-якого рівня, поглиблюють зміст, надають додаткових відтінків темі.

Емоційно-експресивна виразність фразеологізмів допомагає не тільки створити певні картини, образи, а й викликати емоційний відгук адресата. Образно-емоційний характер усталених словосполучень робить текст публікацій цікавішим, пробуджує уяву читача, його інтерес до повідомлення, а це полегшує сприймання складної інформації, яка дуже часто фігурує в аналітичних публікаціях.

Сучасна іспанська публікація аналітичного жанру активно використовує фразеологізми не лише з національно-культурною семантикою (...*tiene sangre de horchata* – «... у нього *риб'яча кров в жилах*»; *horchata* – оршад, прохолодний напій з мигдалем), але також фразеологізми біблійського походження. Наприклад, «*Es precisamente esa moderación estratégica la que ha llevado a PSOE y PP a referirse a Beiras como un candidato que se ha vestido con la piel de cordero...*». – «Соціалістична партія Іспанії та Народна партія веде стратегічну помірність по відношенню до Бейраса, який *прикинувся білою овечкою*...»). Фразеологізми греко-римської традиції: «*Dmitrii Medvedev... y ... Barack Obama encaran ... para un reto comparable a las proezas realizadas por Hércules*».

Фразеологізм впливає на емоції та додає особливий, динамічний характер текстам аналітичних публікацій. Використання фразеологізмів слугує інтенсифікації загальної експресивності сучасних іспанських публікацій аналітичної групи жанрів. Завдяки використанню фра-

зеологізмів забезпечується правильне декодування повідомлення адресантом, створюються додаткові відтінки змісту, що сприяє підвищенню рівня впливовості інформації, запропонованої у публікації.

УДК 81'25 (06)

Naumenko A. M.,

д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ORIGINAL UND SEINE ÜBERSETZUNGEN

Das traditionelle und sehr in der ganzen Welt aktiv verbreitete linguistische Übersetzen ruft unbedingt grosse und tiefe inhaltliche und formelle Unterschiede hervor. Das Gesagte wird an dem Fragment aus Goethes «Faust» leicht bewiesen. Der Poet Pasternak ist im Unterschied zum Gelehrten Holodkovskij einen entgegengesetzten Weg gegangen (obwohl er seine Übersetzung nicht nur nach Holodkovskij, sondern oft auch auf dessen Grundlagen machte): nicht das, was Goethe direkt sagt, sondern das, was er implizit meint, – das ist der Kern von Pasternaks Übersetzungscredo. Die Frage stellt sich aber dabei, ob er diese implizite Meinung richtig versteht.

Auf den ersten Blick ist der zeitliche Gedanke in der zweiten Zeile des Originals ins Russische schön und genau übersetzt: «*Die früh sich einst dem trüben Blick gezeigt*» bei Goethe und «**Die mich seit langem beunruhigt haben**» bei Pasternak.

Es fehlt bei Pasternak auch die Entsprechung zur Goetheschen Wortverbindung «*dem trüben Blick*» und in der dritten Zeile erscheint die Modalpartikel «*nakonec*» (**endlich**) als Gedanke über Möglichkeit, die schattenhaften Bilder schließlich zu erobern, zu verkörpern, während bei Goethe das entgegenliegende Herangehen an seine Gestalten geschildert wird.

Jetzt aber noch zwei Übersetzungen, doch schon in eine andere ostslawische Sprache: ins Ukrainische.

In der ersten Zeile wiederholt Franko die Fehler von Holodkovskij, auf dessen Übersetzung er seine Übertragung basieren läßt; sein Wort «*javylys*» (**seid erschienen**) akzentuiert das Ergebnis, während das Goethesche «*naht euch*» nur eine andauernde Handlung betont; die Frankoschen «*pryvydy*» (**Gespenster**) heben eine ideelle Quelle des Kunstbildes hervor, die (ioethesehen «*Gestalten*» aber unterstreichen ihr materielles Wesen.

Im zweiten Vers begeht Franko den Fehler, den auch Pasternak chronologisch später macht: sein Wort «*javl'alsy*» (**Ihr wart mehrmals erschie-**

nen) wie auch das Pastemaksche «*trevožyvsyje*» (**die mich beunruhigten**) bedeutet eine sich wiederholende Handlung, obwohl Goethe mit seinem Wort «*gezeigt*» nur ein einmaliges Geschehen beschreiben will.

Außerdem deckt sich Frankos «*mov z-za mgly*» (**wie aus Dunkelheit, wie im Nebel**) mit dem Goetheschen «*dem trüben Blick*» nicht nur deswegen, weil sein Bedeutungsvolumen unterschiedlich und mehr ist, sondern in erster Linie darum, weil es einen objektiven vom lyrischen Ich unabhängigen Prozeß darstellt, während Goethes Äquivalent eine subjektive, psychologische Handlung des Ich schildert.

Auf den ersten Blick kann man glauben, bei M.Lukaś endlich die echte oder sogar die ideale Übersetzung bekommen zu haben, weil jedes Wort, jede morphologische Einheit und jede syntaktische Konstruktion, jeder Gedanke und jede Schattierung des Originals von Lukaś liebevoll und entsprechend ins Ukrainische übertragen scheinen. Aber leider nur auf den ersten Blick, d.h. wenn man das Konzept des Originals nicht in Betracht zieht: die Gestalten sind bei Lukaś «*tumanni*»(=**nebelige**), und das bedeutet, dass das lyrische Ich lukaśs ihr Wesen nicht fassen kann, obwohl es bei Goethe nur um ihre Form geht; das Wort «*zyavl'alyś'a*»(=**mehrmals erschienen**) beschreibt bei Lukaś eine sich in der Vergangenheit wiederholende Handlung, während es sich bei Goethe um ein einmaliges Geschehen mit Auswirkungen in der Gegenwart handelt.

Das Wort «*omani*»(=**der Täuschung**) entspricht gar nicht dem deutschen «*Wahn*» sowohl im denotativen als auch im konnotativen Sinne; das Wort «*čutt'a*»(=**Gefühle**) schließt in seinen Bedeutungskreis auch den Goetheschen Begriff «*Herz*» ein, aber das ist ein Begriff, der der Mentalität der «**Stürmer und Dränger**» nicht ganz entspricht; das Verb «*piddalys*» (=**sie haben nachgegeben**) akzeptiert die Gefühle als eine «handelnde» Person, bei Goethe aber handelt das lyrische Ich.

Und als Ergebnis steht zum Schluß ein von starken und täuschenden Gefühlen ergriffener «**Stürmer und Dränger**» in Lukaśs Übertragung anstatt des nüchternen Dichters aus der Zeit der Weimarer Klassik, wie es bei Goethe der Fall ist.

Es ist leicht zu sehen, dass nur der Anfangsvers bei S'omuha der Goetheschen ersten Zeile ein bißchen lexikalisch (ganz wie bei Holodkovskij, dessen Übersetzung S'omuha während seiner Arbeit am «**Faust**» aktiv nutzte) und noch weniger inhaltlich, aber keinesfalls konzeptuell ähnlich ist.

Und sogar in dieser Zeile lässt S'omuha eine bedeutende Abkehr vom Original zu: wie auch Holodkovskij beschreibt er nicht den Prozeß («*Ihr naht euch wieder*», so Goethe), sondern sein Ergebnis («*Vy znov sa mnoju*»-«**Ihr seid wieder mit mir**», so bei S'omuha); die Goetheschen «*Gestalten*» werden dabei zu «*zdani*» (=**Geschöpfe, Gebilde**) verwandelt, und es ist ganz unklar, aus welcher Quelle sie entstehen (aus den Träumen des Ich allein,

d.h. aus der Innenwelt, oder aus dem äußeren Dasein), während «*Gestalten*» bei Goethe Schöpfungen der beiden Welten zugleich sind.

Und als letzter Pinselstrich an dem Gemälde des Vergleichs – ein paar Worte über das Epitheton «*daragija*»(=**teure, liebe**) zum Substantiv «*zdani*»(=**Geschöpfe, Gebilde**): es zeigt nur ein emotionales Verhalten des lyrischen Ich zu seinen Bildern und kein qualitatives wie im Original.

Die übrigen drei Zeilen sind bei S'omuha von ihrer deutschen Urquelle lexisch und inhaltlich und konzeptuell weit entfernt: anstatt des Grundes («*sich gezeigt*») malt der Übersetzer die Folge («*vabice v minulaje*»-)**Ihr zieht meinen Blick in die Vergangenheit an**); anstatt der Goetheschen «*schwankenden Gestalten*» wird bei S'omuha schon die ganze Vergangenheit des lyrischen Ich «*schwankend*», dabei ist dieses Goethesche Epitheton wiederum wie bei Holodkovskij durch ein gar nicht sinnverwandtes Wort «*nebelig*» («*niby v tumane*»-)**wie im Nebel**) ersetzt; anstatt des «*Wahns*» tritt in der Übertragung S'omuhas «*dz'orzki krok*» (**=dreister Schritt; tolle, kühne Tat**) auf.

Sogar der biographische Aspekt des Originals ist bei S'omuha fast nicht erhalten geblieben, geschweige denn der ästhetische und der literaturgeschichtliche.

Es ist wohl darum geschehen, weil S'omuha strebte, vor allem nur den Vordergrund der Goetheschen «Zueignung» zu übertragen, d. h. nur die Freude des lyrischen Ich, dass es poetische Gestalten seiner Jugend wieder sieht, und S'omuha hat diese Freude dem belorussischen Leser erfolgreich nahegebracht, auch wenn er tiefgreifende Schlüsselgedanken der Anfangsverse in der Goetheschen «Zueignung» der Vergessenheit preisgab.

УДК [811.112.2'276.5:004.738.5]:316.346.32-053.6](043.2)

Ніколащенко Ю. А.,

викладач кафедри ТПП з НМ,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ

Ще зовсім нещодавно засіб листування вважався єдиним засобом письмової комунікації, за допомогою якого люди спілкувалися один з одним із різних куточків світу. З розвитком сучасних технологій, а саме з появою глобальної комп'ютерної мережі інтернет відбулося значне поширення комунікативного простору, у зв'язку з чим з'являється принципово нова форма спілкування – електрона. Вона набуває все більшої популярності і таким чином займає досить важливе місце в усіх сферах життя. Зараз навіть важко уявити сучасну людину без електрон-

ної пошти або без сторіночки в соціальних мережах. Завдяки цьому, користувачі усього світу мають безмежні можливості для спілкування. Якщо раніше спілкування в Мережі призначалося для ділових людей, то зараз воно набуло масового характеру, об'єднуючи людей по інтересам, сприяючи формуванню міжособистісних відносин. Спілкування стало доступніше і дешевше для швидкого обміну інформацією та розроблено чимала кількість форм спілкування такі, як електрона пошта, соціальні мережі, чати, блоги, форуми, месенджери, гостьові книги, телеконференції, групи новин та ін. Комунікація в мережі створює особливу сферу реалізації мови, а також зумовлює виникнення принципово нових форм спілкування, нових стереотипів мовної поведінки та нових форм існування мови. Особливо велику роль має інтернет-спілкування в житті сучасної молоді, яка з великим задоволенням користується цими можливостями, а саме переписуючись «chaten» – «чатитись», «simsen» – «есемесить», «twittern» – «твітить», або спілкуючись «skypen» – «скайпить» вони діляться своїми емоціями та почуттями з партнерами по спілкуванню в мережі Інтернет. Таким чином, молоді люди користуються своєю унікальною мовою – мовою інтернет-комунікації, свого роду – сленгом, відомою лише певній групі людей.

Німецькомовні користувачі при спілкуванні використовують незвичайні форми привітання та прощання, деякі з них прийшли із усного спілкування, а саме: *Hey!, Ey!, Hi!, Alter!, Bye!, Moin! Ciao!* Досить популярними стали на молодіжних сайтах та форумах такі звернення привітання як: *Hallo mein Schatz!, Hallo Maus!, Hey Süße!, Hi Baby!, Mann!, Junge!, Ey Bro!* Молоді люди досить винахідливі та оригінальні в своїй словотворчості. У прагненні урізноманітнити своє мовлення, зробити його жвавішим вони намагаються використовувати нестандартні форми привітання, тим самим підкреслюючи свою приналежність до молодіжної групи і відмежовуючи себе від «сухої» мови-стандарту.

Аналізуючи особливості неформальної мови спілкування німецькомовних користувачів мережі Інтернет, привертає увагу той факт, що невідемним атрибутом електронного спілкування сучасних молодих людей є те, що все більше підпорядковуються правилу «як чую, як говорю так і пишу» і це є різного роду аббревіатури та усічення моделі нормативної та сленгової лексики. Така тенденція базується на прагненні молоді до економії мовних засобів та в деякій мірі до створення емоційно-експресивних одиниць, відомих лише вузькому колу людей або лише партнерам по листуванню. Найбільшою популярністю у німецькій молодіжній мережевій аудиторії вважаються ініціальні аббревіатури-скорочення, які утворенні від перших букв чи/або звуків слів, які входять до вихідного словосполучення і проговорюються в

скорочений, а не в повній формі. Приведені приклади взяті із німецьких молодіжних сайтів, чатів та форумів:

WWI (Was weiß ich): ...Dann frag sie (während sie das macht) nach einer Hausaufgabe, Lösung WWI, aber begrüße sie ganz freundlich;

HDG (Hab Dich gern): HDG, Oliver, bist du echt ein toller Typ, so sensibel und Du schreibst so süß...

Отже, мова, яка зародилася серед молодих користувачів мережі Інтернет з часом займає своє місце в загальноновживаній мові. Сучасні інтернет-ресурси, блоги та чати налаштовані на молодіжну аудиторію, в спілкуванні якої велике місце займає сленг. Нерідко сленгові слова та вирази витісняють загальнономовний варіант або співіснують один з одним.

УДК 821.112.2-3.08.09(043.2)

Гуменій В. В.,
викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕНЦІЇ У ТВОРАХ Г. ГЕССЕ

Творчість Германа Гессе (1877–1962 рр.) як письменника, критика і публіциста, популяризатора літературних і філософських творів, лауреата Нобелівської премії (1946 р.) посідає одне з головних місць у світовій літературі ХХ століття. Один з його відомих творів – «Сіддхартха» (за даними соціологічних опитувань) – найулюбленіша книга західної університетської молоді. На сьогодні вже вийшли українські переклади головних творів Гессе, таких, як «Сіддхартха», «Степовий вовк», «Гра в бісер».

Відомо, що у Німеччині творчість Г. Гессе почали серйозно вивчати ще за життя письменника. Так, наприклад, у 1927 році вийшла перша його біографія, написана Гуго Баллем. Але в 30-ті роки вивчення його творчості було припинено у зв'язку з політичним становищем у Німеччині, і потім, одразу ж після другої світової війни, його ім'я знову було відновлено.

Інтенційну складову творів Г. Гессе раціонально розглядати як таку, що сформувалася вже в перших творах письменника, проте необхідно відзначити і його творчу еволюцію: для більш пізнього періоду творчості письменника характерно більш широке використання оказіональної емоційно-оцінної лексики, елементів психологізації оповіді,

специфіки використання монологічного мовлення героя (внутрішній монолог).

Специфіку ідіостилю німецького письменника доречно розглядати в рамках різнорівневої парадигматики: крім синонімічних і переважаючих антонімічних парадигм слів-символів, письменник використовує асоціативні, в тому числі міфопоетичні.

Специфіку ідіостилю письменника в лексико-семантичному аспекті ми пов'язували з принципами відбору та організації лексичних елементів обраних творів автора. При цьому ми враховували такі чинники, як особистість автора, спосіб/тип нарації в творах, ідейно-тематичні зв'язки, закони жанру тощо.

Порівневий опис особливостей індивідуального стилю Германа Гессе може бути представлений наступним чином. На рівні текстотвірних моделей виділяються такі особливості:

- значна кількість повторів;
- засоби психологізації;

На лексико-семантичному рівні в ідіостилі Гессе присутні:

- значна частота вживання т. зв. емотивів;

Певна кількість власних назв – імена персонажів з європейського та східного ареалів культури, в тому числі міфології й античної літератури; найбільш частотні мотиви та образи, що формують цілі образно-сміслові групи: опис людських почуттів і станів душі, мотив початку, юності, мотив подорожі, мотив гри, мотиви учня-вчителя;

Ідіостиль Гессе на синтаксичному рівні відрізняють: складні синтаксичні конструкції; паралельні конструкції та синтаксична організація, в якій переважають повтори, що сприяють ритмізації прози.

Духовність та образність як складові ХТД в творах Г. Гессе виражені складними лексико-семантичними та синтаксичними структурами. Вище в нашій роботі ми визнали, що завдяки ретельному аналізу ідіостилю письменника з виявленням його ХТД, можливе максимально адекватне відтворення цих його домінант перекладачем. Це, своєю чергою, дозволяє зберегти формально-змістову цілісність оригіналу для повноцінної реалізації імпресивної функції художнього твору, а також досягти комунікативного ефекту. Також для реалізації ідейно-художнього задуму насамперед важлива система мовних засобів. Також ми визнали, що *тема* та *ідея* художнього твору вважаються основними стилетворчими компонентами. Отже, ідейно-художні домінанти як складові ХТД ієрархічно займають найвищий рівень у художньо-мистецькій ідіостильовій системі письменника. Також вони визначають добір письменником відповідних мовно-стилістичних засобів, з визначених домінант з точки зору точності та повноти відтворення.

Літературно-художня критика багаторазово відзначала, що в багатьох творах Г. Гессе використовує як текстотвірну стратегію, спрямовану на експонування головної ідеї (самопізнання та духовна еволюція людини), дихотомну пару героїв, котрі на засадах іньянської філософії взаємодоповнюють одне одного. Цей прийом допомагає виявити через протиставлення й боротьбу різних граней природи особистості, втілення можливих соціальних позицій в суспільстві: пасивну (втеча від нього) й активну (діяльність). Трагедія самого Г. Гессе полягала в тому, що він не знаходив реальних можливостей для своїх персонажів самореалізації тогочасному буржуазному суспільству, яке являло для письменника певну матрицю абстрактного суспільства загалом. Саме цим пояснюється метафізичність, надцивілізаційна метафоричність його ключових образів і художньо-смыслових концепцій філософії буття людства.

УДК 81'244.5:791](043.2)

Хортюк Д. О.,

студент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

КІНОПЕРЕКЛАД В УКРАЇНІ

Питання перекладу кінофільмів займає вагоме місце серед низки теоретичних та практичних проблем, котрими займаються лінгвісти, перекладознавці та германісти. У сучасному перекладознавстві ще не сформувано єдиного підходу до перекладу стилістичних засобів сценарію, хоча цією проблемою відтворення цікавилися багато провідних науковців у галузі лінгвістики.

Необхідність кіноперекладу виникла одразу після появи кінематографа. Перше кіно було «німим» (1895–1927). Кіноперекладу, як такого, в той час ще не існувало: всі дії на екрані коментували оператори, які володіли іноземними мовами. Ера кіноперекладу почалася лише з появою ігрових картин, виробництвом яких зайнялися кіностудії, які були засновані на різних континентах: Gaumont, Pathé, Edison Studio, Limelight Department та інших.

Покази ігрових стрічок супроводжувалися виступами конферансьє – професійних артистів, які стали для глядачів того часу голосами «Німого» кіно. Художні фільми кінця XIX – початку XX ст. навряд чи можна назвати видатними зразками кіномистецтва. Це були нечіткі жести статистів на тлі відверто театральних декорацій. Однак саме такі жести і

міміка статистів висловлювали почуття своїх персонажів, служили основою для межсеміотичного перекладу: екранна кинесика приймала в устах конференсьє вербальну форму, надаючи таким чином подвійний емоційний вплив на аудиторію. Крім того, конференсьє коментували монтажні переходи, які використовуються і понині в якості елементів умовного кінематографічного часу: «Настала зима», «Минуло кілька років» і т. п.

Датою народження кіноперекладу можна умовно назвати 1903 р: в США вийшла картина «Хатина дядька Тома» (Uncle Tom's Cabin) режисера Едвіна С.Портера. Тринадцяти хвилинна стрічка – екранізація однойменного роману американської письменниці Гаррієт Бічер – Стоу – запам'яталася перш за все тим, що в ній вперше були використані інтертитри: текст, який з'являвся між сценами і пояснював їх зміст або відтворював репліки героїв.

Цей новий технічний прийом був відразу ж узятий на озброєння кінематографістами усього світу. Інтертитри ділилися на діалогові та пояснювальні, часто відрізнялися один від одного за зовнішнім виглядом: перші зазвичай представляли собою білий текст на чорному фоні, другі – чорний текст на білому фоні. З нововведенням в картини оригінальних і перекладних інтертитрів кіноконференсьє більше не запрошувалися до співпраці (лише у Японії були зацікавлені в кіноконференсьє).

У 1930-х роках СРСР зробив вибір на користь дубляжу. Незважаючи на програму з ліквідації неписьменності, яка розпочалася ще в 1920-х роках, населення країни було малограмотним, а значить, субтитрування не підходило. Крім того, дубляж був засобом масової пропаганди, за його допомогою можна було змінювати «певні» моменти в кінострічках (Німеччини, Італії, та інших).

Об'єднання «Інторгкіно» (а в 1945 році створений на його основі «Совэкспортфильм») займалося ввезенням іноземних картин, вони склали малу частину від радянського прокату, але користувалися величезним успіхом. Історію вітчизняного кіноперекладу прийнято відрховувати з 1935 року, коли в Науково-дослідному Кінофото-інституті (НИКФИ) під керівництвом режисера М. С. Донського на російську мову був дубльований американський фільм «Человек-невидимка» (The Invisible Man, 1933). У 1937 р при Кіностудії ім. Горького, в той час носила назву «Союздетфильм», був відкритий перший в країні дубляжний цех. «Совэкспортфильм» отримав монопольне право на прокат радянського кіно за кордоном та прокат іноземного кіно в СРСР. У прокаті СРСР йшла велика кількість німецьких, американських та англійських кінострічок. У 1948 р на екрани радянських кінотеатрів вийшло 48 іноземних картин: в п'ять разів більше, ніж в 1947 році. Крім західних фі-

льмів, в СРСР ввозилося велика кількість картин, знятих в країнах соціалістичного блоку. Через швидке зростання плану прокату, студія ім. Горького не справлялася з об'ємом робіт. У 1956 році в Ленфільмі з ініціативи Міністерства Культури був відкритий дубляжний цех, який працював не тільки над дубляжем закордонних фільмів, а й з кінострічками з союзних республік. Було відкрито безліч інших дубляжних студій, але тим не менш, лідером залишалася Кіностудія ім. Горького: до кінця 80-х років на ній дублювалося не менше ніж 80 кінокартин із 150, що виходили щорічно в СРСР.

Дублюванням фільмів займалися як широко відомі всій країні актори театру і кіно (О. П. Басишвілі, Г. М. Віцин, А. С. Дем'яненко, Н. П. Караченцев, Л. А. Пашкова), так і менш відомі, але не менш талановиті (В. І. Караваєва, В. В. Кенігсон та ін.). Радянська школа дубляжу вважалася однією з кращих в світі і значною мірою завдяки роботі людей, які складали тексти, які добивалися неймовірної чіткої синхронізації та артикуляції. Високий професіоналізм радянських акторів дубляжу відзначали такі зірки світового кіно, як Джульєтта Мазіна, Анні Жирардо, Ізабель Юппер.

Розпад Радянського Союзу в 1991 році негативно позначився на якості кіноперекладу. В Україні обсяг державного фінансування національного кіновиробництва і дубляжу скоротився в декілька разів, що призвело до зменшення професіоналів в області кіноперекладу. Перекладом почали займатися не тільки державні студії, але і приватні комерційні студії, які не завжди мали в штаті професіоналів, перекладачами працювали студенти Вищих Навчальних Закладів, які мали лиш загальні уявлення про кіно / відео переклад і так далі. В результаті, якість кінцевого продукту значно постраждала.

У 1990-ті роки велику популярність в сфері відео і телебачення здобув синхронний закадровий переклад, хоча фільми, що виходили в широкий кінопрокат, як і раніше дублювалися. З початку 2000-х р. українські телеканали поступово освоюють практику теледубляжу.

У 2006 році при президенті України Вікторі Ющенку ввели обов'язковий дубляж фільмів українською мовою для показу в кінотеатрах. Тоді, 12 років тому, це рішення викликало бурхливі обговорення: прокатники прогнозували подорожчання квитків через додаткові витрати, деякі експерти стверджували, що глядачі перестануть ходити в кіно. Однак збори кінотеатрів зросли. У 2010-му, при Вікторі Януковичі, обов'язкове дублювання українською мовою скасували. Але за цей час український дубляж встиг стати навіть предметом деякої гордості – його постійно обговорюють, порівнюють з російським і найчастіше приходять до висновку, що наш переклад більш точний, доречний і краще адаптований.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Дослідження фразеологізмів є одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики. На сьогодні недостатньо дослідженими залишаються механізми лексико-семантичних особливостей фразеологізмів та їх функціонально-стилістичні трансформації.

Встановлення фразеологічних відповідників на рівні мовних систем не вирішує повністю проблему перекладу. З одного боку, не всі фразеологічні одиниці мають фразеологічний відповідник у мові перекладу, а з іншого – словниковий рівень не вичерпує інформаційний об'єм тексту як єдиного цілого.

Семантична структура фразеологізмів складається з таких макрокомпонентів як денотативний, емотивно-оцінний, граматичний, функціонально-стилістичний, мотиваційний та когнітивний.

Лексико-семантична система кожної мови є унікальною, неповторною, вона відображає національний менталітет. Мовознавці В. Шефнер та Б. Калінаускас досліджували фразеологізми в культурному аспекті. Людський досвід в багатьох випадках є універсальним або відомим багатьом культурам, а отже культурно залежною частиною є не сама концептуальна метафора, а її мовна реалізація.

Вагомий внесок в лексико-граматичну класифікацію фразеологічних одиниць зробив О. Молотков. Німецький мовознавець Б. Вотяк виділила класифікацію за семантичними і функціональними критеріями, Єрченко П. Г. класифікує фразеологізми за смислорозрізнавальною функцією компонента, А. В. Вурм досліджує фразеологічні універсали як цінність для загальної теорії семантики, так і для всебічного вивчення проблеми взаємозв'язків мови й мислення. Загальноприйнятою класифікацією фразеологізмів за семантичними критеріями є класифікація В. Виноградова. Мовознавець виділяє три типи фразеологізмів: фразео-логічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення.

Проаналізуємо кожен із наведених типів фразеологізмів на конкретних прикладах. Фразеологічні зрощення – цілісне значення їх не збігається зі значенням окремих слів, які входять до їх складу.

– *Als hätte er die Seeschlange gesehen – Наче побачив смаленого во-
вґа.* – *Er schwieg ebenfalls und stand wie ein Ölgötze da – Він собі мовчав
і стояв, як стовп.*

– *Immer so allein zum Sitzen, das ist auch nichts. Können Sie mir schon glauben – Завше так сидіти на самоті це теж не варте. Можете мені повірити.*

Фразеологічні єдності – загальне значення пов'язане зі значенням слів, що входять до їх складу.

– *Das sind glühende Kohlen auf mein Haupt – Це ж на мою голову як розжарене вугілля.*

– *Wir fuhren brausend in die Zukunft hinein – Ми крізь бурю пливли у майбутнє.*

Фразеологічні сполучення – такі стійкі мовні звороти, у яких один із компонентів має самостійне значення, що конкретизується в постійному зв'язку з іншими компонентами.

– *Fiel vor Lachen fast um – Мало не дуснув зо сміху.*

– *Uns schwoll das Herz – Радість наповнила наші серця.*

Фразеологізми відбивають національну культуру комплексно (ідіоматичним значенням, в основу якого покладені ті явища минулого і сучасного країни, які не мають аналогів у інших культурах) і окремими лексичними компонентами, які мають власну культурологічну цінність. Культурологічна цінність залежить від того, що виступає в них у ролі національно-культурного компонента. Міжкультурні порівняння дають змогу дати типологічну характеристику будови різних мов, встановити мовні універсалиї, а також риси, специфічні для великих груп мов чи окремих мов. Порівняння дозволяє встановити історичну мовну спільність чи історичні зв'язки мов. Крім того, в процесі порівняння встановлюються міжмовні відповідники, знання яких необхідні для перекладу.

УДК 811.112.2'255.4:821.112.2-34](043.2)

Ігнат'єва С. В.,

студент кафедри ТПП з НМ,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КАЗКОВИХ РЕАЛІЙ (НА МАТЕРІАЛІ КАЗОК В. ГАУФА ТА Е. Т. А. ГОФМАНА)

Казка як жанр малої прози пройшла довгий шлях свого становлення: від зображення примітивного фантастичного світу до його символічного та філософського осмислення. Особливе значення казка має для розвитку дитини, бо саме вона допомагає їй пізнати та збагнути не лише навколишній світ, а й своє місце у ньому. Якщо у фольклорних казках відбивається мудрість народу, його традиції і звичаї, побут, то

літературна казка несе на собі відбиток особистості автора, його своєрідність бачення світу.

Більшість дослідників вважають, що в казці йдеться про диво, про щось дивовижне, що розуміється саме по собі, до того ж без особливої акцентуації на цьому, на відміну, скажімо, від саги чи легенди. У німецьких романтиків казка була одним із улюблених жанрів, вони створили особливу її форму, фантастичну, пов'язану з таємницями поетики, з несподіваністю неояснювального та неказаного. Такими є казки Вільгельма Гауфа та Ернеста Теодора Амадея Гофмана.

Для німецьких романтиків казка – це породження чистої фантазії, гра духу, що претендує на глибинне розуміння сутності буття та на своє образне розуміння різних подій життя. Вона сприймалася як найбільш вільна форма для самовираження творчого суб'єкта та як своєрідний міф, що закріплює у художній літературі деякі початкові основи світосприйняття.

Особливу роль у казках відіграють реалії світу, створеного автором тої чи іншої казки. Згідно з академічним тлумачним словником української мови, реалія – це річ, що існує матеріально; будь-який предмет матеріальної цінності. Виходячи із цього поняття, можна дійти висновку, що не існує певної визначеності щодо способів перекладу реалій. Так, наприклад А. В. Федоров стверджує, що реалії матеріального світу є специфічними для кожного народу чи країни, а тому вони потребують «фонових знань» під час їх перекладу на ту чи іншу мову.

Виноградов В. С. відносить реалії до класу безеквівалентної лексики і називає реаліями всі специфічні факти історії і державного устрою національної спільноти, особливості її географічного середовища, характерні предмети побуту минулого і теперішнього, етнографічні і фольклорні поняття. Такої ж думки дотримуються і болгарські вчені С. Влахов і С. Флорін, вважаючи реаліями особливу категорію засобів вираження, що включає слова і словосполучення на позначення «елементів побуту і культури, історичної епохи і соціального, державного устрою і фольклору, тобто специфічні особливості даного народу, країни, що є чужими для інших народів і країн».

На сьогодні в сучасній науковій лінгвістичній літературі представлені різні класифікації реалій на основі часових, семантичних, граматичних, місцевих, фонетичних та інших ознак.

Проте, найбільш поширеними у казковому світі є саме ономастичні реалії, оскільки вони окреслюють сукупність культурних цінностей певного народу через призму автора. Переклад реалій, за словами дослідників, створює неабиякі труднощі, оскільки вони не мають точних

відповідників в інших мовах, будучи носіями національного та/чи історичного колориту.

Разом з тим, переклад ономастичних реалій казкового тексту передбачає збереження національного колориту, втілення авторського задуму та можливостей сприйняття, осмислення і розуміння значення перекладених ономастичних реалій головним адресатом тексту казки – дитиною.

Так, ономастичні реалії можна простежити у німецьких літературних романтичних казках Е. Т. А. Гофмана і В. Гауфа. Вони представлені власними назвами, що позначають місце дії та часу (колерит місцевості та епохи), національні традиції або звичаї, а також ставлення автора до персонажу.

Найбільш поширеним способом перекладу антропонімів у казках є транскрипція: Lukas Krapach – Лукас Кранах, Thetel – Тетель, Orbasan – Орбазан, Mukrah – Мукра, Zinnober – Цинобер, Zaches – Цахес, Mosch Terpin – Мош Терпін, Anna von Zabelthau – Анна фон Цабельтау. Під час перекладу антропоніми можуть частково транскрибуватися для того, щоб наблизити власні назви до відповідних моделей чи фонетичних зразків української мови, наприклад німецькі жіночі імена часто отримують флексію –а: Melusine – Мелузіна, Adolsaide – Адользаїда, Sabine – Сабіна, Liese – Ліза, Zoraide – Зораїда, Balsamine – Бальзаміна, Mariane – Маріанна. Завдяки цьому імена оригіналу можна відміняти, що є характерним для української мови.

Однак, у ранніх перекладах казок В. Гауфа німецькі імена часто замінялися українськими відповідниками. У першому перекладі казки «Холодне серце» В. Гауфа персонажі мають наступні імена: Петро Мунк (Peter Munk), Барвара Мункіна (Frau Barbara Munkin), Михайло Голландець (Holländer-Michel). Пізніше імена персонажів стали транскрибувати: Міхель-Голландець, Петер Мунк, Барбара Мунк (пер. М. Іванова).

Такі ономастичні реалії як топоніми завжди несуть соціальну та країнознавчу інформацію про реальні місця або ж створені автором за аналогією до реальних географічних назв. В україномовних перекладах топоніми передаються за допомогою «готових» топонімів шляхом транскрипції або ж транслітерації: Samarkand – Самарканд, Nürnberg – Нюрнберг, Rotterdam – Роттердам, Straßburg – Страсбург, Würzburg – Вюрцбург, Stuttgart – Штутгарт, Schwarzwald – Шварцвальд.

Ті назви, які автор навмисне створює для позначення чарівних істот чи місцевостей фантастичного світу часто перекладаються або ж передаються шляхом калькування: Herr Magister Tinte – пан магістр Чорнило, der Weihnachtswald – Різдвяний ліс, der Limonadenstrom – Лимонадний потік.

Таким чином перекладачеві слід бути надзвичайно обережним під час перекладу реалій казкового світу, адже автор може використовувати як існуючі, так і вигадані власні назви для позначення чарівних істот, персонажів чи географічних назв. В українських перекладах німецьких казок В. Гауфа та Е. Т. А. Гофмана ономастичні реалії часто перекладаються шляхом транскрипції, транслітерації чи калькування аби відтворити національний колорит казки та наблизити читача до фантастичного світу, створеного на основі реальної культури та традицій тої чи іншої країни.

УДК 811.112,2'255.2'373

Абакумова А. В.,
студент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗУ НІМЕЧЧИНИ ТА НІМЦІВ У ТВОРІ БЕРНГАРДА ШЛІНКА «ЧИТАЧ» ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Розглядаючи лексичні особливості образу Німеччини та німців у літературі, а зокрема у творі Бернгарда Шлінка «Читаць», неможливо оминати увагою таке поняття як «лінгвокультурний стереотип». Це поняття стало ключовим для розуміння механізмів відображення культури країни у літературі, а також коректної передачі культурних особливостей за допомогою лексики в перекладі.

В процесі інтеріоризації навколишнього середовища формується концептуальна картина світу, яка відображається у мовній картині світу. Хоча концептуальна картина світу не знаходить повного відображення у мовній, мова є доступним джерелом пізнання концептуальної картини світу. Елементом концептуальної картини світу є стереотип.

Стереотип є структурою, в якій поєднуються пізнавальні та емоційні складники, а також прагматичні чинники, що відповідно входять до складу теорії людської діяльності. Крім того, стереотипне уявлення не тільки передається з покоління в покоління, але часто буває наріжним каменем у філософії та політиці. Слід також відзначити, що, незважаючи на свою стійкість, стереотипи все-таки зазнають певних еволюційних змін.

Питанням дослідження лінгвокультурного стереотипу займалися А. Венцель, О. А. Гапченко, Г. Герндт, Л. В. Завгородня, У. Квасттоф,

О. П. Левченко, А. Реддер, С. Райс, О. О. Стоколос-Ворончук, Н. А. Чабан, П. Г. Хінтон, М. К. Яцишин.

Під час вивчення питання передачі культурних особливостей в літературі та в перекладі, був зроблений висновок, що стереотипи допускають варіативні форми свого вираження.

Ментальні стереотипи виражаються у процесі комунікації як експліцитно, так і імпліцитно. Експліцитні ментальні стереотипи вербалізуються мовними одиницями різних рівнів: 1) лексичними (власні іменники – модні імена, catchwords, егоцентричні апелятиви, прецедентні імена); 2) лексико-граматичними (словосполучення з етноцентричними прикметниками чи іменниками, прості, складні та ускладнені речення, риторичні питання, деліберативні об-питання).

Стереотипізація спостерігається на шляху набуття власними іменами певних ознак та особливостей. Наприклад: Ich bin Krosus (Krosus = reicher Mann); Ich sehe mal im Biederer (= Reiseführer) nach; Hulda ist eine Xanthippe(=zänkisches Weib).

Такі семантизовані імена набувають статусу «catchwords», в основі розуміння яких є здібність неозначеної ними ознаки заміщувати категорію, яка не згадується, але легко розпізнається.

У наведеному далі фрагменті вжито власний іменник der Iwan, семантизований для позначення солдат Радянської армії.

«...» Uffjewish bin ick allerdings in Berlin, in Schönberg, um genau zu sein. Meine Sturm- und Drangjahre habe ick in Rußland verbrackt und als mich der Iwan endlich aus Sibirien rausjelaßen hat, war meine linke Hand zum Teufel erfroren «...».

Генералізоване вживання іменника підсилюється означенням артиклем der. Іван – стереотипне ім'я для росіян. Модифіковане прецедентне ім'я Sturm-und-Drangjahre вживається для позначення років юності (von der Schulbank weg in 'n Kriech jeschickt worden is).

Отже, власні та загальні назви формують ментальні стереотипи. Згідно визначення всі вони можуть бути заміщені еквівалентними формами в перекладі, якщо такі існують. Більше того вживання саме цих мовних одиниць засвідчує притаманну стереотипам генералізацію як на рівні розповсюдженості вживання мовних одиниць для їхнього вираження, так і на рівні приписування вираженої ознаки членам групи.

Кузьменко А. А.,
студент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

**ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТІВ «ВІДЧАЙ»,
«СТРАЖДАННЯ», «КОХАННЯ» В НОВЕЛІ С. ЦВЕЙГА
«ЛИСТ НЕЗНАЙОМОЇ» ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ**

– С. О. Аскольдов, З. Д. Попов, А. Вежбицькая, Р. Лангакер, Ю. С. Степанов, Р. М. Фрумкіна, Й. А. Стернін, В. А. Маслова, М. Дж. Тагаєв, З. К. Дербішева та ін., розглядали поняття «концепт» в межах когнітивної лінгвістики, але неможливо дати чітке визначення цьому поняттю.

– На думку російського філолога Д. С. Лихачова «Концепт – це результат зіткнення словникового значення з особистим і народним досвідом».

– У тексті новели С. Цвайга «Лист незнайомої» зустрічаються різні концепти: відчай, страх, кохання. С. Цвайг втілює названі концепти за допомогою мовних засобів вираження та створення асоціацій. Наприклад, стан відчаю персонажу супроводжується такими образними ознаками, як сльози, заплакані очі, жажлива година, смерть тощо.

– «Лист незнайомки» – справжній цвейгівській шедевр. Тут надзвичайно точно знайдена інтонація для люблячої і тому безмежно поблажливої героїні, інтонація, з якою вона розповідає «відомому белетристу Р.» невідому йому історію їх дивовижних відносин. «Ти не впізнав мене ні тоді, ні після, і ти ніколи не впізнавав мене», – пише вона тому, якому присвятила все своє життя і всю себе.

– Саме через жіночу долю у свої творах Цвейг розкриває тему драматичності життя та мінливості людських долі.

– У тексті оригіналу автор реалізує концепт «страждання» через концепт «кохання». Адже, страждати і кохати у даній новелі стають словами синонімами.

– Ці концепти реалізуються за допомогою німецького іменника «die Liebe», а також похідних від нього слів (дієслово lieben, прикметник liebevoll, іменник Geliebter тощо).

– Крізь весь текст зустрічаються слова кохання: «*Ich sollte mich ihrer schämen, aber ich schäme mich nicht, denn nie war meine Liebe zu Dir reiner und leidenschaftlicher als in diesen kindlichen Exzessen*». – Я повинна б соромитись, але не соромлюсь, бо ніколи кохання моє до тебе не було чистіше й палкіше, як у часи отого дитячого захвату.

– *«Nie habe ich jene Nächte bereut, nie meine Liebe zu Dir gescholten, immer habe ich Dich geliebt, immer die Stunde gesegnet, da Du mir begegnet bist»*. – Ніколи я не жалкувала, що були ті ночі, ніколи не проклинала свого кохання до тебе; я завжди кохала тебе, завжди благословляла ту мить, коли ми зустрілися.

– Ця жінка ніколи не жила своїм власним життям, бо з самого дитинства кохала лише одного чоловіка, вона була просто зациклена на цьому коханні, навіть не намагаючись полюбити когось іншого.

– Необхідно зазначити, що не лише лексема кохання та ті, що походять від неї, вказують на любов жінки. Стефан Цвайг показує це почуття й іншим чином, за допомогою інших слів та виразів. Але будь-якому читачу відразу зрозуміло, що мова йде про кохання: *«Ich erzähle Dir all das, Du Geliebter, all diese kleinen, fast lächerlichen Dinge, damit Du verstehst, wie Du von Anfang an schon eine solche Macht gewinnen konntest über das scheue, verschüchterte Kind, das ich war»*. – Я розповідаю тобі все, коханий, усі ці дрібні, майже смішні речі, щоб ти зрозумів, яким чином ти від самого початку зміг здобути таку владу наді мною, боязкою, затурканою дитиною.

– *«Ich war ja erst dreizehn Jahre alt, und die leidenschaftliche Neugier, mit der ich Dich umspähte und belauerte, wusste im Kinde noch nicht, dass sie schon Liebe war»*. – Мені ж було тільки тринадцять років, і я не знала, що жагуча цікавість, яка спонукала мене чатувати на тебе й підглядати кожен твій крок, означала вже кохання.

– Головна героїня ніби сама прирекла себе усе своє життя як рабіню кохати одного чоловіка, що її навіть не помічав. Вона любила себе у цьому стражданні.

– Найтрагічнішим моментом і кульмінацією новели стає страшне зізнання жінки: *«Моя дитина вчора померла»*. Це лейтмотив прощальної пісні незнайомки, який, розпочавшись сумними спокійними нотами безнадії, через поступове нагнітання (*«Моя дитина вчора померла, це була і твоя дитина»*) завершується, обриваючись на шалено високій ноті: *«Моя дитина померла, наша дитина, тепер мені нема кого любити на всьому світі, окрім тебе...»*.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

– Складне речення можна вивчати з різних точок зору. Визначальними позиціями є структурна (формальна) організація пропозиції і семантична (змістова) організація складного речення, а також їх взаємодія і вплив один на одного.

– Структурна класифікація (або формальна) враховує такі ознаки: відкритість/закритість структури (потенційна кількість елементарних речень у складі складного речення); розташування елементарних речень відносно один одного; союзи, які беруть участь у з'єднанні елементарних речень у складі складного.

– Семантична класифікація враховує синтаксичні зв'язки між елементарними пропозиціями в складі складного.

– У німецькій мові порядок слів є провідним синтаксичним засобом. Він слугує для розмежування типів речень. Самостійне розповідне речення, питальне і підрядне відрізняється місцем відмінюваної форми дієслова. У порівнянні, в українській мові тип речення не залежить від розташування відмінюваної форми дієслова. Вона може займати щораз інше місце в кожному з типів речення.

– У сучасній німецькій мові спостерігається тенденція переваги прямого порядку слів. Причиною цього явища є той факт, що підмет виступає зазвичай у якості висхідного поняття у реченні, яке пізніше має бути конкретизоване. Зворотній порядок слів у німецькій мові обумовлений суто граматичними причинами – розміщенням другорядного члена на першому місці.

– Потрібно зазначити важливість структурних і лексико-семантичних розходжень між німецькою та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін, що досягається за допомогою лексико-семантичних трансформацій. Я. І. Рецкер визначає трансформації як прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті і знаходимо йому відпо-відність, яка не збігається зі словниковим.

– Як правило, трансформації різних видів здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з одною. Синтаксис тісно пов'язаний з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні та синтаксичні зміни.

УДК 811.112.2

Багинська А. Б.,
студент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ/НЕОЛОГІЗМИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ МАС-МЕДІА ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

– Засоби масової інформації – це могутня сила впливу на свідомість людей, засіб оперативного повідомлення інформації в різні куточки світу, найбільш ефективний засіб впливу на емоції людини. У міру розширення технічних можливостей їх роль зростає. А за емоційним впливом на почуття і свідомість людей вони залишаються поки неперевершеними і збирають велику аудиторію. Це – багате джерело для дослідження новітніх тенденцій у розвитку сучасної літературної мови. Одним із найпомітніших процесів, що відбуваються у мовах сьогодні, є процес активного поповнення їхнього лексичного складу. Ось чому мова засобів масової інформації, а зокрема неологізми та їх функціонування у ЗМІ, – важлива й актуальна проблема сучасних досліджень.

– Будь-які нові факти і зміни в навколишньому людині світі неодмінно повинні бути позначені. Так складаються їх найменування, які мають форму слів і словосполучень. Ці нові найменування в момент їх появи і називаються неологізмами, які дуже часто виявляються запозиченнями з інших мов (переважно англійської).

– Використання іншомовних слів у мові мас-медіа часто допомагає уникнути зайвої описовості. Етранжизми, як правило, сприймаються тут аудіально. Семантика їх зрозуміла лише тим, хто знає відповідну іноземну мову. Тобто споживачі залежно від віку, освіти, й навіть статі можуть по-різному сприймати зміст таких слів у тексті: чуючи, скажімо, назву «Гурманіка» з подальшим текстом «...твої маленькі привілеї...», пересічний споживач підсвідомо асоціює його з паронімі-

чними Германія, гармоніка. Проте особа, якій відомо слово гурман (фр. gourmet – той, хто любить і цінує вишукані страви), відразу розуміє, що це пов'язано з їжею (реклама молочних продуктів). І навпаки – рекламне повідомлення «Guerlain. Super aqua-serum. Оптимальне відновлення зволоженості. Діамант у мистецтві догляду за шкірою», у якому з-поміж іншомовних слів пересічному споживачеві будуть знайомі super та aqua, стосується не якоїсь «суперводи», а косметичного засобу – зволожуючого крему.

- Спираючись на більш ранні роботи, Карстенсен визначає англіцизм як німецьке слово, яке бере свій початок з британського або американського англійського, незвичайного словоутворення або використання слів, виразів або синтаксичних одиниць, які наслідують британському або американському прикладу. Він поділяє їх на ті, що:

- складаються з іноземних і запозичених слів \ або слів, які переводяться;

- з англійської в повному обсязі, наприклад Бестселер, Комп'ютер, Диван;

- складні слова, що складаються з однієї англійської і однієї німецької частини, наприклад Beatrhythmus, Couchtisch, Campingplatz і MainzCity, Haarstylist, Spitzenstar;

- німецькі слова, буквально перекладені з англійської, наприклад «торговий центр» Einkaufszentrum, Untergrundtaetigkeit «підпільна діяльність». Переклади позички зазвичай відомі як калька;

- слова, що складаються з псевдо-запозичених слів. Вони можуть бути створені з англійських морфем, але їх поєднання і значення не існує в англійській мові, напр. Dressman «чоловіча модель»;

- Вхідження слів-запозичень у мовний дискурс надає динамічності розвитку реклами, зокрема й української. Запозичені слова (і взагалі нові в мовному дискурсі) можна кваліфікувати як важливий компонент комунікації, як вербальне вираження понять і прив'язаність до відповідного мовного об'єкта. Потреба в запозиченнях зумовлюється необхідністю одночасного розуміння тих чи інших назв, термінів, які охолюють економічну чи політичну сфери суспільної діяльності, – експорт та імпорт товарів, інвестиції, спільне підприємництво, іноземний туризм, банківські операції;

- Для перекладу іншомовних запозичень використовуються стандартні перекладацькі трансформації: транскрипція, транслітерація, описовий переклад, калькування, прийом включення. Найголовніше, при відтворенні семантичного значення слова слід звертати увагу на його структуру та обрати найбільш відповідний для нього спосіб перекладу, аби найточніше передати його зміст. Також під час перекладу

можуть спостерігатися соціолінгвістичні невідповідності, які важко відтворити українською мовою, а тому, частіше, неможливо підібрати одне слово, необхідно використовувати словосполучення для пояснення таких реалій.

УДК [378. 016:811.134.2](043.2)

Пітерова Н. А.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАПУСК МОВНОГО МЕХАНІЗМУ

Для прогресу в вивченні іноземної мови на різних етапах, таких як початкові кроки або подальшого розвитку мовленнєвої компетенції, велике значення має здобуття студентами рівня, що свідчить про «запуск механізму мовлення». Цей момент характеризується:

1. Прагнення учнів скласти фрази та відповіді;
2. Управління ситуацією з мовленням;
3. Збереження розумових і мовленнєвих зусиль.

Ці явища з'являються вже наприкінці третьої чверті першого року навчання і, на жаль, процес створення механізму мовлення, незабаром, коли починаються літні канікули, переривається. Ось чому весь процес переходить до наступного навчального року, що, в свою чергу, вимагає допоміжних зусиль вчителя для відновлення частково зруйнованих мовних механізмів, тобто треба повернутися до першого етапу. Період відновлення повинен займати відносно короткий інтервал, приблизно один місяць. Лише пізніше відзначаються умови для запуску мовного механізму, який начебто починається вдруге. Студенти четвертого чи п'ятого року навчання виявляють ознаки запуску мовленнєвого механізму чіткіше.

Слід зазначити, що до цього часу учні не намагаються спілкуватися іноземною мовою один з одним, вони не виявляють претензії на використання часто вживаних виразів та фраз, хоча вони використовуються на кожному уроці, наприклад, вирази вживані в класному вжитку, репліки прощання та зустрічі тощо. Справжня комунікація починається лише тоді, коли запускається мовленнєвий механізм. Важливо, що після запуску розмова іспанською мовою виходить поза класом, включаючи інших учнів, які вивчають іспанську мову, в мовну практику; змушуючи їх практикувати мову. Студенти отримують велике задоволення від розмови іспанською. Слід зазначити, що у спілкуванні один з одним починають брати участь учні з різних груп. Схоже виникає своєрідне почуття гордості, за те що ти належиш до іспаномовної групи студентів. Викладач може визначити момент запуску механізму усного мовлення за допомогою таких ознак:

1. легкість з якою учні вступають до комунікації;
2. вміння самостійно будувати речення;
3. декларації є комунікативними та пов'язані із ситуацією.
4. зменшення та зникнення психологічного бар'єру та страху.
5. бажання зекономити розумові зусилля та зусилля на мовленнєву діяльність.

6. Поява еліптичних форм, не повних речень, також з'являються слова та оцінні вирази;

7. Посилена реакція на відповідь співрозмовника.

Випадки виникнення граматичних недоліків на момент досягнення студентами комунікативного рівня є нормальним фактом, який, за словами А. В. Щерби, «шукає правильну форму та рівнозначне слово», а з іншого боку, в процесі постійного вдосконалення мови, кількість помилок скорочується і зводиться до мінімуму. Тобто порушення норм на тлі трансформації здібностей учнів до використання мови як способу дії не можна оцінювати як негативний фактор, оскільки це особлива ознака запуску мовного механізму. Ось чому вчителям не потрібно переривати факт спілкування, хоча в мовленні учнів є деякі порушення граматичної норми.

Слід зазначити, що факти цього явища мають психологічні пояснення. Швидке проходження та стрибки учнів до етапу мовлення у своєму розвитку неминуче супроводжується зростанням комунікативної спрямованості мовлення, прагненням будь-якою ціною досягти завершення мовленнєвого акту, що після набуття автоматизму, призведе до того, що студенти почнуть частіше звертати більш уваги на зміст, що у свою чергу неминуче призведе до відображення цього процесу у більш граматично нормативній формі утворення речень.

УДК 81.2Латин-923

Попова Л. Г.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Викладання латинської мови є невід'ємною частиною професійної підготовки юристів. Без оволодіння базовими поняттями, які походять з римського права неможливо досягти успіху в юридичних професіях,

тому знайомство з правом починається з вивчення юридичних термінів, а латинська мова вивчається на першому курсі. Успішне оволодіння юридичною термінологією сприяє, як успішному подальшому навчанню, так і оволодінню професійною мовою.

Латинська мова викладається інакше ніж сучасні мови, тому що відпадає необхідність навчати мовленню. Основна увагу приділяється аналізу фрази, роботі зі словником та перекладу. У навчанні використовується дедуктивний метод викладу навчального матеріалу, у якому правило підкріплюється прикладом.

Навчання латинської мови на юридичному факультеті полягає у наш час не в тому, щоб студенти набули об'ємні знання, а в тому, щоб вони розвинули свої компетенції. Основними вимогами такого підходу є те, що знання набуті студентами під час навчання проєктуються на подальше навчання, на вивчення інших курсів, на професійну та наукову діяльність. Це є найважливішим аспектом навчання, результатом, до якого слід прагнути, разом з професійно-орієнтованим підходом слід системно вивчати зв'язок латини з іншими мовами, оптимально розподіляти всі види навчальної діяльності: вивчення теоретичного матеріалу, граматичний аналіз і переклад фраз, читання і переклад текстів, заучування латинських юридичних термінів та фраз; стимулювати творче мислення, заохочувати навчальну діяльність, скеровану на порівняння, аналіз та коментування.

У ЧНУ імені Петра Могили латинська мова вивчається протягом одного семестру на практичних заняттях один раз на тиждень. Курс складає 30 годин. За такий короткий час засвоєння курсу можливе лише за умови суворого відбору лексичного та граматичного матеріалу. Програма курсу не містить великого обсягу граматики, багато тем викладаються у спрощеному вигляді. При цьому враховується відсутність у студентів попередньої філологічної підготовки. Студенти протягом семестру набувають уявлення про латинську фонетику, іменник (вивчаюся п'ять відмін), прикметник (дві групи), дієслово (докладно вивчається теперішній час та наказовий спосіб).

Необхідною умовою для швидкого набуття навичок у розумінні текстів є переклад оригінальних латинських текстів. Для закріплення граматичного матеріалу використовуються і окремі фрази (цитати стародавніх авторів, афоризми, прислів'я). Таким чином у студентів формуються систематичні знання про латинську мову, підвищується ефективність вивчення латини, розвивається професійно важливе для юриста вміння аналізувати, розширюється уявлення та знання про форми та види юридичної діяльності.

ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ НА УРОКАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗНАЬ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ

Як відомо, головним завданням домашнього читання є практичне відпрацювання граматики та опанування нової лексики. Проте існує ще один аспект на користь домашнього читання: воно може бути невичерпним та незамінним джерелом поповнення знань культурного, історичного, соціального та країнознавчого змісту. Вже у другому семестрі вивчення іспанської мови як другої іноземної мови після вивчення основних правильних та неправильних дієслів студентам пропонується для домашнього читання оповідання «Подорож заради кохання» («*El viaje por amor*»). Головний герой оповідання – японський юнак – здійснює подорож до Барселони за запрошенням юної іспанки – мешканики Барселони. Як тільки хлопець прибуває до цього іспанського міста, студенти разом з ним дізнаються, що аеропорт неподалік від нього називається *El Prat*, а головні авіалінії Іспанії – *Iberia*. Разом з ним студенти на таксі дістаються центру міста, знаючи, що це їм коштуватиме 30 *euros*. Потім разом поселяємось у центральному готелі за 50 *euros* та починається знайомство з Барселоною.

Як правило, перше, що відвідує іноземець у Барселоні це *Las Ramblas*, найвідоміший бульвар Барселони, розташований між площею Каталонії та Старим Портом. Насправді Лас-Рамблас – це не одна довга вулиця, а кілька коротких вулиць, кожна з яких має слово «рамбла» у своїй назві. Візитівками Ла-Рамбли є міми – живі статуї, що починаються рухатись, якщо турист кине їм монету. Іспанський поет Федеріко Гарсія Лорка одного разу сказав, що лише Лас-Рамблас «мала б бути єдиною вулицею на світі, яка не повинна була б ніколи закінчуватись». Таким чином, студенти за допомогою сюжету оповідання та добре озброєні коментарями викладача, починають занурюватись у чудовий світ іспанської культури та іспанських звичаїв. Познайомившись з *Las Ramblas* крокуємо разом з головним героєм Барселоною, архітектурною перлиною Іспанії. На нашому шляху зустрічатимуться найвидатніші архітектурні творіння Антоні Гауді, що буде гарним приводом познайомити студентів з цим неперевершеним художником та його фантастичними будівлями, на які така багата Барсе-

лона. Вишуканим апофеозом подорожі стане вдало виконана студентами презентація головних відвідин міста нашим головним героєм.

Та архітектура Барселони – це лише початок великої пригоди як для головного героя, так і для наших студентів, пригоди під назвою іспаномовна культура. Звичайно, викладач також повинен бути готовим до цих пригод, адже він їх головний гід цими чарівними куточками іспаномовного світу. А домашнє читання – це лише правильно підібраний ключик, яким його можливо відкрити.

Таким чином, домашнє читання насправді є невичерпним джерелом знань культурного, історичного, соціального та країнознавчого змісту.

УДК 811.124:(-316.77:61)(.1 – 6(043.2)=133.1

Kaïрова Т. С.,

канд.філол.наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

LE LATIN COMME INTERMEDIAIRE DE LA COMPREHENSION DE LA COMMUNICATION PROFESSIONNELLE MODERNE DANS LE MONDE DE LA MEDECINE

*Par le temps qui court je ne connais qu'une vertu,
ni le courage, ni la volonté du martyr, ni l'abnégation, ni
l'aveuglement, mais seulement la volonté de comprendre.
Le seul honneur qui nous reste est celui de l'entendement.*

Paul NIZAN

Le XXIe siècle où nous vivons est caractérisé par la vitesse, hautes technologies, le travail à la chaîne et le débordement de l'information qui nous fait chercher un nouveau rythme **de l'activité, plus économe**. C'est le temps de communication intense qui exige à son tour de multiples instruments – des langues différentes et compréhensibles par les agents de ce processus. Rien n'est plus comme avant, à l'époque de l'antiquité, qui a fait naître le français et les autres langues romanes aux civilisations enrichies par le Latin populaire.

Les hautes acquisitions spirituelles de la civilisation de la période de sa naissance, de son développement et de sa mort sont englouties d'habitude par de nouvelles civilisations qui viennent à leur place, comme c'était passé en antiquité quand la civilisation romaine a absorbé celle de la Grèce ancienne. C'est juste en cela que se cache *perpetuum mobile* du développement de la civilisation humaine.

Nous comprenons la notion de *la civilisation* en esprit des traditions françaises comme le panorama du réfléchissement de la société avec son histoire, sa vie quotidienne, son niveau du progrès de la science et de la technique, de la littérature et de l'art, modelé durant des siècles. La notion *les echos des civilisations* sont compris dans nos recherches comme la repercussion, le retentissement des cultures différentes.

Les échos de l'antiquité retentissent aujourd'hui dans le monde romane à travers l'espace temporel, et nous envisageons dans l'article présent le réfléchissement et le rôle des traces des civilisations grecques et romanes anciennes dans la communication professionnelle de nos jours dans le domaine de la médecine, leur aide de l'activité dans le monde romane, particulièrement francophone. Pour avoir une idée nette sur la ressemblance des langues du même groupe romane qui provient du Latin parlé (du Latin vulgaire) comparons une phrase de la célèbre chanson des étudiants écrite en latin « *Gaudeāmus!* » en trois langues romanes (en latin, en français et en espagnol): « *Vita nostra brevis est ...* » (*lat*), « *Notre vie est brève ...* » (*fr*), « *La vida nuestra es breve ...* » (*esp*). Un simple analyse linguistique nous montre l'identité lexicale, la ressemblance des racines des mots. La divergence en écriture, en quantité des syllabes, en ordre des mots dans cette phrase est minimale, et l'information est compréhensible. Et si on ajoute les moindres éléments de l'histoire de la langue, de la civilisation, les nuances de la grammaires etc., ainsi que l'habitude et la capacité d'analyse, on peut être sûr de comprendre à partir de 60 % (et beaucoup plus) de l'information du texte. Ensuite vient la capacité de communiquer, de transmettre nos pensées en langues liées...

Ces problèmes qui nous intéressent depuis longtemps sont étudiés attentivement durant trois ans derniers à l'exemple de l'apprentissage du Latin par les étudiants de l'Institut de Médecine de l'Université Nationale de la Région de la Mer Noire Petro Mohyla (la ville de Mykolaïv, Ukraine), particulièrement leur capacité d'assurer la compréhension adéquate de l'information en français et des contacts professionnels et de la coopération postérieure avec les communicants francophones du monde romane. Dans les expériences dirigés par l'auteur de ce texte ont participé 20 groupes d'étudiants ukrainiens et étrangers, deux jeunes professeurs de la France ayant leur stages professionnels pédagogiques de la fin d'études auprès de la chaire des langues romanes et germaniques de l'Université Petro Mohyla. Les locutaires natifs étaient invités dans les groupes des étudiants de médecine apprenants profondément le Latin de profession sans connaître absolument le Français, mais initiés par l'auteur aux lois et processus élémentaires de transformations postérieures du Latin en nouvelles langues romanes. Au cours de quatre heures académiques ils parlaient français aux

étudiants autour de la médecine en France, de la formation des médecins dans leur pays et de la nourriture saine. Les résultats étaient surprenants : 80–90 % de l'information comprise. Un des meilleurs étudiants Igor Gorichny (gr. 3201) a commenté ce phénomène : « Зрозуміти мову, котру я ніколи не вивчав, мені допомогла латина. Французька багато чого перейняла від своєї мови-матері, тому фонетика та стилістика мовлення допомогли досягнути те, що говорила співрозмовниця. Також слід віддати належне жестам, адже вони є невід'ємною складовою розуміння. Фото, які доповнили розповідь про Мадагаскар, дали змогу зрозуміти 80–90 % інформації. Таким чином, поєднання знань з латини та винахідливості, харизматичності співрозмовників дозволяє розуміти людину з іншого кінця світу». Autre résultat surprenant consiste en capacité de traduire du Latin en Français du texte générale, d'identifier en français, de rédiger en cette langue une lettre de motivation avec ses propres données, CV, etc. (Sophia Tchernetska, gr.2201, douée de ces facultés brillantes).

Résumons : Les étudiants de l'Institut de médecine de l'Université Nationale de la Région de la Mer Noire Pétró Moghyla apprenant profondément le Latin professionnel dans le cadre du Programme de base et initiés aux lois élémentaires de la linguistique et aux principes de l'analyse du texte sont capables non seulement de comprendre l'information exprimée en langues romanes, particulièrement en français (80–90 %), mais aussi agir en utilisant ces langues et en exerçant leur activité professionnel en Europe ou dans le monde multilingues.

Mots clés : linguistique (f) communicative, civilisation (f), langues (f, pl) romanes, francophonie (f), communication (f) en langue professionnelle de la médecine, information (f) du texte.

**ПІДСЕКЦІЯ: Німецька філологія та методика викладання
німецької мови та літератури у вищій школі**

УДК 371.3:478:811.112.2

Вакуленко Т. І.,

канд. пед. наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

**PHONETIK ALS GRUNDLAGE FÜR DIE
AUSSPRACHESCHULUNG IM DEUTSCHUNTERRICHT**

Wie in allen Sprachen, gibt es auch im Deutschen mehrere Aussprachevarianten, die sich gleichzeitig im Gebrauch befinden. Es gibt keine einzige deutsche Aussprache sondern es gibt unzählige Aussprachevarianten, die regional, emotional und situativ sowie individuell bei Sprechern variieren. Die Standardaussprache ist eine überregionale und landschaftlich nicht beeinflusste Variante. Trotzdem ist sie als ein realer Teil der Sprache zu betrachten. Bei den Sprechern des Standarddeutschen ist es nicht erkennbar aus welcher Sprachlandschaft sie stammen. Der Anteil der Standardsprecher ist relativ klein, aber heutzutage im Wachsen u. a. durch die zunehmende Mobilität der Gesellschaft. Deshalb sollte man im Fremdsprachenunterricht von den verschiedenen Varianten des Deutschen die Standardaussprache verwenden, weil sie eine überregionale und landschaftlich nicht beeinflusste Lautung ist.

Die Aussprache einer Sprache besteht nicht nur aus einzelnen Vokalen und Konsonanten und ihren Kombinationen. Zusammen mit ihnen wirken die prosodischen Merkmale darauf, wie die Sprache klingt. Unter den Autoren im Bereich Phonetik im Fremdsprachenunterricht wird die richtige Intonation meistens für wichtiger gehalten als die richtige Artikulation einzelner Laute. Es wird festgestellt, dass für den Gesamteindruck der Aussprache die Prosodie entscheidender ist als die Realisation einzelner Vokale und Konsonanten. Auch darauf wird hingewiesen, dass die richtige Intonation die Realisation einzelner Laute positiv beeinflusst, d. h. dass es bei richtiger Intonation leichter ist, auch die einzelnen Laute richtig auszusprechen. Weiterhin spielt die Prosodie bei der Sprachwahrnehmung und –verarbeitung eine entscheidende Rolle, und eher werden Artikulationsabweichungen vom Hörer toleriert als Verstöße gegen den Sprechrhythmus, gegen den Wort- und Satzakzent oder falsche melodische Muster.

Die Länge der rhythmischen Einheit, die Akzentstelle, der Charakter der Betonung und die Verhältnisse zwischen den betonten und unbetonten Silben sind für die Bestimmung der rhythmischen Einheit einer Sprache wesentlich. Der Rhythmus kann als «eine gesetzmäßige Abfolge von Elementen, die nach starken und schwachen unterschieden werden», bezeichnet werden. Beim Lernen einer akzentzählenden Sprache, wie z. B. des Deutschen, spielen die rhythmischen Einheiten eine große Rolle und in letzter Zeit wird darauf auch mehr Aufmerksamkeit im Fremdsprachenunterricht gerichtet. Trotzdem wird, im Gegenteil zu den herrschenden Meinungen in der Literatur, die Prosodie im Fremdsprachenunterricht meistens weniger betrachtet als die Aussprache der Vokale und Konsonanten. Nach Dieling ist ein wichtiger Grund für das Missverhältnis zwischen der Erforschung und dem Fremdsprachenunterricht im Praxis die Tatsache, dass die Phonetik als Wissenschaft relativ jung ist und die bisherige Erforschung sich mehr auf die Laute konzentriert hat. Andererseits ist es natürlich auch wichtig, die einzelnen Laute zu üben, weil sich die Laute verschiedener Sprachen oft in ihrer Bildungsweise voneinander unterscheiden.

Die Phonetik wird in erster Linie mit dem mündlichen Sprachgebrauch verbunden. Die geschriebene Sprache spielt aber eine große Rolle im Sprachgebrauch jedes Menschen, der lesen und schreiben gelernt hat, weswegen auch die Phonetik oft in Beziehung zur Schrift behandelt wird. Die enge Beziehung zwischen Lauten und Buchstaben verursacht Schwierigkeiten bei der Aussprache vor allem, weil sich die Beziehungen in verschiedenen Sprachen voneinander unterscheiden. Beim Fremdsprachenlernen ist es wichtig, das Verhältnis zwischen Aussprache und Schrift dem Lerner bewusst zu machen. Für Lernende ist es wichtig überhaupt zu bemerken, dass die Laut-Buchstaben-Beziehungen in verschiedenen Sprachen unterschiedlich funktionieren und dass die muttersprachlichen Konventionen in der Fremdsprache nicht unbedingt gelten. Im Deutschen kann z. B. derselbe Laut durch verschiedene Buchstaben repräsentiert werden (**V**ater – **F**ahne – **Ph**onetik). Weiterhin können unterschiedliche Laute durch denselben Buchstaben (**V**ater – **V**ase), zwei Laute durch einen einzigen Buchstaben (**Z**oo (**t+s**), **H**exe (**k+s**)) oder ein Laut durch mehrere Buchstaben repräsentiert werden (**Ch**arakter, **J**acke, **f**alsch).

So ist es gut, die fremdsprachlichen Laute in Wörtern und Sätzen zu üben. Dadurch werden die Laute in ihren wirklichen Umgebungen geübt. Manchmal kann es aber auch nützlich sein, die Laute isoliert zu üben, z. B., um die richtige Artikulation eines Lauts zu trainieren. Im ukrainischen Deutschunterricht können z. B. [ç], [ø:], [e:], [r], [d], [t], [ø:], [ŋ], [y:]-Laute sowie auch der Feste Einsatz isoliert geübt werden, wenn die Lerner Schwierigkeiten haben, sie in Beispielwörtern voneinander zu unterscheiden.

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ ПИСЬМА НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Загальна характеристика вправ для розвитку техніки письма.

Вправи для розвитку техніки письма поділяються на вправи для розвитку:

- 1) орфографічних навичок письма; 2) лексичних навичок письма;
- 3) граматичних навичок письма; 4) пунктуаційних навичок письма.

Більшість вправ для розвитку техніки письма проводиться на матеріалі мікротекстів, які пишуться або/та аналізуються студентами. Це пов'язане з необхідністю формувати окремі навички, які легше відпрацьовувати на обмеженому текстовому матеріалі. Звичайно, існує потреба зробити вправи вмотивованими. Найчастіше така вмотивованість досягається таким же чином, як і для вправ на розвиток техніки читання – через використання допоміжної попередньої інструкції.

Серед вправ для розвитку техніки письма є багато умовно-комунікативних або навіть комунікативних вправ. Але дуже багато з них, а в деяких випадках більшість є вправами некомунікативними.

Слід також відзначити, що для розвитку техніки письма вправи з ігровим компонентом (нерольовим) цілком доцільні і бажані, зважаючи на некомунікативний компонент багатьох з них. Рольовий ігровий компонент також є цілком можливим. Звичайно, що багато вправ зовсім не мають ігрового компонента.

Нарешті, вправи, зі зрозумілих причин, в основному будуть або репродуктивними, або продуктивними.

Майже всі вправи для розвитку техніки письма є вправами індивідуальними, оскільки кожну з них студент виконує індивідуально. Звичайно, вправа стає груповою або парною, коли контролюється та обговорюється її виконання, але цей аспект можна не брати до уваги. Тому далі спосіб організації вказуватися не буде, оскільки вважатиметься, що всі вправи виконуються індивідуально.

З точки зору керованості вправ, вони можуть бути повно (жорстко) керованими або частково керованими. Мінімальна керованість у принципі можлива, але не часто використовується у зв'язку з тим, що треба відпрацьовувати навички на основі повного усвідомлення.

З точки зору використання опор вправи можуть бути зовсім без опор, зі спеціально створеними та з природними опорами.

Приклад завдання до вправи для розвитку орфографічних навичок письма (умовно-комунікативна репродуктивна вправа з повним керуванням з рольовим ігровим компонентом без опори. Виконується на основному та/або просунутому етапі. Вправа з професійною спрямованістю).

Als Deutschlehrer brauchen Sie das Diktat eines Schülers zu prüfen. Korrigieren Sie alle orthographischen Fehler in diesem Diktat.

Приклад завдання до вправи для розвитку лексичних навичок письма. Різні види некомунікативних репродуктивних вправ на групування та ранжування лексики за смыслом. Такі вправи виконуються в основному на початковому етапі.

Finden Sie im Text alle Substantive und Verben, die Zuneigung oder Abneigung bedeuten. Schreiben Sie sie in zwei Spalten (Substantive und Verben) heraus. Sie sollten das in aufsteigender Reihenfolge vom höchsten Grad der Zuneigung bis zum höchsten Grad der Abneigung machen.

У цьому випадку керування повне. Але воно стане частковим, а вправа може бути ускладненою, якщо запропонувати студентам доповнити кожен колонку іншими, відомими їм іменниками та дієсловами, що означають приязнь або неприязнь, які не були вжиті в тексті. Такі вправи мають природну опору в тексті, але можуть виконуватись й без опори, якщо запропонувати студентам дібрати та ранжувати слова певної категорії з пам'яті. Нарешті, ці вправи добре пристосовані для введення не рольового ігрового компонента, коли студенти добирають прикметники для того, щоб охарактеризувати себе, одного зі студентів групи, якогось відомого артиста тощо.

Приклад завдання до вправи для розвитку граматичних навичок письма. Різні види вправ на граматичну трансформацію. Такі вправи доцільні на всіх етапах навчання. Ці вправи можуть виконуватись на різному граматичному матеріалі: час, стан дієслів, структура речень, порядок слів тощо.

Hier haben Sie den Abschnitt eines wissenschaftlichen Artikels, den Sie als Redakteur redigieren müssen. Im Artikel sind alle Sätze im aktiv. Sie sind aber der Meinung, dass Passiv für den wissenschaftlichen Stil angebracht wäre. Nehmen Sie entsprechende Änderungen vor.

Приклад завдання до вправи для розвитку пунктуаційних навичок письма. У методиці розроблено досить мало таких вправ. Головним та чи не єдиним видом є різні завдання з пунктуації тексту. З нього можуть бути вилучені всі без винятку знаки пунктуації, заголовні літери

та апострофи. Завдання полягає у розстановці всього вилученого на потрібні місця.

Закінчуючи розгляд системи вправ для розвитку техніки письма, слід відзначити, що основний технічний засіб, який може суттєво допомогти, оптимізувати та інтенсифікувати їх виконання, – це різні навчальні комп'ютерні програми, до яких такі вправи включені.

УДК 82-1.091'06: [821.112.2+821.161.2]

Кондрацька П. О.,

викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

КОНКРЕТНА ПОЕЗІЯ ЯК ФЕНОМЕН

Певною мірою явище художнього експерименту можна вважати універсальним і позачасовим. Кожна епоха, починаючи від античності, пропонувала свої способи експериментування.

Конкретна поезія – літературна течія авангардизму на початку 50-х ХХ ст., зорієнтована на організацію мовних елементів (літери, морфеми тощо) за просторовим принципом, вдаючись до їх вигадливого розміщення та розмаїтого шрифтового оформлення. Однак поняття «конкретна поезія» передбачає щонайменше дві основні ознаки: свідоме спрямування автора на експеримент, тобто прагнення показати особливості мови поезії у несподіваний спосіб, і принцип іронічної інтелектуальної гри.

Суто «конкретна поезія» є найпроблемнішою підгрупою в теоретичній області. До тих пір поки доступні рудиментарні судження, поки можливо ідентифікувати граматичні та синтаксичні структури, зв'язок з традиційним віршем відчутний. Речення в «конкретному вірші» більше не вказують прямо на реальність, а тільки на власну лінгвістично-матеріальну реальність.

Конкретна поезія – це поезія слів. Слово в трьох його матеріальних рівнях є вирішальним елементом для поета: значення не виходить за його межі, звук, образ. Сенс, який не може виходити за межі слова ледве зрозумілий. Що ж маєтись на увазі?

Усі мовні знаки мають значення, інакше б вони не стосувались мови як такої, але цей знак немає прямого відношення до реальності та певного об'єкту. Як бачимо, основними ознаками знака є матеріальність (його можна бачити, чути, тобто сприймати органами чуттів), використання його для позначення чогось, що перебуває поза ним, інформативність. Позначаючи якусь річ, знак не пов'язаний із нею при-

родним зв'язком. Тут зв'язок суто умовний і довільний, через що один і той самий знак може використовуватися в різних знакових системах і відповідно мати різне значення. Отже, своє значення знак отримує в певній системі. Поза системою він не є знаком, бо нічого не означає.

Мовний знак отримує своє значення лише в момент прочитання, саме тому дуже важко сприймати мову, яка служить комунікативним феноменом, як єдину реальність в якій реалізується значення. В цьому і вбачається парадокс «конкретної поезії». Вірш наповнюється змістом лише у читача, коли той приводить текстовий матеріал (структуру) в форму вираження.

Отже можемо стверджувати, що в «конкретній поезії» значення слова – це не те, що під ним розуміють, а саме спосіб використання того, чи іншого слова. Слово має значення в момент його використання. Воно позначає об'єкт за допомогою його значення. Це гарантує комунікативну функцію мови. Конкретна поезія скорочує триадні зв'язки між словом – значенням – об'єктом. Триадне відношення існує лише в момент читання, в якому читач інтерпретує. Він є інтерпретатором дихотомії значення слова на основі знання про слово і його значення у словнику.

«Ми повинні давати тільки оголені слова, без граматичних зв'язків, без абстрактних понять, слова, що позначають конкретні дії, або конкретний предмет» – декларував Гомрінгер. У руслі постмодерністського зближення жанрів і видів мистецтва, на основі конкретизму сформувався досить впливовий в сучасній поезії візуальний напрямок, який, по суті, належить вже не літературі, а художній графіці. Тому доцільним видається розглядати конкретну поезію в контексті зорової, як її породження і вдосконалення за допомогою новітніх мистецьких практик.

УДК 811.112.2' 282

Maksymchuk S. M.,

старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

WIENER DIALEKT UND DESSEN «KÜCHENBESONDERHEITEN»

Viele Abweichungen im Wiener Dialekt begegnen uns in der «Küchensprache». Die größten Unterschiede gibt es in den Obst – Gemüse – und Speisebezeichnungen. Zum Teil handelt es sich dabei um Bezeichnungen der typischen österreichischen Gerichte, die der Speisekarte in Deutschland fremd und deren Namen daher dort ungeläufig oder unbekannt sind. Andere

Speisen dagegen sind zwar Gemeingut im gesamten deutschen Sprachgebiet, doch ist die Bezeichnung landschaftlich verschieden.

Die «österreichische Küche» ist die *Wiener Ausprägung der süddeutschen Küche*, die im Rahmen der Habsburger – Monarchie Impulse aus allen Kronländern erfuhr. Sie war ursprünglich keine «nationale» Küche, sondern eine «europäische» auf Grundlage der süddeutsch-österreichischen Küche, in die Speisen all jener Nationalitäten Eingang gefunden haben, mit denen das alte Österreich vom 17. bis Anfang des 20.Jhdts aufs Engste verbunden war.

Die Ausdrücke, die mit Speisezubereitung zusammenhängen und Speisen bezeichnen, bilden eine zahlreiche Gruppe.

Beschaffenheit oder die Art der Zubereitung verraten einige Mehlspeisen:

Dalken oder *böhmische Dalken*, auch *Darkerl*, *Suppendalken* – in Fett gebackene Hefeteigscheiben.

Sterz, auch *Mehlsterz*, *Kartoffelsterz* – Speise aus geröstetem Backteig, Grieß, Mais oder Buchweizen. Regional unterschiedlich Formen: *Erdäpfelsterz*, *Heidensterz*, *Kukuruzsterz*, *Türkensterz*.

Schmarren Kaiserschmarren, *Erdäpfelschmarren*, *Semmelschmarren* – in der Pfanne gebackener zerstoßener Eierkuchen.

Bäckerei – Kleingebäck oder Backwerk (Plural: *Bäckereien*, z.B. «*Äpfel, Nüsse, Bäckereien*», auch *Windbäckerei* – Schaumgebäck, Meringe.

Zettel – Plätzchen;

Germ – Hefe: *Germknöde*, *Germteig*, *Germkrapfenl*;

Kolatsche – Tascherl aus Germteig, meist mit Topfen/Quark gefüllt;

Buchteln – Gebäck aus Germteig, in einer Kasserolle gebacken, meist mit Marmellade gefüllt.

Selbst der Begriff *Mehlspeise* schließt auch Süßspeisen ein, die kein Mehl enthalten, und wird daher regelmäßig auch im Sinne von «Nachtsch, Dessert» gebraucht: *Mehlspeisteller* – Dessertteller.

Einige Fleischspeisen haben auch österreichische Entsprechungen:

Einer deutschen «Fleischbrühe» entspricht die österreichische *Suppe*, genauer *Rindsuppe* genannt, z.B. «*Fette Suppe*», «*mit Rindsuppe gedunstet*»;

Frikadellen finden wir auf der österreichischen Speisekarte als *Fleischlaibchen* (oder *Laiberl*);

Dem deutschen «Rauchfleisch» wiederum entspricht das *Geselehte* (*Selcherei*, *Selcher*, *Selch* – «Rauchkammer», *selchen* – «dürr, trocken machen», *Selcher* – «Schweinemetzger»), auch *Selchfleisch*;

Weitere Beispiele:

Skubanki – Speise in der Art der Kartoffelplätzchen, min zerlassener Butter übergossen und mit Mohn bestreut;

Strudel – Speise aus zusammengerolltem Teig, der mit Obst, Fleisch oder Topfen belegt ist, z.B.: *Nußstrudel*, *Topfenstrudel*, *Apfelstrudel*, *Mohnstrudel*, *Milchrahmstrudel*;

Vogersalat – Feldsalat.

Bezeichnungen für Arbeitsvorgänge und Geräte aus der Küche:

faschieren – durch den Fleischwolf, die Fleischmaschine drehen;

Faschiertes – Hackfleisch;

paprizieren – mit Paprika würzen;

abtreiben – so lange rühren, bis es schaumig, locker wird;

Abtrieb – durch Abtreiben entstandene Masse aus Butter und Zucker bzw. Salz und Gewürzen.

Die Bezeichnungen für Obst und Gemüse decken sich ebenfalls nicht immer mit den entsprechenden deutschen. Während früher die Kartoffel «in Österreich fast nur unter dem Namen *Erdapfel* bekannt war, tritt heute namentlich im Stadtgebrauch der Stadtbevölkerung der ursprüngliche Ausdruck bereits zugunsten der Kartoffel zurück (*Erdäpfel*, dazu *Erdäpfelknödel*, – *püree*, – *salat*).

Die Bezeichnung «Tomate» ist dem Österreicher ungeläufig. Dafür schreibt er nur *Paradeiser* (Plural: *Paradeiser*, in Zusammensetzungen: *Paradeismark*, – *suppe*).

An Stelle der anspruchsvollen deutsche «Rosenkohls» finden wir hier schlichten *Spross(en)kohl* (*Kohlsprossen* oder *Kohlsprosserl*).

«Kopfsalat» kennt der Österreicher nur als *Häuptesalat*, dementsprechend wird ein Krautkopf als *Krauthäuptel* und eine Zwiebelknolle als *Zwiebelhäuptel* bezeichnet. Auch:

Kukuruz	für	Mais
Marillen	für	Aprikosen
Kohlrübe	für	Kohlrabi
Karotte	für	Möhre
Kren	für	Meerrettich
Ribisel	für	Johannisbeere
Schwammerl	für	Pilze
Schwarzbeere	für	Heidelbeere
Zibebe	für	große Rosine
Zwetschge	für	Pflaume

«Quark» kennt der Österreicher ebenfalls nicht. Dieses Milchprodukt heißt hier *Topfen* oder nach einem mehr in der Mundart, aber weniger schriftlich verwendeten Ausdruck *Schatten*. An Quark erinnert lediglich das *Quargel*, ein kleiner runder Käse.

«Sahne» heißt in Österreich nur *Obers* oder *Schlagobers*. «*Obers*», d.h. das Obere der Milch wird so sehr als Hauptwort aufgefasst, das man nicht das «*Obere*», sondern «*das Obers*», «*verziert mit Obers*» usw. sagt (*Schlagobers*, dazu *Oberskaffee*, *Obersschokolade*, *Obersschaum*).

Wieners Kaffeehäuser bieten eine große Wahl von Kaffeesorten an, die ihre eigentümlichen Namen haben und als österreichische, zur Wiener Kaffeehäuserkultur gehörende Spezialitäten betrachtet werden. So beliebt von selbst Wienern und zahlreichen Touristen sind:

Brauner – Kaffee (Bohnenkaffee) mit Sahne;

kleiner Brauner – Mokka mit Sahne;

Einspänner – großer Mokka mit Sahne;

Melange – Milchkaffee mit Zimt;

Kapuziner – Kaffee mit sehr wenig Milch.

Zahlreiche Sprachen hinterließen der österreichischen «Küchensprache»

ihren Wortgut. Aus dem Italienischen:

Biskotten – Löffelbisquit;

Fisolen – grüne Bohnen;

Karfiol – Blumenkohl;

Melanzani – Auberginen;

Zibebe – Rosine.

Die Wörter slawischer (insbesondere tschechischer) Herkunft:

Klobasse – Wurstsorte;

Skubanki – Speise in der Art von Kartoffelplätzchen;

Palatschinken – dünne, mit Topfen, Marmelade o.ä. gefüllte, zusammen-gerollte Omelette;

Powidl – Pflaumenmuss.

Aus dem Ungarischen:

Fogosch – Zander;

Mullatschag – ausgelassenes Fett (bei dem auch Geschirr oder Einrichtungsgegenstände zertrümmert werden), *mullattieren*.

Österreich	Deutschland
Beiried	Roastbeef
Eierschwammerl	Pfifferlinge
Erdäpfel	Kartoffeln
Faschiertes	Hackfleisch
Fisolen	Grüne Bohnen
Grammeln	Grieben
Hüferl	Hüfte
Karfiol	Blumenkohl
Kohlsprossen	Rosenkohl
Kren	Meerrettich
Lungenbraten	Filet
Marillen	Aprikosen
Melanzani	Auberginen
Nuss	Kugel
Obers	Sahne
Paradeiser	Tomaten
Powidl	Pflaumenmuss
Ribisel	Johannisbeeren
Rostbraten	Hochrippe
Schlögel	Keule
Topfen	Quark
Vogersalat	Feldsalat
Weichseln	Sauerkirschen

Zum Schluss noch das *Schnitzel*: es stammt rezeptmäßig aus Mailand, sprachlich vom Wort schneiden, schnitzen und ist einer der Faktoren, die die österreichische (insbesondere Wiener) Küche weltberühmt gemacht haben.

УДК [378,147:004]:811, 112, 2] (043,2)

Мусафір В. Ф.,
канд. філол. наук, доцент (б. в. з.),
кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У сучасній дидактиці вагоме місце займають інформаційні технології й способи їх інтеграції у навчальний процес. Проблемою впровадження інформаційних технологій у навчання свого часу займалися Є. С. Полат, Л. І. Морська, І. Б. Дулепа, Т. Ю. Воронцова, S.-P. Ballstaedt, M. Kerres, R. Tronstad та інші. Проте актуальним залишається практичне застосування нових підходів на занятті з німецької мови у вищих навчальних закладах. Одним із способів змістовного використання Інтернету на занятті з німецької мови є **WebQuest**.

Під терміном «Веб-квест» розуміється складна дидактична модель, яка передбачає виконання певних завдань з обробки електронних текстів та матеріалів з елементами проектної роботи.

Спільним для всіх визначень є те, що Інтернет-джерела надаються студентам як вихідні пункти для вирішення завдання. Основна увага приділяється незалежній роботі студента, яка повинна призвести до самостійної побудови знань.

Зазвичай Веб-квест має логічну структуру. На основі максимально автентичної ситуації студенти отримують завдання, які вони виконують за допомогою доступних Інтернет-джерел. Безумовно, бажано, щоб вони відкривали для себе подальші джерела інформації та включали їх у свою роботу. Для Веб-квесту характерними є також конкретні інструкції від викладача щодо процесу роботи. На першому місці стоїть співпраця та спілкування у відповідній робочій групі, а також представлення результатів роботи для інших. Також наявна система оцінювання, яка заздалегідь інформує студентів про критерії оцінки їх роботи. Результати Веб-квесту – відображення всього робочого процесу.

Традиційний Веб-квест складається з 6 етапів:

1. Вступ, тема. Формування проблемної ситуації, що мотивує студентів до пошуку рішення.

2. Завдання. Складність залежить від теми та цільової групи студентів. Завдання зазвичай розподіляється на декілька студентів.

3. Матеріали. Перелік матеріалів для вирішення завдання (посилання на Інтернет та інші джерела).

4. Процес. Керування студентами під час вирішення завдання.

5. Оцінка. Можливість критично розміркувати над отриманими результатами.

6. Презентація. Представлення результатів або їх частин у адекватній формі, наприклад, в Інтернеті або презентації PowerPoint або у вигляді документа Word.

Отже, використання Веб-квесту на заняттях з німецької мови дозволить активізувати самостійну роботу студентів, підвищити їх мотивацію та вдосконалити навички роботи з фактографічним матеріалом. При цьому покращується вміння студентів критично оцінювати власну роботу, удосконалюються навички групової роботи.

УДК 811. 112. 2'271.12 (043.2)

Польберг Л. В.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

НОРМА СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У мовознавстві існують норми, які обмежуються виключно граматичною системою та визначаються як межові норми. На думку К. Bühler, O. Funke, H. Glinz, W. Havers – це поняття обмежене за об'ємом і побудовою, стосовно яких розрізняють верхню і нижню межу. Обидві межі утворюються по-різному. Верхня межа є кількісною, а нижня – структурною. Верхня межа, згідно досліджень Е. Otto та F. Maueг вважається невизначеною і нечіткою, яка, зазвичай, не кодифікується. Нижня, навпаки, є чітко окресленою і може бути точно кодифікованою. Водночас обидві межі нестійкі і можуть переміщуватись в системі мови, особливо верхня.

Розглядаючи окремі стилі слід зазначити, що синтаксичні структури, морфологічні утворення зустрічалися в текстах різного ґатунку.

В публіцистичному, офіційно-діловому, конфесійному, науковому стилях, а також у творах широкого вжитку і художньому стилі, в текстах героїчного епосу, ліриці та драмах уточнююча рубіжна норма має

наступний вигляд: *верхня кількісна* межа утворюється на всіх граматичних рівнях, які відкрито структуруються, тобто може доповнюватись новими членами. У першу чергу, це стосується угруповань слів та простих і складних речень. Кожна з названих граматичних одиниць може приєднувати будь-яку кількість сурядних і підрядних компонентів. З одного боку, основні члени речення можуть безмірно доповнюватися шляхом утворення безкінечного ланцюгу з однорідних членів: *diu schænen wîp, der guote wîn* – «гарна жінка, добре вино»; *der winter, der lenze, der sumer, der herpst* – «зима, весна, літо, осінь»; *ein roß, ein wolff, ein hunt, ein gans, ein gouch* – «кінь, вовк, собака, гусак, зозуля»; *Rôme, Megenze, Kölne* – «Рим, Майнц, Кьольн»; *vischen, krebzen, karpfen sint driu wundertier* – «риби, раки, карпи – це три чудотварини»; *ochsen, esel, guoche* – «віл, вісьлюк, зозуля»; *sîn bluot, sîn lop, sîn list* – «його кров, його похвала, його хитрість».

Отже, наведені з досліджуваних стилів ситуації демонструють верхню кількісну межу шляхом додавання однорідних членів речення та переліченням при детальному відображенні подій або при описові певної обстановки. З іншого боку, до речення додаються залежні члени другого ступеню на кшталт означень чи обставин, які, в свою чергу, доповнюються залежними членами третього ступеню. Водночас підрядні (залежні) члени можуть нарощуватись однорідними членами. Не тільки прості речення, але й різні види підрядних можуть поширюватися за рахунок другорядних речень.

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у перекладі та стилістиці
з англійської мови**

УДК 378

Абабілова Н. М.,
канд. пед. наук, доцент (б. в. з.) кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

**ТЕХНОЛОГІЯ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

Сьогодення висуває особливі вимоги до професійної підготовки майбутніх перекладачів інноваційного типу. Використання нових методів і технологій в системі освіти є досить актуальним, оскільки випускник ХХІ століття, як відомо, живе в інформаційному суспільстві, тому він не тільки повинен бути підготовлений для отримання і обробки інформації, а й навчитися ефективно використовувати інформацію, щоб зберегти свій інтелектуальний потенціал. Об'єднання можливостей Інтернет, мультимедіа та аудиторних заняття стає можливим у рамках змішаного навчання, яке сприяє гнучкому використанню і контролю часу, місця, темпу і способу вивчення матеріалу, дозволяє поєднувати традиційні методики і інноваційні технології.

Особливо ефективно змішане навчання реалізується при вивченні перекладознавчих дисциплін та іноземних мов, оскільки передбачає живе спілкування, онлайн-читання, перегляд роликів і прослуховування аудіо файлів, візуалізацію матеріалу, що вивчається, участь в грі і т.д., що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Подібна організація навчального процесу дозволяє планувати самостійну роботу, самостійно отримувати і аналізувати знання, шукати і відбирати інформацію, формує навички презентації проектів. Крім того, доведено, що в пам'яті людини залишається $\frac{1}{4}$ частина почутого матеріалу, $\frac{1}{3}$ частина побаченого, $\frac{1}{2}$ частина побаченого і почутого, $\frac{3}{4}$ частини матеріалу, якщо студент залучений в активні дії в процесі навчання.

Для цієї технології навчання характерно чергування компонентів онного і дистанційного (електронного) навчання, а реалізація електронного навчання здійснюється поза університетом: викладач надає доступ до електронних освітніх ресурсів для попередньої теоретичної підготовки. Якщо у традиційній аудиторній моделі навчання, викла-

дач, як правило, знаходиться в центрі уваги уроку і є основним джерелом інформації протягом усього навчального заняття, а зворотній зв'язок здійснюється в режимі запитань-відповідей роботи між викладачем і студентом, то в системі «перевернутого» класу, викладач-інструктор навмисно зрушує навчальні акценти до особистісно-орієнтованої моделі, усередині якої студенти постійно займаються не тільки навчальною, а й дослідницькою діяльністю, що створює реальні можливості для самонавчання. Незважаючи на такі, на наш погляд позитивні зміни, деякі вчителі все ж вважають цю модель найпростішою та не дуже ефективною, однак її використання дозволило нам досягти мети, яку було поставлено.

Доставка навчального контенту може приймати найрізноманітніші форми: відео-лекції, відео-семінари, відеоматеріали онлайн-дискусій, документальні відеорепортажі, відео-наочність з використанням анімованих файлів або зображень. Пояснення нового матеріалу може бути розміщено викладачем в Moodle, YouTube, або учень може просто записати матеріал на свій інформаційний носій.

Так, під час вивчення курсу «Теорія перекладу», нами було підібрано відеолекції (наприклад М.Стриха «Український переклад»), які ми записували на диск та віддавали студентам. Кожне відео супроводжувалося завданням, а у випадку, якщо відео не містило завдання, студентам пропонувалося скласти кілька питань до відео (це були питання загального характеру і спеціальні питання до окремих фрагментів відео) або план відео, його конспект та т. ін. Студенти дивилися вдома відеолекцію, що дозволяло їм засвоювати матеріал у своєму темпі, не будучи затиснутими часовими рамками уроку, не відволікатися на інших студентів, до того ж деякі студенти сором'язливі та не запитують у викладача коли щось не розуміють, а вдома вони могли прослухати лекцію декілька разів, подивитися незрозумілі слова.

До інших переваг такої технології відносимо можливість ознайомитися з лекцією якщо студент був відсутній на уроці; доступність матеріалів уроку для всіх студентів; навчання у зручний час; відповідальність за своє навчання. Ми переконані, що під час традиційних лекцій студенти часто намагаються вхопити те, що вони чують в момент мовлення лектора, у них немає можливості зупинитися, щоб обміркувати сказане, і, таким чином, вони можуть випускати важливі моменти, тому що намагаються записати слова викладача, а використання відео та інших попередньо записаних інформаційних носіїв дозволяє студентам повністю контролювати хід лекції: вони можуть дивитися, перемотувати назад або вперед у міру необхідності. Така можливість має особливе значення для студентів з певними фізичними обмеженнями, особливо при наяв-

ності титрів для людей з порушеннями слуху. Присвятивши час на уроці розбору матеріалу, викладачі мають можливість виявити помилки в сприйнятті, особливо ті, які широко поширені в класі. Аудиторний час використовувався для виконання практичних завдань.

Як і будь-яка технологія, «Перевернутий клас» має свої недоліки: студент не може запитати викладача одразу ж якщо виникало запитання; у студента має бути вільний доступ до комп'ютера та мережі Інтернет; студенти, які не дивилися відеолекцію вдома, не зможуть виконати практичні завдання на уроці; студенти багато часу проводять перед комп'ютером, що може вплинути на їх здоров'я. Зазначимо, що при роботі в режимі «Перевернутий клас» зростає частка відповідальності самого студента, стимулюється розвиток його особистісних характеристик (активність, відповідальність, ініціативність) і метапредметних навичок (самоорганізація, управління тимчасовими ресурсами). Після обговорення та виконання певних практичних завдань в класі, дома студенти виконували тести на розуміння і закріплення вивченої теми вдома.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що технологія «Перевернутий клас» та її впровадження у вузівську практику як одного з видів змішаного навчання, передбачає зміну ролі викладачів, які здають свої передові позиції на користь більш тісної співпраці та спільного вкладу в навчальний процес, і покладає велику відповідальність за навчання на плечі студентів, даючи їм стимул для експерименту, оскільки знана кількість студентів звикла бути пасивними учасниками в процесі навчання, який подається ним в готовому вигляді. Навчання за вищезазначеною технологією призводить до значного зсуву пріоритетів від простої подачі матеріалу до роботи над його вдосконаленням.

УДК 811.111'27:811.161.2'27

Агєєва В. О.,
канд. філол. наук,
старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ORTHOGRAPHIC INTERFERENCE WITHIN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN TRANSLATION

In linguistics cross-cultural communication is regarded as the process of exchanging information between representatives of different cultures in various spheres of life. This process of communication deals with specific

difficulties and peculiarities, such as cultural specific, facial expressions, gestures with universal meaning (known throughout the world) and specific ones (known within one culture). The messages transmitting within cross-cultural communication is often called paralanguage. It is often understood within kinesics. Paralanguage influences the process of cross-cultural communication because of the reason of its possibility to change the meaning of various words by changing the tone of voice.

Scholars regard several types of cross-cultural communication. They are: verbal, non-verbal and visual ways of cross-cultural communication. The most difficult for translators in this type of communication is the need to understand the culture of the target language representatives, to follow it, to reflect all these aspects in translation (both in source language text and in target language text), and, of course, to overcome the stereotypes of behavior which may also influence the process of translation.

The process of translation in cross-cultural communication organizes three functions: breaking misunderstanding among representatives of different cultures, the communicative function, and the function of comparison and the correlation of language units.

Analysis of the latest research proved that the problem of interference was studied by many scientists. Their works are dedicated to the influence of interference on the process of translation, its main functions and significance. Among the most famous scientists we may observe V. Alimov, E. Buzharovska, E. Haugen, L. Kovylna, W. Weinreich and others. Their researches are devoted to studying different aspects of translation, changes made under the influence of one language on another one.

V. Alimov in his studies «Interference and translation» defines the following kinds of interference: phonetic interference, orthographic interference, grammatical interference, lexical interference, semantic interference, stylistic interference, and interference within language.

Orthographic interference is based on the tendency to extend internationality in modern language parallels of the European languages. This tendency defines that new borrowings (barbarisms and foreignisms) are adopted into language without taking into consideration phonetic or orthographic rules of the target language. And in this case we have the full right to talk about extra linguistic cases of preserving foreign sounds and forms. Some scholars denote that orthographic interference may be combined with graphic interference as the both: 1) may be singled out in spelling; 2) transfer rules of spelling from source language text into target language text; 3) be the reason of spelling mistakes. Orthographic interference in general presupposes the usage of extra linguistic cases of preserving foreign sounds and forms.

Among peculiar difficulties of orthographic interference within cross-cultural communication and the process of translation we may easily single out the lack of equivalence, cultural untranslability, the losses in translation and cultural peculiarities that should be taken into consideration while translating. To overcome them translators use definite translation strategies. Among them are: generalization, the strategy of translation by a more specific term, the strategy of translation by cultural substitution, translation by paraphrase and the strategy of translation by omission. Before defining the necessary strategy of translation we have to define the need, the motivation and the purpose of translation in source language and target language texts. The strategy of generalization, for example, presupposes the usage of a word or even the whole concept with a more general meaning instead of a more specific word or the concept.

Translation is an integral part of cross-cultural communication as it plays an important role in it. Transmitting information allows representatives of different cultures to carry out full exchange of data. As it was mentioned above in translation process it is necessary to pay attention to cultural aspects that may also influence target language text and to the use of language. In some peculiar cases translators should also consider stereotypes of behaviour of the individual as they may be different and may also be reflected in translation. The leading role of the translation is overcoming cultural distances between communicants to provide mutual understanding between them. The translator has to own cognitive base, that is the structured set of knowledge for national and cultural communities, both of one and another.

УДК 378.147:004

Бужиков Р. П.,

канд. пед. наук, доцент (б. в. з.), кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

METHODOLOGICAL SYSTEM OF TRAINING TRANSLATING IN THE SPHERE OF IT TECHNOLOGIES

The process of globalization, based on economic, political, cultural and educational integration, sets many goals for society today. One of them is the training of qualified specialists. In recent years, the requirements of the social system for young specialists have changed significantly: enterprises increasingly require people capable of self-education, career-oriented, with the technical competencies needed today in almost all the areas of activity, and also ready for professional reorientation if necessary.

Today it is impossible to imagine the activities of a translator of business and official documents, scientific, technical and specialized texts without the use of IT technologies. In the broad sense of the word, IT technologies mean the field of human activity associated with the creation of systems and devices for processing and transmitting information, and in the narrow sense, they are a set of methods and means of implementing information processes in various fields of human activity. In addition, a professional translator must be fluent in his native and foreign languages, know the subject area of translation, and skillfully apply IT technologies in his work.

Often, customers themselves speak a foreign language, but to translate the text well they need more time than a truly competent person and the quality of the translated text leaves much to be desired. Therefore, turning to a translator with skills of the use of IT technologies the customer will be able to save time significantly and get a translation of high-quality. The main electronic tools of the translator are: a personal computer, the Internet world network, computer programs, virtual workgroups, video conferencing, multimedia presentations, advanced query, the search for similar documents and many others that affect the translation process and optimize it, as well as improve the quality of the translated text.

One of the tasks facing the translator is the correct translation of terms. Therefore, a special role is given to electronic dictionaries, where there is a selection of translation correspondences, lexical equivalents, etc. The most used dictionaries are: Multitran, Lingvo, Polyglossum, Google, etc., which are distinguished by a quick and convenient search system, ease of use, automatic translation of words and phrases, the ability to translate in two directions, the presence of quick and simultaneous translation functions and the use of many other options. The most popular terminological electronic reference resources are: terminological data exchange systems «NARTIF», «GENETER», etc.; automatic terminology extraction systems «PROMT Terminology Manager», «Multiterm Extract», etc.

If the translator does not find a suitable version of the translation of the term, then in this case he can use: electronic monolingual technical, auxiliary, explanatory dictionaries, electronic encyclopedias that allow him to find the appropriate unit of a foreign language, determining the meaning of the word being translated and comparing all the dictionary options in relation to the context.

A specific element of scientific and technical texts is the presence of diagrams, schemes, drawings, accompanied by abbreviations, symbols, inscriptions, signatures, etc. In this case, to translate the text part you may apply: language translator «AutoCAD»; programs that extract text from a drawing into a plain text file or into an Excel file and paste it into the drawing.

The most important element of the work of the translator is the verification and adjustment of the translated text. For this purpose, he needs to use: text editors «Microsoft Word», «Lexicon», which are multifunctional and help to check spelling, grammar, style, use the auto-replace functions to exclude long words, duplicate phrases, automatic word wrap, finding synonyms, etc. Properly translated and corrected text represents a common integrity and has a finished look. Peer reviews, translation forums, translator mailing lists, and more can evaluate the quality of the translated text. The main thing is that the quality of the translation satisfies the requirements of the customer.

УДК 81'25

Єлісєєва С. В.,
старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Військовий переклад – один із видів спеціального перекладу, який базується на загально лінгвістичних положеннях теорії і практики перекладу і вивчає основні закономірності функціонування військово-професійної та військово-технічної лексики, пошуку семантико-смилових, стильових, граматичних та інших відповідностей у мовах використання, генерування цілісного продукту в мові перекладу з урахуванням специфічних умов функціонування військової сфери.

Військовий переклад складає відокремлену галузь перекладацької діяльності, і звичайно має своєрідні ознаки та характеристики. Цією проблемою вже займалися такі вчені як Солодяк О., Борисов В. В., Нелюбин Л. Л., Балабін В. В., Лісовський В. М., Чернишов О. О. Лавренів С. Я. та багато інших.

Переклад військово-технічної документації виділяється із загального ряду спеціалізованих перекладів і визначається передусім якістю і точністю перекладу військово-технічної термінології і скорочень. Військово-технічні тексти будуються за правилами граматики загальнонаціональної мови і треба зазначити, що «науково-технічної граматики» не існує, тому можна говорити лише про деякі особливості граматики загальнонаціональної мови у військових технічних текстах. Крім того, граматичні проблеми перекладу полягають в порівняльному роз-

гляді граматичної будови англійської і української мов в плані виявлення смислового змісту висловлювання, вираженого в лексиці, морфологічних формах і синтаксичних структурах останнього.

Найбільш складним є переклад військових технічних термінів. В деяких випадках переклад військових термінів може досягатися шляхом опису значення слова, дослівного перекладу, транслітерації, або транскрипції.

Наприклад, структура дієслова «weaponize» (weapon + ize) і контекст допомагають зрозуміти це слово як «оснащувати зброєю ракетноносія»: *India and Pakistan have begun **weaponizing** their nuclear devices they first tested in 1998, Clinton administration officials now believe.* – *Представники адміністрації Клінтона вважають, що Індія та Пакистан розпочали оснащення ядерною зброєю ракетноносіїв, які були вперше випробувані у 1998 році.*

До військової лексики слід віднести науково-технічні терміни, вживані у зв'язку з військовими поняттями, наприклад, *track* – гусениця танка або будь-якої бойової машини, на гусеничному ході, *wire – guarded missile* – ракета, яка керується; *rocket – assisted projectile* – активно-реактивний снаряд; радіоелектронні та інші технічні засоби, наприклад, *beam rider guidance* – наведення по променю; *laser range finder* – лазерний далекомір; *ambush detection device* – (технічний) засіб виявлення засідок.

У синтаксичній структурі військово-технічних текстів переважають складнопідрядні речення, а нечисленні прості речення розгорнуті за рахунок однорідних членів. В процесі перекладу військово-технічних текстів ми можемо спостерігати велику кількість вузькоспеціальних термінів, структурованість матеріалу, наявність схем і ілюстрацій. Усе це пов'язано з певним функціональним навантаженням, що характеризує військову сферу спілкування: стислість, чіткість і конкретність формулювань, точність і ясність викладу, стрункість побудови з метою легкості сприйняття інформації, яка передається.

Говорячи про лексичні труднощі перекладу військово-технічних текстів необхідно згадати і традиційну систему числень, наприклад США (US Customary System). Прийнятий цілий ряд актів і директив, що затверджують систему числень (СЧ) в якості офіційної системи заходів і вагів. Традиційна СЧ включає більше трьох сотень різних значень і додаткова трудність створює той факт, що багато з цих одиниць, маючи схожі назви, означають абсолютно різні речі. Наприклад 1 тонна в США – це дев'ять різних понять: *metric tone* (відома нам міра), ядерна тонна, зміщена тонна, вантажна (фрахтова) тонна, заморожена тонна, реєстрова тонна, ювелірна тонна, паливна тонна або

тонна у вугільному еквіваленті. Інший яскравий найбільш значимий приклад виміру ваги – гран. Наприклад, у боєприпасів, випущених в англосакських країнах, вага кулі і порохового заряду виражається цілим числом гранів (54, 100, 147, 200 і так далі) (гран – від лат. Granum – зерно, крупинка, скорочено гр. – одиниця маси на основі ваги середнього ячмінного зерна, яка складає 0.0648 грама).

В теперешній час лексичні особливості англомовних військово-технічних текстів вимагають детальнішого дослідження, оскільки трансформується концепція ведення бойових дій, військова документація і систематично робиться нова зброя і військова техніка. Переклад військово-технічних текстів вимагає бездоганного володіння не лише іноземною військово-технічною термінологією, але і адекватною українською військово-технічною термінологією, яка регулярно поповнюється за рахунок впровадження нових видів зброї, інновацій в області матеріалів і спорядження, появи нових стратегій і методів ведення бою.

УДК 811.111'25

Кузенко Г. М.,
канд. філол. наук, доцент кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

БАГАТОВИМІРНІСТЬ СЕМІОСФЕРИ БАРОКО: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Переклад творів світової художньої літератури збагачує скарбницю національної літературний потребує вивчення способів відтворення етнічного колориту та національної ідентичності. З огляду на історичні обставини, український художній та поетичний переклад XVI–XVIII ст. посів центральне місце в літературній полісистемі, виступивши адекватною передумовою збереження національної культури. Важливу роль у мистецтві цього періоду відіграло бароко. Особливістю барокового стилю була його пристрасність, рвучкість, артистизм форм, підкреслене особистісне начало, декоративність, пишність, витівкуватість засобів.

Для майстерного художнього перекладу творів різних літературних напрямів й бароко, зокрема, перекладачу необхідні не тільки перекладацький досвід, а й знання проблем художнього перекладу: співвідношення контексту автора і контексту перекладача, проблема точності й вірності, збереження національного забарвлення, проблема передачі історичного колориту твору, проблема дотримання індивідуальної

своєрідності оригіналу, проблема передачі часової дистанції, проблема передачі рис літературного напрямку та інше.

Художній переклад потребує від перекладача багатого життєвого й професійного досвіду, постійного поновлення знань й спостережень як за рідною, так і за мовою оригінального літературного твору в історичному розвитку. Наведемо приклад в якому не враховано контекст висловлення, а до уваги взято тільки лексико-семантичний варіант, що міститься у складі семантики слів. Потрібно перекласти речення з латини «*Spiritusquidempromptusest, caroauteminfirma*». Цей євангельський вислів «Дух бадьорий, плоть – немічна» переклали як: «Спирт хороший, м'ясо зіпсувалось». Одним із показників складності речення для перекладу є його багатозначність з погляду змістовності. Щоб правильно відтворити у перекладі подібні висловлювання, перекладачеві необхідно враховувати особливості окремого жанру, прочитати художній твір, вникнути в його суть, дослідити художні образи твору, зрозуміти, що хотів донести через них до читачів автор, а потім вже правильно їх перекласти відповідно літературним стандартам.

Залежно від жанру художньої літератури у художньому перекладі розрізняють окремі підвиди перекладу: переклад поезії, п'єс, сатиричних творів, текстів пісень, художньої прози. Класифікація художніх текстів залежить від жанру твору, його стилю, побудови. Розрізняють такі основні напрямки класифікації:

1) рід (епос, лірика, драма), жанр (наприклад, в драмі – трагедія, комедія, водевіль, фарс, буфонада тощо), види літературних творів (наприклад, види розповіді: новела, коротка розповідь (shortstory), гумористична розповідь, святкова розповідь і ін.);

2) віршована мова і проза з рядом перехідних форм (ритмічна проза, верлібр, вільний вірш і ін.); у віршованій мові – розмір, строфіка, наявність або відсутність рими; способи римування і ін.;

3) способи розгортання оповіді, що залежить від характеру конфлікту, інтриги, фабули, сюжету, а також наявності вставних новел, ліричних та інших відступів, нарешті, від типу композиції, що в свою чергу, залежить від жанру (наприклад, психологічний роман або детектив), а також від художньої школи або напрямку, на які орієнтується автор;

4) художні напрямки та стилі нарації (класицизм, бароко, сентименталізм, символізм та ін.);

5) тип оповіді: лірична проза, невласне пряма мова, розповідь з точки зору зовнішнього «об'єктивного» спостерігача, розповідь від 1-ї чи 3-ї особи.

З точки зору семіотики усі названі аспекти, за якими класифікуються художні тексти, представляють собою окремі етапи організації твору. Творячи твір, автор вирішує низку питань, визначається з родом, жан-

ром і видом твору (повість, оповідання, новела, притча, роман за видами: історичний, авантюрний сімейний, прозаїчний, роман-подорож; твір написаний у віршовій формі, як лист чи щоденник), продумує суть і форму сюжетної лінії, персонажних типів. Автор стоїть перед вибором етнічної мови, форми та варіанту її існування (загальнонаціональна літературна мова – регіональна літературна мова – діалект – некодифікована розмовна мова – сленг – аргі – просторіччя – газетно-публіцистичний стиль тощо).

УДК 80:316.344.8

Лютянська Н. І.,

канд. філол. наук, старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

*Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом
Президента України за конкурсним проектом 48410*

ДО ПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Пошук національної ідентичності є загальною тенденцією сучасного світу, що вступив у глобалізаційну фазу розвитку. За останні декілька років із трансформаційними процесами у нашій державі постало й питання української національної ідентичності.

Власне поняття «національна ідентичність» є мультидисциплінарним та привертає увагу науковців різних галузей, зокрема й філософії, соціології, політології, літературознавства та мовознавства.

Термін же «ідентичність» є відносно новим та почав використовуватися у другій половині ХХ століття як синонімічний до понять «національний характер» і «національний дух». Сам термін «ідентичність» використовується як на позначення окремих осіб, так і цілих держав. В останньому випадку йдеться про національну ідентичність.

Зміст поняття «національна ідентичність» нерозривно пов'язаний з поняттями «етнос» та «нація». Етнос визначають як стійке, історично сформоване угруповання людей, що мають спільні риси, усталені особливості культури, та усвідомлюють свою єдність та відмінність від інших подібних угруповань, фіксуючи це у самоназві (етнонімі). Маркерами етносу виступають спільна мова, релігія та расова приналежність. У той час, як ознаками нації є: підпорядкування усіх її членів єдиному урядові; проживання на одній території; спільна мова, література, звичаї; спільне походження та історія; окремий національний

характер; спільна релігія; спільні інтереси; шанобливі стосунки між людьми, котрі належать до однієї нації; відданість єдиному цілому; почуття гордоців щодо досягнень та смутку через невдачу у національній політиці; зневага або ворожість до представників інших національностей. Як бачимо, друге поняття є ширшим за перше.

Водночас необхідно розмежовувати поняття «ідентичність» та «ідентифікація». У першому випадку йдеться про певний стан, у іншому – про процес, що веде до цього стану.

Одним із основних факторів формування сучасної української ідентичності є позитивне сприйняття українцями своєї країни. При цьому, позитивною тенденцією розвитку української національної ідентичності є те, що більшість українців пишаються своєю країною, вважають себе її патріотами, незважаючи на всі соціально-економічні негаразди. Крім того, зростає частка тих, хто ідентифікує себе як громадян України та європейців. Згідно з соціологічними джерелами, почуття гордоців викликають такі здобутки українського народу, як творчість відомих українських письменників, поетів, музикантів; історія українського козацтва; досягнення українських спортсменів; Революція Гідності 2013–14 рр.; проголошення незалежності України у 1991 році; міжнародне визнання України у сучасному світі; Збройні Сили України та інші.

Таким чином, поняття «національна ідентичність» пов'язане з відчуттям індивіда належності до певної нації. Тоді як ідентифікація є процесом набуття ознак ідентичності. Поняття ж сучасної української ідентичності пов'язане із певними соціально-політичним та історичними подіями у житті українців.

Lymar M.,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv

THE MOTIVATIONAL COMPONENT OF ENGLISH STUDYING FOR THE INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALTY STUDENTS

The educating of future specialists in the field of international relations is, first and foremost, a study of subjects directly related to the chosen field. Although foreign language learning seems to be an integral part of such training, there is a significant part of student youth, which question the feasibility of enhanced foreign language learning, explaining that there are technical developments and program devices that greatly simplify the translation process. Moreover, the very translators and interpreters could accom-

pany politicians, diplomats and other officials to provide qualified assistance in negotiating. In this regard, students walk the path of least resistance and do not pay sufficient attention to the language aspect of professional training. For this reason, such a situation becomes threatening in the context of both the provision and acquisition of knowledge in the field of linguistics. It is advisable to look for motivational arguments in favor of learning foreign languages and ways to implement them for improving the quality of the international students educating.

First of all, the motivational basis for language learning should be sought in the context of the internationalization of the educational process. Today's realities require educational institutions to be flexible about professional training and to provide students with the opportunity to supplement their basic knowledge with the experience of studying or practicing abroad. Numerous academic mobility programs provide such opportunities, but a lack of foreign language speaking skills prevents potential participants from taking advantage of such programs. Internationalization of education, which is purposed at providing higher education with an international, intercultural or global dimension in order to improve its quality for all students, opens many paths to self-improvement. English, as language of international communication, simplifies the process of cooperation and facilitates the integration of Ukrainian youth into the international community.

English language learning empowers and allows using the foreign sources of information, which also enhances the quality of the knowledge acquired. For international students, it is a fundamental aspect, since the future profession requires knowledge of numerous issues that are addressed in the field of interdisciplinary knowledge. Basic concepts in politics, economics, culture, social and military spheres, monitoring current events, require from an international political scientist a deep involving and understanding the key aspects that could be provided by knowledge of a foreign language. Combining with practice, such experience forms a sought-after specialist in international relations. Therefore, the next motivational component is competitiveness and an opportunity to occupy the desired position. Moreover, future employees, such as the diplomatic representatives, will be able to live an interesting and worthy life that could not only affect high productivity but personal well-being as well.

Finally, it is worth emphasizing on the information security aspect. An appointment or a post, which requires intercultural communication, includes negotiating with foreigners and developing foreign-language documentation, involving risks and great responsibility. Modern translation systems are not able to convey all the specifics of interpersonal communication, and the human factor, which always presents in the translators' work, can play

against those, who is using translation services. After all, the responsibility for negotiating or signing key papers is not the translator's case, but the negotiator's duty, for example, in the diplomatic sphere. Therefore, knowledge of foreign language, at least the most demanded one – English, gives a confidence in actions and protects against a large number of risks associated with translation errors. Moreover, knowledge of language makes it possible to communicate without intermediaries, which facilitates the establishment of special, trusting relations between partners, and helps to preserve the privacy of negotiations that can be fundamentally significant. Thus, the motivational background is complemented by the prospect of better job performance and support for information security.

Thus, English training for the International Relations specialty students has an inseparable link with the acquisition of professional disciplines, as it is a factor of the educational process internationalization. It enhances the training level of students, contributing to their competitiveness and prospects for their private well-being, and promotes better and safer performance of professional duties in the future.

УДК 811.111'255.4:34(043.2)

Синельникова О. Р.,

викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Практика перекладу юридичних текстів застосовувалась ще з давніх часів під час укладання договорів між державами. Сьогодні вона набуває все більшого поширення, що пояснюється розвитком нових засобів комунікації, становленням процесу правової інтеграції та адаптації законодавства України до вимог Європейського законодавства, відповідно – розширенням міжмовної комунікації у сфері права. Юридичний переклад має ряд особливостей, з якими повинен бути обізнаним перекладач юридичного тексту, оскільки помилки у перекладі можуть призвести до конфлікту між юридичними сторонами, судових позовів чи припинення співпраці.

Особливості перекладу юридичних текстів наступні:

1. Насиченість юридичних текстів спеціальною юридичною лексикою, основну частину якої складають юридичні поняття і реалії (*pleader, solicitor, nugatory*).

2. Використання загальноновживаної лексики у її звичному значенні (*accomplice, money*) та вживання загальноновживаної лексики зі спеціальним незвичним значенням (*agreement, valid, warrant*).

3. Наявність скорочень більшість з яких можна знайти лише в юридичних текстах (*USJC – United States Judicial Code, COA – Court of Appeals*).

4. Вживання синонімів, що використовуються для позначення одного поняття з метою уникнення двозначності; кліше та сталих виразів.

5. Тексти міжнародних угод характеризуються запозиченнями з латинської (*lex lata, corpus delicti, lis pendens*) та французької мови (*plaintiff, verdict, voir dire*), які часто не перекладаються.

6. В англійських юридичних текстах вживаються слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку (*hereinabove, therein, whereby*).

7. У юридичних текстах часто використовуються дієслова у пасивному стані (*the criminal case was investigated by the Prosecutor's Office*).

8. Однією з характерних рис англійського юридичного тексту є вживання модального дієслова «*shall*» для вираження наказу або зобов'язання.

9. Наявність в юридичних текстах особливих ідіоматичних виразів та фразеологічних сполучень, які не вживаються чи рідко вживаються в літературній мові (*preliminary stipulations, legal consequences*).

Переклад юридичних текстів з англійської або на англійську мову часто ставить перед перекладачем складні завдання, обумовлені специфікою правової системи й термінології, прийнятої в англійських країнах.

Під час перекладу юридичного тексту постає проблема вибору адекватного відповідника в одній мові для іншої. На вибір варіанту перекладу впливає фактор наявності або відсутності еквіваленту в мові перекладу. При його існуванні, процедура зводиться до звичайної підстановки еквівалента, проте за його відсутності – до ретельного підбору одного з варіантних відповідників з урахуванням цілого ряду лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів.

Еквівалентами вважають такі відповідності між словами двох мов, які є постійними, рівнозначними незалежно від контексту (*white-collar crime – злочин, вчинений службовцем; smuggling – контрабанда*). До цієї категорії належать багато слів та словосполучень термінологічного характеру (*plaintiff – позивач, probate law – спадкове право, corporal punishment – тілесне покарання*).

До еквівалентів можна віднести і латинські вирази, які стали «крилатими» в багатьох мовах (*act pro se – діяти від власного імені, facta notoria – загальновідомі факти*).

За відсутності еквівалентного відповідника у мові перекладу, перекладач, залежно від контексту, може використати наступні прийоми перекладу:

- Калькування – дослівний або буквальний переклад – *lawgiver* – законодавець, *householder* – домовласник.

- Транс кодування – передача звукової (або графічної) форми слова вихідної мови засобами алфавіту мови перекладу – *beneficiary* – бенефіціарій, *securitization* – сек'юритизація.

- Лексико-семантичну заміну (конкретизація, генералізація, додавання, вилучення, заміна) – *private stuff* – приватний обслуговуючий персонал, *highly litigious prisoner* – ув'язнений або обвинувачений, який утримується під вартою та активно захищає свої права в судовому порядку.

Юридичні тексти характеризуються високою об'єктивністю, що виключає будь-яке вираження суб'єктивної думки перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту. Крім того, юридичний документ не може містити емоційно забарвлену лексику, слова у переносному значенні, розмовну чи жаргонну лексику. Юридичний документ складається за встановленим зразком. Тому відсутність реквізитів, порушення структури документу, неточність у вживанні слів може призвести до втрати валідності документа.

Юридичний переклад включає переклад з однієї правової системи на іншу, оскільки правова система будь-якої країни має свої джерела права, термінологічний апарат та соціально-економічні принципи. Перекладач зобов'язаний володіти юридичною термінологією, знаннями у галузі права, з якою пов'язана його діяльність та особливостями судових систем та типів культур між якими ведеться комунікація.

УДК 81'27

Усаченко І. В.,
старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ІНТЕРФЕРОВАНЕ МОВЛЕННЯ БІЛІНГВІВ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧОГО ДОМІНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Актуальність даного дослідження обґрунтовується постійною інтенсифікацією наукового інтересу до розв'язання практичних задач лінгвістики, зокрема в плані двомовних ситуацій, які є результатом жвавих комунікативних відносин різноманітних етнічних спільностей, особ-

ливо в тому випадку, коли йдеться про важливий аспект зростаючого домінування англійської мови в Європейському контексті.

Розробка й обґрунтування теоретичних основ інтерференції тісно пов'язані з такими іменами, як Н. В. Баграмова, З. У. Блягоз, У. Вайнрайх, О. Ю. Жлуктенко, Р. А. Вафєєв, В. Ю. Розенцвейг, С. В. Семчинський, В. Л. Щерба, В. М. Ярцева. На сучасному етапі розвитку вітчизняної лінгвістики питанню вивчення інтерференції приділяють увагу такі українські та російські дослідники, як В. В. Алімов, Н. В. Арбузова, Т. Ю. Бакакіна, З. У. Блягоз, О. Р. Валігура, К. З. Закір'янов, Ю. М. Захарова, Г. В. Зимовець, Л. О. Лазаренко, О. Т. Слободян, Є. А. Устинович, І. І. Харченко, О. С. Черемська, О. В. Шинкаренко тощо.

Найважливішою складовою і наслідком взаємодії рідносистемних і споріднених мов є білінгвізм, який, у свою чергу, створює передумови для виникнення мовних контактів, що проявляються у вигляді інтерференції. Педагогічний аспект білінгвізму включає питання активного та пасивного знання мови і ставить за мету розробку методів і прийомів навчання мов за умови білінгвізму (природного або штучного), оскільки будь-яка ситуація двомовності спричинює виникнення проблем у навчальному процесі. Педагогічний аспект дослідження білінгвізму в Україні безпосередньо пов'язаний з особливостями навчання іноземної мови поза природного мовного середовища і не може лишитися поза увагою дослідників білінгвізму.

Термін «інтерференція» був розповсюджений у лінгвістичній літературі завдяки працям У. Вайнрайха. Лінгвісти почали використовувати цей термін, щоб позначити негативний вплив, перешкоду. Отже, з лінгвістичної точки зору термін «інтерференція» використовується у зв'язку з вивченням проблеми контактування мов, для позначення тих видозмін, що спостерігаються в мовленні білінгвів як результат взаємодії різних мовних систем.

Результати наукових розвідок засвідчують той факт, що у визначенні поняття мовної інтерференції повної єдності серед лінгвістів немає. Ми в своїй роботі керуємося твердженням про те, що інтерференція – двосторонній процес взаємодії систем мов, особливо в контексті інтерференції в умовах штучного білінгвізму, тобто в процесі вивчення іноземної мови. Теоретичне опрацювання джерельної бази уможливило виділення низки факторів, що спричиняють інтерференцію: структурні розходження між рідною мовою та мовою, що вивчається; програма користування рідною мовою, що склалася у свідомості білінгва; недостатнє знання лексичного і граматичного матеріалу рідної мови і відсутність стійких вмінь та навичок використання мови, що вивчається; психологічний бар'єр.

Сучасна наука оперує низкою різноманітних класифікацій інтерференції. Погляди вчених щодо даного питання також різняться. Це пояснюється тим, що інтерференція є об'єктом вивчення багатьох суміжних наук, тому при її класифікації за основу беруться її різні ознаки (джерело, область функціонування, ступінь того, наскільки полілінгв вбачає диференційні ознаки рідної мови, форми прояву інтерференції, її комунікативний ефект тощо). За ознаками, що були перераховані вище, виділяють наступні види інтерференції: зовнішня та внутрішня; пряма та непряма; явна та прихована; фонетична, лексична, семантична, граматична тощо; синтагматична і парадигматична; мовна та мовленнєва; експресивна та імпресивна.

Єдиної класифікації інтерференції за лінгвістичною природою також не існує. Серед них – класифікації В. В. Алімова (звукова, орфографічна, граматична, лексична, семантична, стилістична, внутрішньомовна), М. В. Дьячкова (лексична, морфологічна, синтаксична), А. Є. Боковні (лексико-семантична, граматична (морфологічна), граматична (синтаксична), фонетична).

Інтерференцію в умовах штучного білінгвізму можна спостерігати, насамперед, під час навчання іноземній мові. Студенти філологічних факультетів доволі часто роблять помилки, навіть якщо рівень володіння мовою є достатньо високим. Так, в даному дослідженні вбачається можливість навести найпоширеніші приклади інтерференції в процесі навчання іноземній мові, взявши за основу класифікацію, яка вирізняє такі види інтерференції, як звукова, орфографічна, граматична, лексична, семантична, стилістична, внутрішньомовна.

Так, говорячи про звукову інтерференцію, можна струджувати, що найпоширенішими її прикладами є заміщення англійських фонем фонемами англійської мови та заміщення англійських фонем фонемами рідної мови.

Орфографічна інтерференція – процес, під яким розуміється орфографічні помилки в писемному мовленні, які часто знижують якість виконаного перекладу. Найчастіші приклади даного виду інтерференцій – подвоєння приголосних в українських словах та написання англійських власних назв з маленької літери, спираючись на той факт, що в українській мові вони не є власними.

Граматична інтерференція включає морфологічну, синтаксичну та пунктуаційну. Морфологічна інтерференція обумовлюється категоріальними відмінностями та іншими особливостями частин мови у двох мовах. Прикладами морфологічної інтерференції можуть слугувати такі приклади, як невірне використання прийменників невірне використання займенників, а саме перенесення категорії роду з української

мови на англійську та навпаки та некоректне збереження присвійного займенника у мові перекладу. Синтаксична інтерференція сконцентрована на членах речення та типах речення, а саме на відхиленні від норм синтаксису тієї чи іншої мови.

Лексична інтерференція є втручанням лексики однієї системи мови в іншу. Лексичні нововведення є постійним процесом. Із часом ці нововведення проходять стадію інтерференції, а потім адаптуються до мови і займають місце в мові.

Семантична інтерференція являє собою втручання елементів однієї мовної системи в іншу на рівні сем. Багатозначність слів, синоніми та омоніми також можуть бути причиною інтерференції.

Стилістична інтерференція є результатом ігнорування особливостей вживання та комбінаторності слів. Якщо комунікант добре володіє мовою, вона рідше підпадає під вплив інтерференції, тому що вона з більшим ступенем вірогідності вірно оформить текст обома мовами – рідною та іноземною.

Говорячи про внутрішньомовну інтерференцію, необхідно зазначити, що під впливом однієї мови, комунікант створює власні правила в іншій мові на різних рівнях.

Питання інтерференції займає важливе місце в мовленні комунікантів в умовах штучного білінгвізму, а саме в процесі навчання та вивчення іноземної мови. Щоб уникнути негативного впливу інтерференції, комуніканту необхідно знати теоретичні основи цього явища та виконувати відповідні вправи, направлені на подолання інтерференції в залежності від рівня мови, на якому вона проявляється.

УДК 811.161.2'253'255.4

Чернова Ю. В.,

в. о. старшого викладача кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГАСТРОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Національні страви відображають культуру країни так само, як і її мова, одяг та традиції. Зараз відбувається певним чином змішання культур, наприклад, Америка запозичує кулінарні техніки та поняття з французької кухні. Окрім того, на телеекранах все частіше з'являються програми кулінарної тематики, де неодмінно присутні усі найновіші гастрономічні тенденції. Тема цього короткого дослідження є актуаль-

ною з того погляду, що нові кулінарні запозичення викликають труднощі під час перекладу. Сам перекладач повинен бути знайомий з гастрономічною культурою не тільки своєї країни, а й кулінарією країни мови перекладу. Він має бути обізнаним з лексичними, граматичними та іншими особливостями написання кулінарних лексичних одиниць. Рецепти, телепрограми, кулінарні блоги та тому подібне є частиною гастрономічного дискурсу, і мають на увазі те, що всі комунікативні ситуації пов'язані з обробкою, приготуванням та споживанням їжі. Гастрономічний дискурс поділяється на різні жанри, типу рецепти, тексти меню, гастрономічна реклама, тематичні телепрограми тощо. Саме вони є об'єктом роботи перекладача, та містять лексичні поняття, що викликають труднощі під час перекладу. Дослідженню гастрономічного дискурсу та області кулінарних рецептів присвячені роботи Л. Г. Єрмакової, А. В. Олянича, П. П. Буркової, М. А. Кантурової, Г. С. Москалюк та ін.

У перекладача можуть виникнути проблеми з перекладом навіть інгредієнтів, якщо вони не досить поширені в нашій культурі. Наприклад, в програмі «Кращий кухар Америки-9» один з учасників приготував страву під назвою *Buttermilk biscuits with gravy and sausage roux*, що була перекладена студією Coldfilm як «Сливочный бисквит из соусом» (*Вершковий бісквіт із соусом*).

Інша проблема виникає з перекладом, як здається, звичайного слова *biscuit*. Це класичний «хибний друг» перекладача, оскільки відомий усім «бісквіт» англійською мовою звучить як *spongecake*, а лексема *biscuit* насправді ж означає печиво. Тонкощі приготування страви також відображаються і на тонкощах їх перекладу. Перекладачу потрібно в певній мірі бути обізнаним з кулінарними традиціями обох країн, своєї та мови оригіналу. Окрім того, перекладач повинен обирати один варіант перекладу для певної лексеми. Лексичні одиниці можна поділити на еквівалентні (*cabbage* – капуста) та без еквівалентні (в особливості назви страв національної кухні). Особливу увагу слід звернути на лексеми французького походження. У книзі Гордона Рамзі вживається таке поняття як «*compote*». Перекладач може допустити схожу помилку з «*biscuit*». Відоме нам слово «компот» прийшло в російську мову, а згодом і в нашу, у XVIII столітті від французького «*compote*». Компот став традиційним солодким напоєм з фруктів, що готується у країнах Східної Європи та Росії. У Франції під поняттям «компоте» розуміють фруктове пюре. Оскільки французька кухня є законодавицею кулінарної моди, то серед останніх тенденцій кондитерського мистецтва «*compote*» стало повноцінним десертом на основі фруктового сиропу, чи елементом муссового десерту. Перший спосіб перекладу кулінарної лексики – це транскрибу-

вання, тобто передача звукового образу слова. Наприклад, confiture – конфітур, gélatine – желатин, caramel – карамель. Проте транскрибування не завжди є доцільним, часто перекладачу крім того необхідно використовувати прийом опису(або експлікації), це другий спосіб перекладу, що використовується в тому випадку, коли значення реалії неможливо зрозуміти без додаткового пояснення. Наприклад, calville (кальвіль) – це сорт яблук, roux (ру) – соус на основі жиру та муки. У кожній кулінарній книзі та рецепті містяться назви способів нарізки овочів: сі зле (ciselé), брюназ (brunoise), жульєн (julienne), батоне (batonnet), суфле (sifflets) та ін. Перекладач може використати адаптаційний переклад з обов'язковим поясненням (напр. нарізка овочів соломкою довжиною 3–4 см і товщиною до 1 мм) чи скористатися способом транскрибування з експлікацією (напр. мірпуа (mîgeroix) – скибочки неправильної форми зі сторонами 1–3 см). Третій прийом, яким користуються перекладачі, – це транслітерація. Частіш за все він, як і транскрибування, потребує описового коментарю: moussaka (мусака) – традиційна грецька страва із баклажанів та соусу Бешамель, couvert – куверт (столовий прибор), calvados – кальвадос(напій, яблучний бренді). Як вже зазначалося раніше, деякі назви кулінарних технік в основному походять з французької мови, а перекладаються вони способом калькування. Наприклад, фламбування (фр. flambé – горіти) означає прийом кулінарної обробки, коли до страви додається певний алкогольний напій та підпалюється, щоб отримати особливий смак. Стосовно гастрономічного дискурсу слід також звернути увагу на тему адаптації перекладу до вихідного тексту. З огляду на культурну сторону перекладачами використовуються дві протилежні стратегії перекладу: доместикація та форенізація. Доместикація – це «наближення тексту до культури мови, якою він перекладається». Суть цієї стратегії полягає в тому, щоб зробити переклад максимально простим та зрозумілим для адресата. Стосовно кулінарної лексики – це пошук заміни(еквівалента). Форенізація означає «збереження культурного компоненту тексту оригіналу в перекладі». Під час перекладу кулінарних рецептів переважає використання останнього виду стратегії. Якщо поняття є досить новим для культури перекладу, то необхідним є додавання коментарю (експлікації).

Одже, найбільших труднощів у перекладача викликає переклад рецептів, меню, окремих назв страв та інгредієнтів. Основна проблема – це невідповідність кулінарних традицій національної кухні та іншої культури. Тому перекладачі вдаються до трьох способів перекладу: транслітерації, транскрибування та експлікації. Обізнаність з гастрономічною справою, а саме тонкощами приготування страви, її складом та інгредієнтами є необхідною умовою для перекладача.

Скрипник В. В.,
студентка 541 групи кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стиль фентезі – це жанр фантастичної літератури, в основі якого лежить міфологічний, казковий мотив. Особливу популярність серед сучасних письменників цей стиль отримав завдяки наданню великих можливостей для написання твору і польоту фантазії. Автор не обмежений певними рамками, що дозволяє вигадувати оригінальні сюжети, використовувати цікаві стилістичні прийоми, які буду зрозумілими і для читача. Певною особливістю таких творів є наявність унікальних слів, визначень, вигаданих письменником самостійно. Подібна практика використання специфічних слів, назв та імен героїв дозволяє більш яскраво описати сюжет, емоційний стан героїв і їх магічну природу.

Існує декілька способів перекладу творів жанру фентезі:

- дослівний переклад, при якому важливо зберегти структуру тексту незмінною;
- непрямий переклад, де особлива увага приділяється збереженню смислового навантаження.

Герої фентезі часто наділені різними магічними і нетиповими рисами. Головний персонаж фентезі – це завжди неординарна, харизматична особистість, яка завжди помітно виділяється серед натовпу. Якщо у текстах фентезі персонажу властиві негативні риси, йому приписують також і позитивні якості, наприклад гострий розум, приємна зовнішність, будь-які обдарування.

Розглянемо переклад імен у творі Ренсома Ріггза «Дім дивних дітей». Цікавим є те, що майже кожен з головних героїв, «дивних дітей», має певну супер-силу і автор зміг передати їх образ через своєрідні імена. Перекладач, у свою чергу використовує прийом транскрибування, щоб зберегти певні характеристики героїв. Наприклад, ім'я головної героїні – міс Альма Перегрін (англ. Miss Alma Peregrine), яка являє собою особливий вид дивних людей імбрін. Імбріна може перетворитися на птаха, а також підтримувати стан «петлі часу», в якій вони живуть. Прізвище героїні Перегрін (англ. Peregrine) в буквальному перекладі означає «сапсан» – сокіл, і саме в цього птаха вона перетворюється. Однією з «дивних» є Емма Блум (англ. Emma Bloom). Її «дивна» природа проявляється в тому, що вона має силу повітря, про що

натякає прізвище: англ. Bloom в перекладі «квітка, повітряний». Емма –найкрасивіша з дівчаток в будинку міс Перегрін, схожа на квітку, якавсім подобається. Її володіння силою повітря проявляється в тому, що вона легше повітря, і змушена носити важкі свинцеві черевики; вона вміє дихати під водою. Еще одна дівчинка, яка проживає у міс Перегрін, це Бронвін Брантлі (англ. Bronwyn Bruntley) – надзвичайно сильна дівчинка, на що і вказує її ім'я: «brunt», в перекладі «тяжкість, сильний удар». У романі вона описується як дівчинка, яка володіє силою десяти чоловіків.

У розглянутих прикладах ми можемо побачити, що авторзаклав певний сенсу семантику прізвища головних героїв, пов'язаних з контекстом і перекладач не змінює їх у перекладі, тим самим зберігаючи прийом автора. Перекладачеві необхідно не просто перекласти текст на іншу мову, а й передати основний сенс, особливо, ідею, що можливо тільки після детального сприйняття твору. Дотримання основних норм мови вважається важливим елементом у процесі перекладу, проте неправильна передача сюжету здатна перекреслити всю цінність книги.

УДК 821.161.2.09-343(043.2)

Шестопалова Т. П.,

д-р філол. наук, професор кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

МІФОЛОГЕМИ СТЕПОВОГО ПРОСТОРУ В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧИНИ

На Півдні України дуже мало місць, пов'язаних з іменем П. Тичини (1891–1967) (Про це: Музей Павла Тичини постав на Херсонщині. URL: <http://prostir.museum.ua/post/25450>). Водночас створений ним образ степу багатьма своїми аспектами відкритий до розуміння етнокультурних кодів степового Півдня України. Південні степи йому відкрилися під час роботи репортером у капелі Кирила Стеценка, коли вона гастролювала Правобережною Україною (1920 р.) й мала виступ в Одесі. Водночас П.Тичина добре знав історію України, а степова Україна є знаковою в її модерному періоді. Відтак не дивно, що степові ландшафти дали життєвий матеріал для багатьох кларнетичних і пост-кларнетичних поезій П.Тичини найбільш плідного й вільного періоду його творчості між 1918 та 1924 рр.

Виділимо низку образних домінант, що мають міфологічну етимологію й можуть стати основою для дослідження національного дискурсу Півдня України.

Чотири напрями розгортання відкритого простору втілені в образі Скорбної Матері – Богородиці (тетраптих «Скорбна Мати»). Розіп'ята на обніжку, у полі, яке відновить свою родючість із настанням відповідної пори, Марія символізує горизонтальну модель «світового дерева» – запоруки життя. За певних історичних обставин, коли гостро відчувається духовна спустошеність людини («Як страшно!.. людське серце / До краю обідніло»), спрацьовують компенсаторні механізми, витворені в багатовіковому співдіянні українського народу із землею. Земля виступає матір'ю, життєвою опорою, консервативною і консервуючою силою, яка перешкоджає розпорошенню й заниканню національного первня.

Міфологема вітру виявляє себе в поезії Тичини по-модерністськи. Автор послідовно актуалізує його архетипні сутності. Це сила, яка керує людськими долями, яка змінює світ, визначає сталість несталою і при цьому залишається незбагненою. Степ завжди відкритий усім

вітрам. Фактично, степовий простір без уявлення про вітер зрозуміти неможливо. Земля, поле, степ завжди корелює з вітром. Так, у «Думі про трьох Вітрів», написаній у дусі традиційного хліборобського епосу, міфологема вітру набуває глибокої філософської значеннєвості, постаючи в трьохміфологічних іпостасях: «Лукавий Сніговий», «Безжурний Буровий», «Ласкавий Легіт-Теплокрил». Через символіку пір року в поезії (окрім явної патетики національного відродження) передано язичницьку містичність бога вітру, Стрибога як зримого, дотикально вічутного (побіжно згадаємо відзначену О. Лосєвим предметність міфічного мислення!) втілення творчих і руйнівних начал, що в єдності визначають вічний колообіг земного буття.

Плуг є символом підкорення людиною степу, окультурення землі. Поезія «Плуг» відкриває однойменну збірку (1920 р.) й створює аллюзію відомої багатьом міфологічним традиціям міфологему богатирського орання. Плуг як знак нової ери та спосіб її утвердження відомий як з української, так і з багатьох інших міфологій. Наприклад, скіфські племена знали і глибоко шанували богиню Табіті, яка перетілилася в золотий плуг, сокиру й чашу, освятивши поділ скіфського суспільства на три соціальні групи. Старший брат Кришни, Баларама, під час здійснення своїх подвигів користувався плугом як зброєю. У фінських і карельських племен також вельми популярними були розповіді про плуг, який разом із сонцем і зірками створює культурний герой. Таким чином, міфологема велетенського орання слугує художньому осягненню соціально-історичних катаклізмів перших десятиліть ХХ ст. Докія Гуменна, ведучи мову про генетичні витоки українців та особливості формування української ментальності, пояснювала симфонізм та багатоликість сакралізованих реалій нашого народу переплетінням на українських теренах мирної осілохліборобської трипільської культури (з її високорозвиненим культом Жінки-Матері) та кочівницько-нападницької скіфської. Можна сказати, що в міфі степу закладено сенси небезпеки й захисту, культури і нестягненої свободи («вільний, як вітер») які раз по раз оприявнюються в міфологемах – чинниках існування міфу.

До створення повної картини репрезентації степу в цій темі необхідно увести розгляд міфологем музики й музичного ритму, якими Тичина не раз змальовує далечинь, безмежність. У цьому ряді виокремлюється міфологема дзвонів, яка використовується дуже широко особливо в «Сонячних кларнетах» («Не Зевс, не Пан...», «Арфами, арфами...», «Золотий гомін» та ін.). Дзвін як уособлення священного кола імплікує ідею концентрації на чомусь і безперешкодного ширяння, розростання.

Зрештою, зіставлення міфологеміки П. Тичини, яка створює оригінальну образність відкритого степового простору, з відповідною міфологе-

мікою М. Вінграновського – уродженця Миколаївщини – дасть змогу специфікувати семантику й аксіологію степу в поетичному дискурсі ХХ ст.

УДК 81'373.611'342.8(043.2)

Пономаренко С. С.,

канд. філол. наук, доцент кафедри української філології,
теорії та історії літератури, докторант кафедри журналістики,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СЛОВОЗМІННІ АКЦЕНТНІ ТИПИ В ТЕОРІЇ СЛОВОЗМІНИ АКАД. А. А. ЗАЛІЗНЯКА

У процесі формотворення наголос разом із формотворчим афіксом бере участь в оформленні словоформи лексеми, і ця сукупність словоформ утворює словозмінну парадигму повнозначного слова. У процесі формотворення, або словозміни, наголос, як правило, виступає вторинним (допоміжним) засобом, проте іноді лише наголос виступає засобом розрізнення граматичного значення. Це відбувається тоді, коли формотворчі засоби перебувають в омонімічних відношеннях, пор.: *рук-і́* (род. одн.) і *рук-и* (наз. мн.), *пере-но́с-и-ти* (недок. вид) і *пере-нос-и́-ти* (док. вид). У межах словозмінної парадигми наголос змінюваної частини мови, як відомо, може бути рухомим і нерухомим.

Найбільш докладно роль наголосу при сучасному формотворенні (у сучасній словозміні) на матеріалі російської мови описано вперше у праці акад. А. А. Залізняка «Русское именное словоизменение» (1967 р.), де автором подано повну типологічну класифікацію типів відмінювання іменників, прикметників, числівників і займенників у сучасній російській літературній мові й правила творення всіх словоформ будь-якого відмінюваного слова. За основу класифікаційних типів відмінювання беруться до уваги не лише флексії як формальні засоби вираження граматичного значення й оформлення морфологічних парадигм, а й чергування і, на нашу думку, в першу чергу – наголос, або акцент. Тому не випадково у вступній частині монографії дослідник зауважує, що «зовнішній бік будь-якої словоформи представлено у письмовій формі, а саме, записано за правилами чинної орфографії... Цей варіант запису ми будемо називати *акцентованим орфографічним записом*». У другому розділі праці вчений подає вичерпну класифікацію словозмінних парадигм умовного й дійсного рівнів. Для опису першого типу парадигм було введено два поняття: умовний

наголос та умовний вигляд словоформи, у якій основними структурними елементами є компонент-основа і компонент-флексія. За А. А. Залізником, термін «умовний наголос» – це особлива акцентна ознака, що може набувати двох значень: «умовний наголос на основі» та «умовний наголос на флексії».

Доречність уведення поняття «умовний наголос» зумовлено перебудовою фонетичних і морфологічних систем східнослов'янських мов, зокрема занепадом у слабких і вокалізацією в сильних позиціях редукованих голосних *ъ* та *ь*. Річ у тім, що в деяких словоформах, які в сучасній українській мові мають нульову флексію, на попередніх етапах її еволюції (праслов'янський і ранньодавньоруський періоди) мали матеріально виражену наголошену флексію – *ъ* та *ь* (як правило, це слова з окситонованою чи рухомою а.п.), напр.: род. мн. – **blъxъ*, **dŏgъ*; наз. одн. і род. мн. – *stolъ*, *konъ*. Те, що ці редуковані опинялися в абсолютному кінці слова, тобто посідали слабку позицію, зовсім не означає, що в згадані періоди вони не могли бути наголошеними. Незалежність сили й слабкості редукованих від акцентуації аргументовано доводять А. А. Залізник і В. Г. Складенко. Але у зв'язку з тим, що все-таки їхня позиція в абсолютному кінці слова, наприклад, у словоформах род. мн. іменників **ā*- та **ŏ*-основ та наз. одн. **ŏ*-основ чол. р., була слабкою, редуковані перетворились на фонемний нуль, а флексія згаданих словоформ стала не матеріально вираженою, а нульовою. Як наслідок, колишній флексійний наголос зазнав рецесії, перемістившись на основу: **blъxъ* → *bloxъ* → *bl'oxъ*, **dŏgъ* → *doŭgъ* → *d'ouŭgъ*, *stolъ* → *stolъ* → *st'olъ*, *konъ* → *konъ* → *k'onъ*. У цих випадках коренева давньоруська акцентуація (після занепаду редукованих) є вимушеною, таким чином, у цей період умовний наголос не збігається з дійсним. Звідси й у сучасній українській мові вважається, що слова (словоформи) *бліх*, *дуг*, *стіл*, *кінь* мають умовний флексійний наголос, але при цьому – вимушений дійсний наголос на основі.

Умовний наголос на основі – це така акцентна характеристика словоформи, за якої наголошеним виступає будь-який склад основи, а умовний наголос на флексії – це така акцентна характеристика словоформи, за якої наголошеним є будь-який склад цього морфа. Порівняймо два приклади: 1) в українських словоформах *щедро́ї, на́шу, кні́зі* – умовний наголос на основі, тоді як у словоформах *ці́ні, стару́, яко́му* – умовний наголос на флексії; 2) *печа́лю, бра́та, таксі́, на́ш, дівно́го* – умовний наголос на основі (пор.: *печа́ль, брат, таксі́, на́ша, дівне́*), а в словоформах *дві́р, весь, сам, мій, верб́, стрі́л* – умовний флексійний наголос (пор.: *дво́ра, дво́ри, вся, всьо́го, всі́х, са́ма, са́мих, верба́, вербо́ю, стрі́ла, стрі́лу* тощо). Перший приклад є ілюстрацією того, коли

умовний наголос збігається з дійсним, а другий – коли умовний наголос і дійсний не збігаються. Ця особливість виступає важливою при діяхронічному аналізі акцентних явищ східно-слов'янських мов – від праслов'янської доби до сучасного стану, інакше кажучи, у період до занепаду редукованих, які могли бути як наголошеними, так і ненаголошеними, і в період після занепаду й вокалізації редукованих, що, на думку акад. Г. П. Півторака, «можна вважати початком самостійної історії української мови», коли після зникнення редукованого в слабкій позиції наголос переміщувався на голосний повного творення. На підставі цієї ознаки А. А. Залізняком було розроблено «еталонні схеми умовного наголосу» (які інакше в акцентологічних працях називаються акцентними типами, або акцентними кривими), що поділено на три групи (для іменникових лексем російської мови): схеми для слів з нерухомим наголосом – *a* та *b* і схеми для слів з рухомим наголосом – *c*, *d*, *e*, *f*, а також схеми для слів з рухомим наголосом, що є варіантами схем другої групи, – *b'*, *d'*, *e'*, *e''*, *f'*.

1. Так, еталонна схема *a* передбачає, що наголос в межах словозмінної парадигми падає в усіх словоформах на основу (рос. *тигр*, *ка́рта*, *шо́ссе*), а еталонна схема *b* – в усіх словоформах на флексію (рос. *ца́рь*, *ле́в*, *со́н*, *че́рта*, *тьма*, *тля*).

2. Еталонна схема *c* – слова з наосновним наголосом у формах однини та флексійним – у формах множини (рос. *мо́ре*, *мо́ря* і т.д., але мн. – *мо́ря*, *мо́рей* і т.д.; *ме́сто*, *са́д*, *гла́з*, *ма́стер*); еталонна схема *d* – слова з флексійним наголосом у формах однини та наосновним – у формах множини (рос. *пе́ро*, *ви́но*, *дно́*, *каза́к*, *су́к*); еталонна схема *e* – слова з наосновним наголосом у всіх формах однини та в називному множини і флексійним наголосом у решті форм множини (рос. *у́хо*, *зве́рь*, *во́лос*, *мышь*, *де́ре́вня*); еталонна схема *f* – слова з флексійним наголосом у всіх формах однини та множини, за винятком форми називного множини, що має наосновний наголос (рос. *гу́ба*, *но́здря*, *гвоздь*, *ко́нь*).

3. Еталонна схема *b'* – слова з флексійним наголосом у всіх формах однини і множини, крім орудного відмінка однини, де наголос наосновний (рос. *любо́вь*, *любо́ви* і т.д., але ор. одн. – *любо́вью*; *во́шь*, *ви́ш* і т.д., але ор. одн. – *во́шью*); еталонна схема *d'* – слова з флексійним наголосом у формах однини (крім знахідного відмінка) та наосновним – у всіх формах множини та знахідному відмінку однини (рос. *зима́*, але зн. одн. – *зи́му*, мн. – *зи́мы*, *зи́мам*, *зима́ми* тощо); еталонна схема *e'* – слова з наосновним наголосом у всіх словоформах, крім форм родового, знахідного та орудного відмінків множини, де наголос падає на флексію (рос. *человек*, але род.-зн. мн. *люде́й*, ор. мн. *людьми́*); еталон-

на схема *е''* – слова з флексійним наго-лосом у формах називного-знахідного однини і родового, знахідного й орудного множини та наосновним – в усіх інших формах (рос. наз.-зн. одн. *дитя́*, род.-дав.-місц. одн. *дитя́ти*, ор. одн. *дитя́тей* (-ею); наз. мн. *де́ти*, род.-зн. мн. *детёй*, дав. мн. *детям*, ор. мн. *детьми́*, місц. мн. *де́тях*).

Ця теорія російської іменної словозміни, запропонована А. А. Залізняком, покладена в основу опису акцентуації повнозначних змінюваних слів в «Русской грамматике – 80» та у вільному електронному словнику «Викисловарь».

УДК 811.161.2'3737

Крутоголова О. В.,

канд. пед. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ СОВІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТА ДУХОВНОГО КОДУ

Дослідження семантичного простору слова-концепту – це аналіз реалізації слова та функціонування його на різних рівнях мови: з'ясування його етимології, семантичної структури та можливості розширення її в текстах, насамперед фольклорному, паремійному, виявлення їхньої етимології для з'ясування первісної мотивації; аналіз синтагматичних зв'язків слова тощо. Отже, семантичний простір слова – це вся сукупність його значень, що функціонують у мові й мовленні та реалізуються в усіх напрямках розгортання його семантики. **Метою доповіді** є характеристика особливостей вербальної репрезентації концепту *совість*.

Концепт *совість* у вербалізованому вигляді – це складне утворення, що має високу значущість для української культури, маніфестуючи як універсальні, так і національно-специфічні аспекти, служить етнокультурним ціннісним еталоном. Як відомо, у мові знаходять відображення лише найважливіші уявлення про певне явище, вербалізації зазнають найістотніші концептуальні ознаки, що формують у мовця стереотипні уявлення про явище і, відповідно, зумовлюють його поведінку. Аналіз мовних фактів дозволяє говорити про те, що в паремійному фонді мови, який надійно зберігає духовну спадщину народу, українська мова зафіксувала найважливіші, найвагоміші з погляду народу аспекти християнських уявлень про совість.

Етимологічний аналіз показав, що слово *совість* запозичене в давньоруську мову зі старослов'янської (*съвѣсть* «свідомість; звістка, свідчення») як калька грецької лексеми *συνείδησις* «conscientia» «свідомість», «спільне знання», «усвідомлення обов'язку».

Функціонуючи з давнього часу до сьогодні і будучи доволі частотним, слово *совість* поступово сформувало велике число значень і відтінків, стало багатозначною лексемою з розвинутою семантичною структурою, що засвідчують лексикографічні праці, зокрема «Словник давньоруської мови» І. Срезневського, який фіксує лексику XI–XIV ст., «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.», «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.», «Словарь української мови» Б. Грінченка, що презентує лексику української мови XIX ст., та «Словник української мови», у якому відображена лексика української мови XIX–XX ст.

«Лексикон» Памво Беринди фіксує слово *совість* у значеннях «розум» та «сумнів», що свідчить про зміну (корекцію) принципів ціннісної орієнтації в картині світу українця. Одна із властивостей розуму – схильність до роздумів, рефлексії – проявляється в здатності сумніватися. Звідси *сумління* – це: 1) внутрішня оцінка, моральний самоконтроль, внутрішнє усвідомлення моральності своїх вчинків, почуття відповідальності за свою поведінку перед людською спільнотою; 2) внутрішнє переконання в тому, що є добром, а що є злом; 3) усвідомлення ціннісної правоти своєї поведінки; 4) здатність особистоті самостійно формулювати для себе етичні обов'язки; 5) істина життя, найвищий моральний закон; 6) норма життя.

Структура концепту *совість* така: центр формують концептуальні ознаки «*совість* – усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, свої вчинки перед самим собою, людьми, суспільством»; моральні принципи, погляди, переконання; сумління, «*совість* – частина людини», «*совість* – внутрішній психічний світ людини», «*совість* – людина», «*совість* – найважливіше в людині», «*совість* – основа людини», «*совість* – епіцентр позитивних характеристик людини, насамперед добра»; ближню периферію утворюють «*совість* – це душа», «*совість* – джерело психічних явищ», «*совість* – сукупність рис, якостей, властивих певній особі», «*совість* – прекрасна людина», «*совість* – основне в кому-небудь, його суть»; на дальній периферії перебувають концептуальні ознаки «після смерті на совісливу людину чатують світлі, а на безсовісну темні сили», «совісливість визначає кількість гріхів».

Совість – поняття духовне, абсолютно незалежне від соціального статусу людини, її матеріальних статків. Так, людина може бути жебраком, проте совісливою та моральною особистістю: *Сорочка чорна, а совість біла*.

Українська мова зафіксувала найважливіші, найвагоміші з погляду народу аспекти християнського уявлення про совість, які знаходимо насамперед у фразеологічному та паремійному фондах мови, що надійно зберігають духовну спадщину народу. Вплив вірувань інших релігій в українському концепті *совість* практично відсутній.

Сумління наразі постає в ролі категорії сприйняття релігійного одкровення, правди, доброти, істини. Ми маємо справу з чимось невід'ємним від внутрішнього ества людського «Я», адже сумління лунає в серці людини, змушуючи виконувати його основні вимоги: *Жити по совісті, Працювати по совісті, З його совістю жити добре, та помирати погано* Водночас в уяві українського народу постає образ совісті, на яку можна лягти, підкласти під себе і тим самим затамувати в собі вість Божу.: *Лягти на сумління.*

В історії етичної думки є чимало влучних міркувань із цього приводу, серед них і думка латвійського філософа Августа Мілтса: «Чим складніший внутрішній світ особистості, чим багатоманітніші відносини людини з навколишнім світом, тим сильніша потреба врівноважити свій духовний світ і бути автономною особистістю. Совість не дозволяє заснути духу, в людині сперечаються вічний опонент з вічним захисником. Людина пізнає совість тією мірою, у якій сама живе совісливим життям. Це саме той випадок, коли пізнання збігається із самовдосконаленням.

Отже, в українській мовній картині світу СОВІСТЬ / СУМЛІННЯ є лінгвокультурним, духовним, соціорегулятивним концептом, елементом духовного коду. Вербалізований пареміями української мови, він віддзеркалює морально-етичні принципи народу, його релігійні, соціокультурні й побутові знання. У процесі категоризації СОВІСТЬ / СУМЛІННЯ корелює з такими концептами, як СОВІСТЬ – ДУХ – ДУША: *Душа душу чує, а серце серцю вість подає. Не витерпіла душа: на простір пішла. Пішла душа по руках, та й чорту досталась; Погана людина, погана й душа; Рада душа в рай та гріхи не пускають; Чужа душа – темний ліс; Що тіло любить, те душу губить; Як нема душі, то не допоможуть і кншиі.*

Руссова В. М.,
канд. філол. наук, доцент кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ДО 80-РІЧЧЯ ЛЮДМИЛИ ЯКІВНИ ЧИЖОВОЇ

У вересні 2019 р. в Центральній міській бібліотеці ім. М. Кропивницького відбувся творчий вечір «Життєву пісню серцем співаю» з нагоди ювілею поетки, де звучали вірші у виконанні авторки, пісні на її вірші, слова вітання друзів, колег, просвітян, педагогів та учнів Миколаєва і Снігурівщини.

Перу миколаївської письменниці з Кіровоградськими коріннями Людмили Яківни Чижовій належать 25 поетичних збірок і 7 прозових. Найбільшу частину її творчого доробку складають книги для дітей – казки, легенди і т. п. Ще у молодості вона не зупинилася на освіті агронома після Мигійського технікуму-радгоспу, а продовжила свій шлях на гуманітарній ниві, заочно закінчивши Київський державний інститут культури і отримавши фах режисера. Працювала директором Дорошівського будинку культури та заступником директора обласного Будинку художньої творчості профспілок та працівників народної освіти Миколаєва. Коли я стала викладачем української літератури, то неодноразово запрошувала і запрошую Людмилу Яківну до студентів із презентацією нових її книг або на практичні заняття, де йдеться про такі її поетичні збірки, як «Води живої джерело», «Окраса життя», «Ода матері», «Емігея», «Із глибини народної криниці», «А вже весна», «Світе, мій світе...», «Купальська містерія зеленого свята». Саме у Чорноморському національному університеті ім. Петра Могили була презентована автобіографічна повість поетеси «Споришеві стежки дитинства», яку вона подала як «поетичну розповідь» про свою найпрекраснішу пору життя – дитинство. Тут письменниця не вперше акцентує увагу читача на важливості розуміння дитиною щастя повноцінного життя, починаючи з зачарування навколишнім світом. І перший розділ не даремно завершується рядком: «Ой, який світ цей великий та широкий, а стежки дитинства вузькі та маленькі...» Зачарування світом, вітаїзм творів Людмили Чижової символізують і назви збірок: «Світе, мій світе...», «Осіннє диво», «Ми малюємо осінь», «А вже весна», «Життя триває», «Окраса життя».

Особливу сторінку творчої біографії поетеси віддзеркалюють її стосунки з бібліотекарями і школярами, особливо – Снігурівського району.

Саме там під час фольклорної практики ще студентом, а нині директором Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Василем Шуляром було записано в с. Баратівка «Легенду про Безсмертник», яку поетеса взяла за джерело для своєї поеми з однойменною назвою. Стосовно ж творчої співпраці із снігурівчанами, то їх зустрічі тривають вже не менше трьох десятиліть. І були в їхньому тандемі створені та видані снігурівчанами збірочки для дітей району, як, наприклад, «Легенда про Безсмертник», «Веселі новини гарної днини», «Цікавинки для малечі», «Купальська містерія зеленого свята». А пізніше ці книжечки розрослися до книг миколаївських видавництв.

Дослідники творчого доробку Людмили Яківни вже відзначали особливу її прихильність до фольклорних мотивів. Так, Василь Скуратівський у книзі мисткині «Води живої джерело» наголосив, що «збірка Людмили Чижової природно витікає з наших давніх традицій». Акцентуючи фольклорну складову збірки «Із глибини народної криниці», літературознавець Інна Береза відзначила, що письменниці вдалося мотиви і образи давніх українських легенд та переказів «перечарувати, зінтерпретувати для сучасного читача, наблизити до сприйняття людини, яка живе в реаліях жорстокого техногенного світу».

Свою ж прихильність до пісні, особливо – народної, ювілярка означила не в одній своїй поезії. Також символічно бібліографи назвали свій покажчик «Її серце виткане з пісні». Згадаємо, що поетеса – авторка багатьох текстів, пісень, серед яких і досить відомих – «Бандура» (муз. В. П'ятигорського), «Вишиванка» (муз. Т. Ярової), «Мій синочок» (муз. А. КосАнатольського).

Немало поетичних творів Людмила Чижова присвятила історичному минулому українського народу. Серед них поезії про козацтво, гетьманів Богдана Хмельницького, Івана Мазепу. Йдеться і про Миколу Аркаса, Тараса Шевченка, воїнів ХХ – початку ХХІ століття. Зокрема у поетичному збірнику «Світе, мій світе...» є цикл «Ім'я Тарасове святе», куди увійшли такі вірші: «У березневий день», «Тарасова церква», «Якби...», «У кожного своя доля», «Слово «Заповіту» та «Пророчий голос Кобзаря». І яскравим зразком намистин, які відлунують українську казку, у творчій скрині Людмили Яківни виблискують її книги для дітей. Тут є і «Казки дідуся Гната», який з «коріння різні виріза створіння». Є також «Бабусяна казка», назва якої подарована однойменною поетичною казочкою, де бабуса розповідає Натусі про зиму, зелену ялинку та Снігуроньку. Цікава книжечка також для дітей молодшого і середнього шкільного віку «Казка на канікулах». Зимовим святam, красі зимового лісу присвячена книжка «Новорічна казка». Не обійшлося й без «Скрині казок...», в якій поетеса відзеркалює своє

натхнення у фантазії та утвердженні народної мудрості, красі традицій і звичаїв українського народу.

«Казкові історії» – книжка-проект «Подарунок першокласнику» особлива у доробку поетеси, бо є прозовою. Кожну з казок цієї збірки письменниця присвятила конкретному колективу: ЗОШ Вознесенського району та Мостівської ЗОШ Доманівського району, найменшим читачам Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. О. Лягіна. Є і особисті адресати – Ілля Трощенко, бабуса якого Відмінник народної освіти України, Любов Петрівна Трощенко та Владислав Ткачук, мама якого – Оксана Лисянська, художньо оформила цю книгу. Загалом героями її казок є не лише фантастичні особи, але й сучасні нам українці. Через казку автор доносить до юних читачів важливі істини загальнолюдського звучання. Ці твори вчать дітей добру і прагненню протистояти злу, цінувати красу навколишнього світу в розмаїтих його проявах.

УДК 811.161.2

Зинякова А. А.,
канд. філол. наук, доцент кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

АКЦЕНТУАЦІЯ ІНФІНІТИВНИХ ФОРМ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ Д. КРЕМЕНЯ) ПОЛЮВАННЯ НА ДИКОГО ВЕПРА»

На сьогодні поетична творчість корифея рідного краю Д. Кременя вивчалася і вивчається здебільшого в літературознавчому аспекті – наукові доробки В. Коротича, І. Дзюби, Ю. Коваліва, В. Базилевського, В. Бойченка, Є. Барана, В. Шуляра, А. Малярова. В аспекті лінгвістичної проблематики вона є об'єктом нечисленних наукових розвідок. Тому й постає необхідність різноаспектного вивчення мовотворчості автора, насамперед його ідеостилю.

Метою нашої наукової розвідки є узагальнююча інформація щодо акцентування інфінітивних форм у поетичній збірці «Полювання на дикого вепра».

Як відомо, кожен морфологічний клас має свої акцентуаційні особливості, певні закономірності та тенденції наголошування, які загалом і створюють цілісну акцентуаційну систему української мови. Своєрідну наголосову систему, на відміну від усіх інших самостійних частин

мови, має початкова форма дієслова – інфінітив, акцентування якого залежить від його морфологічної будови, а саме: від наявності відповідного суфікса дієслівної основи.

Зупинимось на деяких закономірностях. Так, наприклад:

1) інфінітивні форми з суфіксом *-ува* вживаються як з кореневим, так і з суфіксальним наголошуванням: *же'ртувати, ко'штувати, ра'дувати*, але *скупо'вувати, обслуго'вувати, розфарбо'вувати*;

2) дієслова з суфіксом основи *-овува-* мають лише суфіксальний наголос (на першому голосному суфікса): *відишліфо'вувати, розфарбо'вувати, обслуго'вувати*;

3) дієслова з суфіксом *-ва-* в основі інфінітива вживаються, як правило, з наголосом на цьому ж суфіксі: *жува'ти, забива'ти, нагрівати*;

4) значна група дієслів в словниковому складі української мови за-свідчується з суфіксом *-а-* (*-я-*) в основі інфінітива. Двоскладові дієслова функціонують з наголошеним суфіксом: *оба'ти, подба'ти, надба'ти*. А значна частина трискладових інфінітивних форм вживаються з кореневим наголошуванням: *лу'скати, пи'скати, со'вати, чо'вгати*. Але є й такі, що мають наголос на дієслівному суфіксі: *копа'ти, маха'ти, черпа'ти, клепа'ти*. Чотирискладові дієслова вживаються з кореневим та суфіксальним акцентуванням: *торо'хати, шара'хати*, але *велича'ти*. А п'яти- (і більше) складові форми інфінітива функціонують з наголосом на корені: *схи'дничати, я'бедничати*;

5) виступають з наголошеним суфіксом дієслова, які мають в основі інфінітива суфікс *-і-*: *реві'ти, сопі'ти, хоті'ти, гуді'ти*;

6) з неоднаковим наголошуванням функціонує численна група дієслів з інфінітивною основою на *-и-*. Переважна частина таких дієслів виступає з наголошеним коренем: *сві'дчити, се'рдити, мозо'лити, моро'чити*; деякі інфінітивні форми на *-и-* мають акцентований суфікс: *криши'ти, жсали'ти, ворущи'ти, норови'ти*;

7) дієслова з нульовим суфіксом в інфінітиві вживаються переважно з наголосом на корені: *бу'ти, жи'ти, ми'ти, ма'ти*.

Також дієслова у формі інфінітива можуть мати паралельний наголос, а саме:

1) інфінітиви, в яких наявний суфікс *-ну-*: *хлю'пнути і хлюпну'ти, бо'втнути і бовтну'ти*;

2) група дієслів з суфіксом *-ува-*: *ла'сувати і ласува'ти, буксирува'ти і буксирувати*;

3) дієслова з інфінітивною основою на *-а-*: *ску'бати і скупба'ти, дзьобати і дзьоба'ти*;

4) дієслова з суфіксом *-и-* в основі інфінітива: *очо'лити і очоліти, не'стити і нестити*;

5) група дієслів, які мають в інфінітивній основі суфікс *-і-*: *вісіти* і *висіти*, *сівіти* і *сивіти*;

6) дієслова з нульовим суфіксом в основі інфінітива: *клясти* і *клясти*, *плисти* і *плисти*;

7) дієслова з основою на *-вісти*: *відповісти* і *відповісти*, *розповісти* і *розповісти*.

У ході аналізу фактичного матеріалу нами було зафіксовано:

1) інфінітивні форми із наголошеним дієслівним суфіксом (*-а*, *-я*), наприклад: *дочека́тися*, *збира́тися*, *зігра́ти*, *мовча́ти*, *стоя́ти*;

2) інфінітивні форми із наголошеним дієслівним суфіксом (*-и*), наприклад: *вби́ти*, *говори́ти*, *залиши́ти*, *зrobíти*, *не загу́би'ти(ся)*, *не зміни́ти*, *припочи́ти*, *прости́ти*, *спини́ти*;

3) інфінітивні форми із наголошеним дієслівним суфіксом (*-у-*), наприклад: *забу́ти*, *махну́ти*, *озирну́тися*;

4) інфінітивні форми з кореневим наголошуванням, наприклад: *жи́ти*, *ви́йти*, *звели́чити*.

Порівнявши акцентуацію лексем поетичної збірки з їхнім наголошуванням у сучасній українській літературній мові (для зіставлення використано такі акцентологічні джерела: Головащук С. І. Словник наголосів. Київ : Наукова думка, 2003. 320 с., Погрібний М. І. Словник наголосів української літературної мови. Київ : Рад. школа, 1959. 602 с.), ми з'ясували, що відмінностей у наголошуванні не має. Хоча загальновідомим є факт, що поетичні твори – це та сфера діяльності, котра має свою жанрову специфіку. У ній «проявляються» індивідуальні риси мовленнєвої практики автора. Перш за все – авторські наголоси, що можуть бути зумовлені низкою причин: версифікаційним малюнком вірша, ритмічною й фразовою організацією, збереженням чи свідомим порушенням відповідного метру вірша, дотриманням ритму при перекладі поетичних творів, а також різними просодичними ситуаціями. Має місце й вплив діалектного наголосу, наприклад, для степових говірок характерним є акцентування типу: *не'сти*, *ве'зти* тощо (західноукраїнська парокситоне́за) замість нормативних форм *нести'*, *везти'*. Але як бачимо, ні ритмічна організація віршів (твори написано такими віршованими розмірами – ямб, хорей і анапест), ні вплив діалектної вимови не вплинули на нормативне наголошування інфінітивних форм у збірці, а тому Д. Кремінь є не тільки одним із найяскравіших представників сучасної української літератури, а й глибоким знавцем, поціновувачем рідної мови, рідного слова. Подальший же аналіз акцентуації інфінітивних форм поетичних творів автора дасть можливість з'ясувати основні тенденції їхнього наголошування в українській літературній мові.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ В УРБАНОНІМАХ МІСТА МИКОЛАЄВА

Культурний код здебільшого тлумачать як семіотичний знак, набір певних стереотипних образів, ціннісних орієнтирів, необхідних для розуміння національної культури. З певного набору культурних кодів формується відповідно й національна картина світу. Безперечно, що одним з культурних кодів нації є її мова. Урбаноніми як своєрідний лексичний шар української мови, на нашу думку, мають важливе значення в репрезентації культурних кодів, у національній картині світу українців загалом і жителів певного міста зокрема.

Метою пропонованого дослідження стало виокремлення з-поміж урбанонімів Миколаєва тих, що у своєму функційному полі представляють національно-історичні культурні коди. Матеріалом дослідження стали урбаноніми Миколаєва, перейменовані на виконання Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». З-поміж 129 перейменованих назв урбанонімів виразно представляють національно-історичні культурні коди 58 найменувань. Урбаноніми, з одного боку, відображають суспільні пріоритети, уподобання, прагнення, з іншого містять відомості про історичне минуле. Проаналізовані урбаноніми, що презентують національно-історичні культурні коди можна диференціювати на:

1. Урбаноніми-персоналії, тобто вулиці названі на честь видатних діячів, зокрема це військові різних історичних періодів. Наприклад, вулиця Костя Гордієнка названа ім'ям кошового отамана Кам'янської та Олешківської Січі, сподвижника Пилипа Орлика; вулиця Гетьмана Мазепи, перейменована на честь видатного українського військового, політичного й державного діяча XVIII ст. Відображені в цій групі урбанонімів і постаті першого та останнього отаманів Чорноморського козацтва – вулиця Сидора Білого та Захарія Чепіги відповідно. Крім цього, звертає на себе увагу вулиця отамана Бондарука, сотника армії УНР, який брав участь у першому Зимовому поході УНР, вів підпільну боротьбу проти більшовиків.

Урбаноніми-персоналії в Миколаєві названі також на честь видатних українських вчених (наприклад, вулиця Бориса Мозолевського, дослідника унікальної скіфської пекторалі), письменників, культурних діячів (вулиці на честь поета, драматурга Миколи Вінграновського, поета Павла Глазового, драматурга Івана Микитенка, поета Валерія Бойченка, Дніпрові Чайки, провулок Амвросія Ждахи, одного з перших ілюстраторів «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, Аркасівський сквер, поіменований на честь видатного діяча миколаївської «Просвіти» ХІХ ст.). Кожен з названих діячів більшою чи меншою мірою причетний до культурного життя Миколаївщини, щонайменше є її уродженцем. Виокремлюється на цьому тлі вулиця Андрія Шептицького, митрополита Української греко-католицької церкви, який не має безпосереднього стосунку до Миколаєва. Митрополит був засновником і опікуном декількох навчальних закладів, освітніх, культурних, наукових молодіжних організацій, засновником Українського національного музею у Львові та двох заповідників. Андрій Шептицький в роки Голодомору видав пастирське послання на підтримку голодуючих і зібрав декілька вагонів зерна, під час Голокосту налагодив мережу порятунку євреїв.

2. Урбаноніми-узагальнення історичних або сучасних реалій. Переважно йдеться про відомі суспільно-історичні явища, зокрема вулиці Кобзарська, Чумацька, Волонтерська, або про військово-збройні формування, що ставали на захист України – вулиці Чорноморців, Бугогардівська, Січових стрільців, Національної гвардії, 79-ої бригади. Варто відзначити, що переважно названі реалії стосуються ХVІІІ ст. – періоду Чорноморського козацтва, що активно формувалося як раз на території Миколаївщини, часу визвольних змагань початку ХХ ст. і сучасної російсько-української війни на Сході України.

3. Урбаноніми-релігійно-обрядові. У назвах цих вулиць представлено традиційно шановані українцями релігійні свята – вулиці Троїцька, Святотроїцька, Покровська, проспект Богоявленський, провулок Троїцький.

4. Урбаноніми-традиційно-ціннісні. Назви цих урбанонімів відображають традиційні цінності українського народу. З-поміж них яскравими прикладами є вулиці Соборна (прагнення українців до соборності, єднання, хоча первісно ця вулиця названа за розташуванням на ній центрального кафедрального собору), Родинна (родина для українців є однією з найбільших цінностей).

Перспективою дослідження може стати встановлення соціо-лінгвістичного навантаження перейменованих вулиць щодо їхньої активності живання в мовленні мешканців Миколаєва.

*Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом
Президента України за конкурсним проектом 48410*

СПОГАД ЯК СКЛАДОВА ПАМ'ЯТІ У ТВОРІ ОЛЕСЯ БЕРДНИКА «МАТИ»

Сьогодні історію вже не розглядають як носія об'єктивних знань про минуле. У багатьох дискурсивних практиках вона стає об'єктом перестворення. Натомість саме пам'ять тепер стає тим чинником, який уможлиблює нарацію минулого. Саме пам'ять моделює ідеологічні коди, які зумовлюють культурно-історичну свідомість нації. За допомогою маніпулювання пам'яттю чи навпаки безпам'ятством є можливість реалізовувати різноманітні популістські стратегії.

Література наративізує та удоступнює спогади, що безпосередньо пов'язані з пам'яттю. На сьогодні проблеми пам'яті активно розглядаються у різних дискурсивних практиках: культурних, політичних, наукових. Актуальність цієї проблеми в глобалізованому та фрагментарному світі не викликає сумнівів. У XX столітті проблема пам'яті, значно загострилась, що пов'язано з масштабними міграційними процесами у світі, а також з активною увагою до постколоніального синдрому цілих народів. Через опір ідеології після тоталітарних режимів особливого звучання набули особистісні історії та свідчення очевидців. Історія почала розумітися як комплекс малих, часто усних, історій, які мають набагато більшу вагу, ніж стоси офіційних підручників чи енциклопедій.

Наративізуючи власні спогади Олесь Бердник у своїй повісті-монолозі «Мати», представляє історію становлення особистості оповідача. Тут на перший план виходить пам'ять, яка розташовує життєві факти в тій чи іншій послідовності. Усі спогади, які зустрічаємо у творі безпосередньо пов'язані з асоціонімом Мати. Саме цей образ у повісті є центральним: «Та найголовніше, найсвятіше, що я візьму в серце, в думи, в нове життя, – тебе, Мати...». Чуйні спогади про рідний письменнику образ, пов'язані з голосом неньки, з її піснями: «А потім ти й сама затягувала пісню. В тебе був прегарний голос. Низький м'який альт. Я лежав, притулившись до твоїх грудей, слухав, як у них народжувалася мелодія, випливала в уборі слів у простір, котилася до далеких зірок, бо й виростала з їхнього зерна...». Мати у О. Бердника – ніжна, чуйна, любляча, а головне – справедлива. У творі постає спогад

про те, як мати розгнівалася через те, що син забрав з гнізда маленьких пташенят. Цей спогад викликав у наратора інший – не менш важливий спогад, який вплинув на становлення особистості чуйної та справедливої до навколишнього середовища та оточуючих.

На окрему увагу у творі «Мати» заслуговують спогади про материні казки, бо «ті чарівні казкові ідеї незримо лягали в моє дитяче серце, день за днем формуючи свідомість». Так, у змісті самої повісті маємо ще один твір – казку про мати і сімох синів. Господар сусідньої планети підступно відібрав у синів пам'ять, так, що вони забули навіть рідну мати. І тільки материнська любов та самопожертва допомогли молодшому з братів все згадати. А далі вже «почувши звуки пісень братових, згадали про минуле своє брати пригнічені». Ця казка є цікавою з огляду на те, що сам письменник, конструюючи власні спогади, звертає увагу на важливість для будь-якої особистості пам'яті як такої та негативних наслідках безпам'ятства.

Наприкінці твору оповідач звертається до образу матері вже не у минулому часі, а у теперішньому: «...Бачиш, Матусю, я назавжди запам'ятав твою чарівну казку». Це дає нам підставити говорити про пам'ять, яка є з'єднувальним містком між минулим та теперішнім.

Отже, у творі Олеса Бердника «Мати» репрезентовані спогади про матір, які є складовою пам'яті. Саме пам'ять є тим конструктором, який впливає на становлення особистості.

УДК 821.161.2.09

*Косарева Г. С.,
кафедра української філології, теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

*Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом
Президента України за конкурсним проектом 48410*

СПОГАДИ ЯК МЕТАФОРИ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ У ЛІРИЦІ ДМИТРА КРЕМЕНЯ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «СЛЬОЗИ СУХОГО ФОНТАНУ»)

Упродовж останніх десятиліть як у літературознавстві, так і в різних галузях соціогуманітарного знання посилилася увага до проблеми студій із дослідження пам'яті як складової індивідуальної, колективної, соціальної, історичної, національної, культурної, сімейної ідентичностей тощо. Пригадування / спогади, як відомо, є одними із носіїв процесів пам'яті. Феномен спогаду, за А. Ассман «приховує в собі

прямий опис, приковуючи до метафорики». При цьому «образи відіграють роль фігур мислення, моделей, що окреслюють понятійне поле й спрямовують теорії». Вочевидь, спогади здатні акумулювати пам'ять чи стимулювати її повернення / відтворення.

Методологічною основою дослідження стали праці з конструювання культурної пам'яті А. Ассман, Я. Ассманн, Р. Лахманн, О. Галети, А. Аністратенко, а також есеї Мартіна Поллака.

Осмилення спогадів як метафор культурної пам'яті, історії, тягlosti між минулим і теперішнім є одним із провідних концептуальних мотивів у поетичному доробку відомого митця Північного Причорномор'я, Дмитра Кременя – поета, перекладача, публіциста, лауреата Національної премії імені Т. Шевченка (1999). Збірка «Сльози Сухого Фонтану» (2014 р.) – це літописна історіографія, яка продовжує авторські формотворчі експерименти у значному масиві його творів, присвячених топографії пам'яті.

Метою розвідки є окреслення особливостей репрезентації спогадів як метафор культурної пам'яті. Основним завданням є з'ясувати специфіку інтерпретації метафори «Сухого Фонтану», водночас диференціюючи її як конкретний сучасний міський топос Миколаєва, так і символічний міфопоетичний простір спогадів.

У збірці оприявлено спогади про один із найстаріших топонімічних локусів – фонтан, історія якого реконструюється через екскурси ліричного героя крізь історичні виміри 30-х років XIX століття, коли адмірал М. С. Мордвінов спорудив «великий казенний сад», який «зрошувався з місцевих джерел (фонтанів)». У XIX столітті тут також було зведено «водомет», що постачав водою будинок головного командира Чорноморського флоту у всю округу. Цей водопровід пропрацював аж до 60-х років XX ст. Однак старі джерела вичерпалися, вода поступово зникла. У такий спосіб виникла назва «Сухий Фонтан», яка дала також назву одному із найдавніших топосів Миколаївщини та стала одночасно символічним заголовком цієї книги поезій.

Композиційно збірку складають синтез ретроспективних і сучасних спогадів, у котрих присутня градація архітектонічних метафор, пов'язаних із античними топосами (Еллада, Гілея, Давній Рим, Скіфія, Ольвія), місцями козацької вольниці («Задува суховій на Сухому Фонтані, / Іще тут Мазепа схилявся на зруб»). Ці метафори простору постають як своєрідна модель пам'яті-сховища (за А. Ассманн), яка наближається до палімпсесту. З-під письма прототексту проступають рефлексії з античних часів («Я був Анахарсіс, я – скіфський поет»; шевченківські алюзії («Все минає. Навіть культ Шевченка. / Україна – вся на засланні»), а також травматичні спогади про жертв Голокосту: («Я не забуду... Голокіст – рамена..»). Пам'ять співвідноситься із авто-

біографічними топосами старовинного південного міста («Я пригадую... Миколаїв адміралтейський, / Ти таємної волі оплот»). Водночас ліричний герой у збірці Д. Кременя балансує між минулим і теперішнім, в якому «діти збільшовиченої ери / Вписались у новітній інтер'єр»). Фіксація слідів пам'яті нашої сучасності, що нагадує розфрагментовану кінострічку, пов'язана вже із подіями ХХІ століття, із метафорою бездомів'я, забуття українців, відірваних від коріння: («А я ніяк Вітчизну не знайду. / І лиш один усе чекаю вістку про Україну...»). Ліричний герой поезії «Небесне й земне. Земне й небесне» занурений у забування історії, власних джерел ідентичності. Між тим у фінальних картинах збірки мотив бездомів'я / забуття трансформується: «А проте – не все ми ще забули, / Ще не всі забудуть нас, коли вже не співи, а посмертні гули вирвуться з далекої імли»). Образ смерті тут є тим первинним досвідом розпізнавання минулого і теперішнього, що необхідний для виникнення спогаду.

Інший аспект спогадів як метафор культурної пам'яті пов'язаний із конструюванням досвіду родинної пам'яті («А в нас у Миколаєві зима / наш син і дід і всі літа найкращі...»), що пов'язаний із топосом дому.

Отже, розглянута система спогадів у збірці «Сльози Сухого Фонтану» Дмитра Кременя (хоч далеко не уповні охарактеризована у межах тез доповіді) переконує у вагомій ролі продукування просторових метафоричних топосів культурної пам'яті-сховища, пов'язаної із апелюванням до образів минулого, які «приносять свою ідентичність через зміну поколінь» (за Я. Ассман). Вона є дуже цінною, оскільки має бути збереженою і проговореною (омовленою) сучасниками, щоб відновити тяглість поколінь та подолати численні маніпуляції з процесами пам'яті.

УДК 81-115'367.626:[811.163,2+811,161.2](043,2)

Харчук О. В.,

старший викладач кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВИВЧЕННЯ ОСОБОВИХ ЗАЙМЕННИКІВ У БОЛГАРСЬКІЙ МОВІ ПОРІВНЯНО З УКРАЇНСЬКОЮ

Зачасти, коли людина починає вивчати іншу мову, то шукає відповідність, схожість між рідною, «своєю» мовою та мовою вивчення. Останніми роками дедалі більше українських студентів починають вивчати болгарську мову, але зіштовхуються з певними незрозумілими

аспектами, тому шукають паралелі між українською та болгарською граматики. В більшості випадків такий підхід шкодить, а тому не завжди одразу можемо побачити українсько-болгарські відповідності на різних рівнях, і вивчення мови стає складним і незрозумілим. Ми намагаємося простежити українсько-болгарську граматичну паралель задля того, щоб допомогти студентам зрозуміти граматичні процеси в обох мовах, а також полегшити засвоєння болгарської мови.

Болгарська та українська мови належать до такого мовного ареалу, який містить багато спільних граматичних особливостей. Об'єктом нашого дослідження є деякі синтаксичні конструкції, в яких яскраво простежується вживання займенників в обох мовах, використання повних та коротких форм особових займенників в болгарській мові та передача їх при перекладі українською. На відміну від інших мов, в яких підмет обов'язково має бути вираженим іменною групою слів або займенником, болгарська мова належить до таких, де підмет не є взагалі обов'язковим. У болгарській мові, однак, існують конструкції, в яких обов'язковим є вживання прямого чи непрямого додатка в знахідному чи давальному відмінках, а коли він представлений іменником чи повною формою займенника, то додаток обов'язково дублюється. І у формальному, і в семантичному відношенні такі конструкції не є однаковими. Серед них є такі, при яких предикатом виступає особове дієслово, яке має форми в усіх особах однини чи множини; також конструкції з дієсловом лише у третій особі однини чи множини, наприклад: боли ме (мені болить, у мене болить), стига ми (з мене досить) інші.

Із семантичної точки зору предикати також не однакові, хоча в більшості випадків вони передають почуття, емоції, розуміння, знання чи незнання ситуації. Однією з особливостей розвитку аналітизму балканських мов є синкретизм родового і давального відмінків. Таким чином, у болгарській мові давальний відмінок почав виражати функції двох відмінків. В українській мові, порівняно з болгарською мовою, існує сім відмінкових форм, що зумовлює складність при перекладі більшості болгарських займенникових конструкцій.

На сучасному етапі розвитку у болгарській мові розглядаються повні та короткі форми особових займенників у трьох відмінках: називний (початкова форма), давальний (повна (аналітична), з прийменником і коротка форми), знахідний відмінок (повна і коротка форми).

число	Особа	рід	Називний відмінок (підмет – самостійні форми)	Знахідний відмінок (прямий додток)		Давальний відмінок (непрямий додток)	
				Повні форми	Короткі форми	Повні форми (аналітичні)	Короткі форми
однина	1.	–	Аз (<i>я</i>)	мене (<i>мене</i>)	ме	на мене (мен) (<i>мені</i>)	ми
	2.	–	Ти (<i>ти</i>)	тебе (<i>тебе</i>)	те	на тебе (теб) (<i>тобі</i>)	ти
	3.	м.	Той (<i>він</i>)	него (<i>його</i>)	го	на него (<i>йому</i>)	му
	3.	ж.	Тя (<i>вона</i>)	нея (<i>її</i>)	я	на нея (<i>їй</i>)	и
	3.	ср.	То (<i>воно</i>)	него (<i>його</i>)	го	на него (<i>йому</i>)	му
множина	1.	–	Ние (<i>ми</i>)	Нас (<i>нас</i>)	ни	на нас (<i>нам</i>)	ни
	2.	–	Вие (<i>ви</i>)	Вас (<i>вас</i>)	ви	на вас (<i>вам</i>)	ви
	3.	–	Те (<i>вони</i>)	Тях (<i>їх</i>)	ги	на тях (<i>їм</i>)	им

УДК 811.161.2'282.2:551.5](043,2)

Жвава О. А.,

канд. філол. наук, доцент (б. в. з.) кафедри української філології,
теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

МЕТЕОНАЗВИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ БУЗЬКО-ІНГУЛЬСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ

Протягом останніх десятиліть відбувається безупинний розвиток вітчизняної діалектної лексикології, адже вивчення лексико-семантичної системи діалектних ареалів нової формації дозволяє окреслити й належним чином охарактеризувати різноманітні діалектотворчі процеси. 2018 року нарешті побачив світ фундаментальний Словник українських говірок Бузько-Інгільського межиріччя. Збирання і записування лексичного матеріалу проводилося понад 40 років. У ньому близько 20000 діалектизмів та їх варіантів. Зрозуміло, що у Словнику охоплено різні лексико-семантичні та лексико-тематичні групи. Отже, вивчення метеорологічної лексики у говірках Бузько-Інгільського межиріччя є актуальним, тому що досі не було спеціальних розвідок, що досліджували б саме цей регіон.

Опис номінативних одиниць для характеристики явищ природи проводився як на базі літературних мов, так і на матеріалі їхніх говірів. Зокрема, українські народні метеоназви досліджували О. А. Могила, М. В. Гурін, В. М. Манакін, Л. Р. Іщенко. Лексиці народної метео-

рології в слов'янських мовах присвячено розвідки такі науковці, як М. М. Кондратенко, М. В. Павлюк, М. І. Толстой, С. М. Толстая та ін.

Метою статті є презентація лексики на позначення явищ природи в українських говірках Бузько-Інгульського межиріччя, зафіксованих у відповідному Словнику українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя. Отже, у говірках цього регіону виділено такі тематичні групи лексики метеорологічної галузі: назви вітру; назви, що пов'язані з дощем; назви, що пов'язані зі снігом; назви, що пов'язані з водою; назви, що пов'язані зі світлом; назви, пов'язані з температурним режимом.

У лексичному репертуарі метеонімацій зафіксовано значну кількість лексем на позначення вітру, дощу та снігу, а також процесів, пов'язаних із цими атмосферними явищами.

Найбільшу кількість номенів зафіксовано на позначення назв вітру. Через те, що зазначений регіон є у близькості до моря, яке впливає на клімат, то, відповідно, й назви вітру охоплюють кліматичні та географічні особливості.

Наприклад, сильний північно-східний вітер у досліджуваних говірках має назви: *а'база*, *а'баз'їя*. Зафіксовано також назви інших вітрів: *вишар*, *ве'рхоўка*, *гор'і'ин'ак*, *горо'вий в'ітер*, *с'івер*, *с'іверкиї*, *с'іверко*, *с'іверний*, *с'іверс'киї* (північний); *гарб'її*, *ни'з'їўка*, *ни'зоўка*, *низо'вик*, *зуботик* (південний); *ма'їїста*, *ма'їсто*, *па'дун* (вітер з моря); *о'страйа*, *о'стр'її* (теплий вітер).

Будь-який сильний вітер, що помічений у басейні ріки Дністер, а також на півдні Одещини та Миколаївщини, має назву *к'імлач*.

Назви, що пов'язані з дощем. У всіх досліджуваних говірках зафіксовано іменник *дошч*, *дожд'*. На позначення чорної дощової хмари зафіксовано назви: *хмари*, *бо'їдури*.

На позначення семи 'гроза, грім і блискавка з дощем або градом, що переважно супроводяться великим вітром' у говірках використовують літературний варіант *гроза*. Назву *л'аска'виц'а* зафіксовано у с. Маринівка, с. Антонівка Доманівського р-ну, с-ще Грейгове, с. Калинівка Вітовського р-ну.

Сема 'злива, дуже сильний дощ' представлена номенами *дошч*, *ливен'*.

В.Дворянкін та Ю.Онищенко зафіксували назву природного явища «ніч із сильною та тривалою грозою», про яку один із носіїв говірки називає: *горо'бина н'їч*. Але пояснень, чому саме така назва у ночі, інформатори не подають. У говірках Бузько-Інгульського межиріччя є назва *р'а'б'їнова н'їч* (с.Добре, с. Христофорівка Баштанського р-ну, с. Першотравневе, с. Трудолюбівка Снігурівського р-ну).

Сема 'мжичка, дуже дрібні краплі води, які насичують повітря; дрібний, густий дощ; мряка' має відповідники *мр'ака*, *мр'а'жичка*, *ми'гиц'а*,

ми^гичка, сл'о^та. Такі варіанти назв засвідчено і в інших українських говірках: подільських, гуцульських, нижньонаддніпрянських.

Краплистий короткочасний дощ у сонячний день має назву с'л'іни^т доишч, кур'ачи^т доишч. Негода, погана погода, сира погода – сл'о^та, пл'ута, фл'о^та, хл'аба, хл'акот', без'путниці^та, хл'упа^твиці^та. Сніг із дощем і вітром – л'она^тўка, мо^тква, сл'ака, сл'аква, сл'а^ткоза, хл'упанка, хл'аба / хл'ана, хл'ага / хл'ака, хл'акот', хл'ана^твиці^та, хл'ана^тўка, хл'ана^тнина, хл'ана^тниці^та, челепанка.

Отже, назви, що пов'язані з дощем, представлені доволі широко, не зважаючи на іноді засушливі кліматичні умови регіону.

Назви, пов'язані зі снігом. Загальною назвою снігу є лексема сн'іг. Пора танення снігу має назви: розта^твачка, роз'тал', роз'тан'. Грязь упереміш зі снігом має назви: мокло^та, мочка^тла.

Сема 'льодинка, що утворилася при стіканні рідини і має форму загостреної донизу палички' репрезентована номенами со^тсул'ка, су^тсул'ка, сом^тпел', сопл'а.

Сема 'сніг чи лід, який намерз на шибках вікон' представлена номеном лиси. В інших говірках не зафіксовано такої назви – в'ізе^трунок, у^тзор, мо^троз ін'ій, памороз', за^тмерзл'і в'ікна.

Назви, що пов'язані з водою. Сема 'рух льоду за течією річки під час її скресання' представлена назвами л'одо^тиці^та, л'одо^тх'ід, л'одо^ткол, л'одо^тлом, л'одо^тплаў, л'одо^тход, ту^трлаш.

Назви, пов'язані з температурним режимом. Критерієм визначення температурних характеристик є пора року. Лютий мороз має назви: йа^трун, лутен', моро^тза'ка, мо^трозиці^та, холо^тдрига, сту^тд'ій, студорога, ске^тп'ін', студен', си^тб'ірнії.

Холодна погода має назви ду^тбн'ак, дубо^трина, д'у^тд'ульник, коло^ттун.

Спекотна погода має назви ске^тп'ін', спек'ін'.

Отже, метеоназви є важливою частиною лексики не тільки в аналізованій говірці. Деякі номені відображені й в інших говірках, але з фонетичними, акцентними, словотвірними особливостями. Зафіксовано й локальні назви: па^тздерник, к'імбур, ле^твант, дубо^трина, д'у^тд'ульник, лиси, л'аска^твиці^та, лейа, л'ол'а, , ше^триж. Деякі назви є полісемічними або мають зовсім інше значення. Мешканці сіл дуже обізнані у цій сфері, проявляють надзвичайну спостережливість, а також порівнюють різні кліматичні умови. До того ж у народній культурі існують спеціальні прикмети, за якими передбачають погоду.

Підпригора С. В.,
д-р філол. наук, професор (б. в. з.),
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

*Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом
Президента України за конкурсним проектом 48410*

**ОБРАЗНО-МЕТАФОРИЧНА РЕЦЕПЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ
ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ «СЕВЕРИН НАЛИВАЙКО»
М. ВІНГРАНОВСЬКОГО**

Постать Миколи Вінграновського є цікавою з багатьох перспектив. Поет, прозаїк, актор, режисер, сценарист – він збагатив українську культуру оригінальними мистецькими рішеннями, художніми відкриттями та знахідками, гуманістичними акцентами, що торкаються й української минувшини, національної пам'яті.

До історичного минулого М. Вінграновський звертається в поезіях («Остання сповідь Северина Наливайка», «Ніч Івана Богуна»), оповіданнях (наприклад, «Козак Петро Мамарига»), есе («Чотирнадцять столиць України»). Своєрідним продовженням художнього осягнення української історії став роман «Северин Наливайко», наповнений поетичними візіями, ліричними замальовками та метафорами. Зокрема, автор у творі виформовує об'ємну метафору пам'яті, пропускаючи історичне минуле крізь внутрішній світ, чуттєво сприймаючи історичну добу, інтимізуючи історію.

Доробок М. Вінграновського не раз опинявся у фокусі наукових спостережень літературознавців. Вивченню спадщини письменника присвячено монографію Т. Салиги, дисертаційні роботи Т. Бахтіарової, Г. Полещук, В. Слапчука, Л. Собчук, ряд статей (В. Базилевський, Е. Балла, В. Баранов, І. Дзюба, Т. Пастух, Л. Старовойт, Л. Стороженко та ін.). Дослідники вирізняють у прозі М. Вінграновського ліричність, пантеїстичність, філософічність, звернення до міфологічного інтертексту, а також послугування алегорично-параболічними структурами (ряд творів атрибутуються як притчі-параболи).

Образно-метафоричне відображення реальних історичних подій в романі «Северин Наливайко» посилює притчеву настроєвість твору, що дає підстави відносити його до «химерної» прози, «суттю якої є не відповідний матеріал, а невловимий дух доби й людей у парадоксальному осягненні автора, суб'єктно-метафоричне бачення реалій, збагачених примхливою і прекрасною грою уяви, огорнутих райдужних

переживань та розкішного гумору». Спосіб відображення минулого тут збігається з наявним, за спостереженням Т. Салиги, у поезії «Ніч Івана Богуна» – «історичні реалії виступають тут у тісній взаємодії із фольклорними... поет свідомо «стикає» читача з добре знайомими йому сюжетами, істинами, поняттями, щоб потім ці ж сюжети, істини, поняття поглибити, «переключити» в історичну перспективу, в площину роздумів про сучасне життя народу».

Автор насичує художнє тло роману неймовірними пригодами героїв та незвичними подіями, що «випадають» із ряду історичних та наближаються до казкових (поява арабської принцеси, негрятенок і китайців в українських степах; проголошення Северина Наливайка гетьманом-імператором Китаю; відділення у Петра Жбура голови від тулуба; зустріч із людьми-мізинчиками тощо).

Художньо моделюючи історичні події твору, М. Вінграновський обирає оптимістичний реєстр оповіді, переносячи акцент із переживання трагедії повстання, що закінчилося смертю Северина Наливайка, на проживання/відчуття повноти буття козацького лідера, гармонії світу, яку не можуть зруйнувати розбрат та війни.

Образно-метафорична рецепція історичної пам'яті в романі «Северин Наливайко» М. Вінграновського слугує для створення «химерного», неймовірного художнього світу твору. Казкова образність і метафоричність, своєрідна гіперболічність та символіка, персоніфікація природи загострюють відчуття пов'язаності усього живого й неживого в світі, сприяють трансформації й новому переломленню історичної реальності.

УДК 811.163.2;392.51

Колот О. Д.,

старший викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СИМВОЛІКА ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ ТА ОБРЯДІВ БОЛГАР С. ТЕРНІВКА (МИКОЛАЇВ, УКРАЇНА)

Традиційне болгарське весілля було багате на обряди. Кожна дія в ньому була урочистою, з дотриманням ритуалів, і супроводжувалася відповідними обрядовими піснями. Вони звучали як поетичний опис і коментар кожного окремого елемента обряду. У піснях співалося і про

почуття нареченої та нареченого, їх рідних, подружок дівчини і друзів хлопця, інших учасників весільного ритуалу. У піснях згадувалися і надзвичайні весільні історії з минулого села, давалися настанови молодцям і сватам. Ось чому на весілля спеціально запрошували подружок нареченої, яких називали «свахами», і родичів нареченого. Вони виконували обрядові весільні пісні. На самому початку весілля виконувалося кілька ритуалів. Подружки нареченої заплітали їй волосся в численні кіски спеціальної весільної зачіски, допомагали їй одягнути складний у виконанні, пишний весільний одяг. Молоді, неодружені парубки ж ретельно голили нареченого. Водночас хрещений батько робив весільне деревце – символ життя, яке далі займало центральне місце у весільній ході і на святковій трапезі. Також обов'язковим і схожим за змістом був весільний прапор – він був зроблений з червоного чоловічого пояса і білої хустки, що символізував жінку. Спеціальним ритуалом вважалася і випічка весільного хліба. Борошно символічно пересівали через три шовкових сита, а потім готували три спеціальних весільних хліби. Один з них молодята разом повинні були розламати під час весілля, і, згідно з повір'ям, той, у кого залишався більший шматок, приносив успіх у молоду сім'ю. Основні символічні предмети й обряди болгар с. Тернівка мало чим відрізняються від весільних ритуалів бессарабських болгар і самої Болгарії. Більшість з них, відгомони яких можна побачити і на сучасному весіллі тернівчан, – це замяски, крадин кулак, феруглиця, ябълка, огледало, ела, мединица, було, переливане, бабалык. До обрядів, що забезпечують молодим багатодітність, можна віднести ябълки, огледало, ела и мединци. До обрядів, які, несучи магічний характер, захищають від злих духів, поганого погляду, належать: було, червени ленти. Залишаються деякі з обрядів, які не можна віднести до жодної з категорій. Це такі, як замяски, крадин кулак, феруглиця, бабалък. «Замяски» і «крадин кулак» символічно стверджують весілля домовленим і мають не меншу силу, ніж вінчання. Після цих обрядів розривати угоду не можна. Хліб, який відіграє головну роль у цих обрядах, крім символу майбутнього добробуту і щастя молодих, має ще й магічну силу: робить непорушним шлюбний союз юнака та дівчини. Після церемонії «замясок» дівчата співають пісні, що відображають смуток, печаль з приводу того, що мати нареченої залишається одна. Пісні в темних, чорних тонах:

*Мойта стара майка
Черна-тъмна оди
От феря до феря
Мама да си пере.*

Ще більш виразною є подвійна роль хліба як символу багатства й одночасно магічного змісту шлюбу, що і відбивається в обряді «крадин кулак». У четвер до сходу сонця дівчата несуть калач до криниці з пісненою, яка повністю підтверджує думку С. І. Цветко про символічне об'єднання колодязю (символу небесної роси) та хліба (символу врожаю, багатства). Поклавши хліб на вінець колодязя, дівчата співають обрядові пісні, які стосуються тільки наречених. На цьому етапі пісні зберігають все ще похмурі, темні тони: Припадала тьмна мъгла, Низ мъглата сиву стаду и гуведу. То не било сиву стаду и гуведу, Ами било въкъл (им'я молодого) Той избира въкла (им'я молодої) Як і в обряді «замясок», хліб несе магічну силу для союзу молодих. Міцність шлюбних відносин залежить від подружньої вірності, і тексти пісень, які супроводжують обрядове приготування хліба, застерігають від зради, накликаючи жорстоке покарання за зраду: Да ти йсьйне сърцету, Като стадо без вуда, Като пиле без сянка. У подальшому розвитку весілля привертає увагу обряд «мединиця». Цей обряд, за словами С. І. Цветко, є повністю карпогонічним символом – забезпечує молодим плодючість. Кількість «мединиць», складених одна на одну на столі посеред двору, відповідає кількості бажаних у майбутньому дітей. Після виконання пісень, які належать до даного обряду, одна з дівчат виводить з юрби дітей чорноокого хлопчика, розламає на його голові верхню мединицю, кажучи при цьому: «да им са чарнаоки дицата» (щоб у молодих були чорноокі діти). Весілля завжди відбувалося у святковий, зазвичай недільний день. Обидві родини готувалися до нього. У суботу перед весіллям або в день весілля готується основний весільний реквізит: весільний хліб, весільний прапор феруглиця, ела – кумового др'явче, свадбените венци – кумове деревце, весільні вінки. Феруглиця (сватбено знаме, байрак, пряпор, уруглиця) – слово одного і того ж походження, що і українське «хорогва». Навряд чи церковні хорогви могли вплинути на походження цього символу. Феруглиця у тернівських болгар готується в будинку нареченої. Феруглиця є символом весільної ходи в момент пересування з дому молодого до будинку нареченої і в зворотний бік і обрядовим варіантом «древа життя». Під час прибуття весільного поїзда на чолі з нареченим над його головою повинен розвіватися обрядовий прапор – феруглиця, який підкреслює його мужність і відвагу. Прапор повинен бути білим або червоним, а іноді і двох кольорів. Полотно прапора пришивається до держака обов'язково червоними нитками або «мартеницею». Цією ж ниткою прикріплюються й інші предмети, які є прикрасою: квіти і зелень. Наступний символічний предмет «ела» або «кумового др'явце» у тернівчан роблять у будинку нареченого. У піснях, які супроводжують цей обряд, простежується часте використання «білого» як ознаки чистоти і багатства:

*Куме та дубря дуйде,
Куме пу дубря найе:
Куме пу трапезите
Куме бяли мисали,
Куме по мисалите вити караваи
пу караваите бяли медуви
пу медувите черни мушици (кишмиш)
Куме доста са чуди,
Куме лято идее,
че сянка трябва на мъжка рожба.*

«Ябалка» і «огледало» – це ритуальні предмети, які в болгарських обрядах мають важливе значення. У побуті яблуко є художнім символом краси і здоров'я (хубава, като ябалка; наляйна, като ябалка). У багатьох балканських народів у казковому епосі яблуко фігурує як символ родючості і часто як засіб, що зцілює (символ здоров'я). Ці казки повністю засвоїв болгарський народ, і вони увійшли в болгарські збірники як національні казки. В обряді наречена кидає в гостей 3 яблука, при цьому вона дивиться в дзеркало, ніби для того, щоб діти були схожі на неї. До одного з найбільш древніх обрядів болгарського весілля можна віднести обряд «було» – закривання обличчя нареченої червоною хусткою і червоними стрічками. На думку С. І. Цветко, яку він висловлює у своїй статті «Симболічні речі й обряди в болгарському весіллі», цей обряд у балканських слов'ян з'явився під впливом східної традиції і має повністю апотропеїчний характер (призначений для оберігання від злих духів, поганого погляду). На це вказує і червоний колір хустки, і пісні, які супроводжують обряд:

*Куманьо-ле трендафилу
Хубаво ма прикривайте,
Да ма вятир не увяе,
Ясну слънце не угреа.
Кеж да мина през горица,
Приз горица лелянова,
Та ки ида у майка си,
у майка си на поверътки,
Та ки рече мойта майка
– Леле итерку, милна итерку,
Што си итерку, пувяхнала,
Пувяхнала, пусърнала?..
Слана ли та усланила,
Али та пужар пужарил?
Скрий ме брайно*

*Фѣф твоето сиву стаду.
Кѣк да та скрия, милна сестру,
Кату ми си прудадена,
Прудадена – заложина
За хиляда и петстотин.*

Білий і червоний – основні кольори весільного одягу: біле в одязі символізує жіноче начало, чистоту і невинність, а червоне – чоловіче начало – символ вогню і родючості. Пізніше з'являється і чорний або темно-коричневий як основні кольори верхнього одягу (сукман, елек). Чорний колір у болгар тільки у XVIII столітті стає символом трауру – до цього ознакою скорботи був білий колір.

Слід зазначити, що дослідження фольклору діаспори є важливим процесом у вивченні болгарської мови і культури взагалі. Тернівський фольклор є ще маловивченим і становить суміш характерних західних і східних особливостей. Якщо врахувати той факт, що протягом більше як двохсот років фольклор перебуває в повній ізоляції і зберіг свої характерні риси, обряди переосмислювалися, вносилися зміни в існування дублетних форм, мовних конструкцій, не виявлених в інших говорах діаспори, тому можна з упевненістю віднести фольклор тернівчан до унікального явища в болгарській мові і в болгарській культурі в цілому.

УДК 821.161.2.09-1/-9(043.2)

Алексєва Н. А.,

викладач кафедри української філології, теорії та історії літератури,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЖАНРОВО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМІГРАЦІЙНОГО РОМАНУ ЮРІЯ КОСАЧА «ВОЛОДАРКА ПОНТИДИ»

На сьогоднішній день місце і роль Юрія Косача в українському літературному процесі XX ст. не отримала належної критичної реценсії. Об'єктивною потребою комплексного вивчення історичної емігрантської прози Ю. Косача в контексті літературного життя Західної України й української діаспори.

Метою розвідки є аналіз роману Ю. Косача «Володарка Понтиди» крізь призму його жанрово-композиційних особливостей як чинників формування художності й ідейного змісту цього твору. Основними

завданням є з'ясування стану наукового вивчення творчого феномену Юрія Косача, розгляд поняття жанру й композиції в сучасному літературознавстві, окреслення базових критеріїв аналізу жанрового й композиційного рівнів епічного твору, дослідження літературознавчих параметрів жанру емігрантського роману, аналіз композиції роману «Володарка Понтиди» у взаємозв'язку з іншими формально-змістовими рівнями твору.

Творчість Ю. Косача, за винятком праць західноукраїнських і еміграційних міжвоєнних критиків. Але ґрунтовними у цьому контексті є розвідки сучасних українських дослідників В. Агеєвої, С. Андрусів, Р. Горака. Окремо відомі спогади сучасників Ю. Косача: Б. Бойчука, Г. Костюка, У. Самчука, Ю. Шереха. Саме з початку 90-х рр. художня спадщина Косача почала повертатися до читача. Серед найвагоміших видань письменника можна назвати збірку творів 1930–1940-х років «Проза про життя інших» (Київ, 2003), упорядковану В. Агеєвою.

Ю. Косач весь час знаходився у пошуках можливостей формозмістової будови історичного оповідання та повістю. Саме тому сміливі жанрові та сюжетно-композиційні експерименти стали ключовими у його творчості. Будь-який жанр може запозичувати специфічні особливості інших жанрів та визначати його у такому разі стає важко, бо один і той самий жанр сприймається в різні епохи по-різному. Оскільки роман – це один з різновидів літературного жанру, його типологією займалися багато науковців, таких як В. Жирмунський, М. Конрад, Г. Поспелов, М. Храпченко, І. Волков, П. Ніколаєв. Сьогодні це одна з актуальних проблем жанрології, оскільки жанрова форма роману постійно еволюціонує, утворює різні модифікації. Стійкої типології роману не існує, це лишається однією із нагальних теоретичних проблем, навіть зважаючи на численні спроби.

За власною ідентифікацією роману автор пропонує визначати твір емігрантським авантюрним романом щоденником. Можемо бачити, що ідентифікація роману як одного конкретного жанру є недоречною. Слід зосередити увагу на тому, що цей роман має ознаки роману-щоденника (діарія). Письменник вдається до містифікації, видаючи своє повісткування за давній рукопис конкретної особи. Це сприяло тому, що роман постав у формі «діарія», записника, форму якого сучасні критики вважають навіть кращою, ніж традиційний історичний роман. Роман-щоденник непогано представлений в українській літературі. Щоденник виступає моделлю пам'яті українця, яка вміщує у собі історію однієї особистості та історію України.

З іншого боку, говорити про «чистоту жанру» роману-щоденника зовсім не можливо, бо маємо ознаки історичного та авантюрного ро-

ману. Історичний роман – це твір, який побудований на історичному сюжеті і відтворює в художній формі якусь епоху, певний період минушини. В історичному романі історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – із художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений у межі зображуваної епохи. Але треба зважати на те, що роман написаний у пригодницькому стилі. Довгий час синонімом до терміну «пригодницька» використовувалися слова «авантюрна література», що ускладнювало розуміння цих понять. У літературознавстві не існує чіткого визначення пригодницького жанру.

Отже, композиція є поліфункціональною. Емігрантська свідомість створює ідеї, а активна боротьба за її реалізацію були головними причинами того, чому ці люди залишили рідні домівки і емігрували за кордон. Але найважливіше те, що динамізм подорожі повертає емігранта до спогадів про втрату Батьківщини, коренів. Структурним принципом роману є дорога і таким чином розкривається наскрізна для українців тема еміграції. Ця тема в романі має свій сюжет, який розкривається шляхом показу переживань Ю. Рославця – справжнього українця та, власне, емігрантки з таємничим минулим та невідомим майбутнім. Через цей образ дороги композиція виконує структурну та когнітивну функцію. Автор начебто забезпечує відповідність задумові всіх рівнів структури художнього твору, вливає на читацьке сприйняття та динамізує його. Увиразнення перебігу дій та головної мети забезпечує щоденник головного героя. Він упорядковує події, через призму власного сприйняття та спрямовує читацьку увагу на головних аспектах подій.

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції в дослідженні англійської мови
та літератури, а також методики їх викладання
у вік глобалізації**

УДК 821.111.

Starshova O.,
Associate Professor,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv

**ALWAYS LIKE PILGRIMS:
THE ROLE OF WATER SPACE IN IMMIGRANT'S EXPERIENCE**

In this paper I am trying to put together various instances of water symbolism represented in the literature of previous ages and reconsidered nowadays. The most obvious meaning that lies on the surface is the water as a means of travel that can be seen in many samples of adventure writing. Second, the significance of water as a source of life is inscribed in the genetic code of the humankind. That is the reason for Cormack McCarthy to end his post-apocalyptic novel *The Road* on the ocean beach. Third, water forms fluid substance that carries the souls of the dead to the afterlife and thus draws the boundary between the upper- and under- worlds. At the same time in dimensions of horizontal space water maintains the division point between countries, nations, lifestyles, between one's own territory and the new place to become adopted as one's own. Therefore, water acquires numerous new meanings, to name just a few: as a means of exile, escape, purification, destruction, transformation, and renovation. The discourse of the immigrant literature provides illustrations to each of them. So, the goal of the presented research is to create a mini-catalogue of water representations in the texts of recent decades.

УДК 821.111.

Zaporozhets H.,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv

**CULTURAL TRANSMISSION OF WILLA CATHER
IN AMERICAN PROGRESSIVE ERA**

The period in the history of the USA between 1890s to 1920 is known as a progressive era. The American society was being reshaped and trans-

formed by two dramatical cultural shifts at this time. First, this was now a mass immigrant culture. During the last decade of the nineteenth century and the first of the twentieth, vast numbers of migrants, mainly from eastern and southern Europe, arrived to transform America. Second, old Victorian values (of class and marriage of the role of women) were ruined by a rapidly changing economic order. The twenties century witnessed new technological consumerism – advertising, the cinema, the department store, the car, magazines: which dramatically changed the life of people.

It was also the time when Willa Cather consistently turned her attention to the past, imagining the lives of the Western United States frontier of which pioneer and eastern European immigrants in books such as *O Pioneers!* (1913), *My Antonia* (1918). Willa Cather (1873–1947) is the exemplary instance of a female author castigated for disengagement from the contemporary works. Her novels of the 1920s and 1930s (*Death Comes for the Archbishop*, *The Professor's House*, *Shadows on the Rock*) occupied a geographical and temporal space that seemed far from American modernism's great subject, the accelerating futurity of the city. Cather instead wrote of the nineteenth-century Catholic missions in Mexico, of seventeenth-century French Canada, of the ancient civilisations on Mesa tablelands.

Cultural transmissions is one of Cather's great subjects. The early works traced the migration of central Europeans to the Midwestern prairies. Cather's other great topic is the relationship between (female) self and landscape. Most readers know Cather as the pioneer novelist; her early famous work, *O Pioneer!* and *My Antonia*, are representations of the settlers who populated the Midwest at the end of the nineteenth century. Each novel positions a heroine at the centre of a narrative of settlement; each follows the territorial expansion of the United States into the 'empty' Great Plains, appearing to celebrate the heroic virtues of endeavour, steadfastness, and sheer brute determination. Cather is credited with grafting these stereotypical masculine pioneer virtues onto narratives of the female life. But Cather's exploration of the relationship between the land and the female subject is more complex than simple insertion of a heroine into male plots. Her early fiction insistently maps the interdependence of humankind and landscape. For Willa Cather, to read her culture and history was to read its many spaces. Cather's historical imagination was mainly geographical. She understood America's past times in terms of the different spaces inhabited and constructed by civilizations such as the Pueblo Indians or the French colonists of Québec.. Cather may be called the first woman to establish a fictional language of womanly American landscape.

УДК 821.111.

Kolesnik A.,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv

ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА ЦИКЛУ РОМАНІВ MARIE BRENNON «NATURAL HISTORY OF DRAGONS»

The novel *The Voyage of The Basilisk* was written by Marie Brennan in 2015. This work is the third one in the series devoted to the adventures of Lady Isabella Trent, a naturalist, who is living in the world very similar to Victorian England. The novel has a form of a memoir by this venerable lady and describes her two-year expedition aboard the Basilisk, a royal survey ship hired to sail her and her party around this fantasy world in order to study all kinds of dragons existing in it. The very form of the novel with a scientist traveling around the world by ship as the main character makes an obvious reference to Charles Darwin's *Voyage of the Beagle*. The author uses all the main elements characteristic of a traditional sea voyage narrative of this kind, such as visiting unknown lands, communicating with local people with extra attention given to their customs and traditions, description of new animal species (in this particular case, various dragons) and geographical locations alongside with the description of the casual events during the preparation for the trip, the life on the board of the ship, typical characters (a brave captain, a young curious boy, his governess, a fellow traveler – archeologist), and of course the descriptions of storms, shipwrecks and other great adventures.

УДК 811.111'36

Рибачук О. Л.,

старший викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

DICTOGLOSS AS EFFECTIVE ENGLISH LANGUAGE TEACHING TECHNIQUE

The article deals with the English language teaching techniques. We focus on using an effective language teaching and learning tool that is regarded to be a multiple skills and systems activity for the students of different levels.

Learners practise listening, writing, speaking and use vocabulary, grammar and discourse systems in order to complete the assignment.

What does the term *dictogloss* mean? *Dictogloss* is a special kind of dictation activity where students' task is to reconstruct a short story so that the meaning remains the same as in the original text.

How to use dictogloss? The first step is to choose a text that suits the students' level and reflects the material discussed in class. It should be topic-based and not long. For intermediate level students, for example, the text should contain 8–10 sentences.

Dictogloss has 4 stages. The first is *preparation*. The teacher introduces the topic, the language focus, key vocabulary (if need be).

The second stage is *dictation*. The teacher reads the text twice (or more). The first time he reads it not very quickly, that is at a speed a little bit slower than a native speaker does. The second time the teacher reads the story again at a speed the native speaker does. The students make very brief notes (key words, sentence fragments).

The third stage is *reconstruction*. The students are divided into groups. They produce their own version as close to the original as possible. The group must compose a piece of writing that is close to the original; taking into consideration text type and organization, grammar, tense, topic specific vocabulary and content (Gibson, 2015).

Then they write the shared version of the text. The main thing is to create a story that conveys the general idea of the original story. So, it doesn't need to be exactly the same as the original one, but it must make sense.

The fourth stage is *analysis and correction*. The students compare reconstructed texts with other groups' and with the original one and discuss the differences. Moreover, they correct mistakes. The spelling, punctuation and grammar must be accurate.

What are the advantages of this special kind of dictation? Dictogloss integrates and develops the four skills of foreign language learning. It is very effective language teaching and learning tool as it makes students listen, talk, collaborate, take notes, redraft and present the story orally. Dictogloss is good for mixed-ability classes. A dictogloss lesson makes well when supported with visuals: pictures or even charts. Teachers, using dictogloss, encourage students to use more advanced vocabulary and sentence structure.

УДК 371.311:811.111

Айзікова Л. В.,

викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВНОЇ ОСВІТИ ПІДХІД TESOL

Маючи суттєвий доробок в теорії і практиці вивчення англійської мови та усвідомлюючи гостру потребу великої кількості людей різного

віку в оволодінні нею, Міжнародна асоціація викладачів англійської мови для носіїв інших мов TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages) розробила комплекс рекомендацій щодо мовної освіти.

Переконавання у тому, що знання більше, ніж однієї мови і культури, є базовою цінністю, було задеклароване Міжнародною організацією TESOL в перших стандартах з англійської мови як другої мови спілкування у 1997 році і послідовно включене в усі наступні стандарти та базові документи. Члени організації дотримуються думки, що взаємодія в глобалізованому суспільстві будується на лінгвістичній та культурній різноманітності, технології і торгівля наблизили народи і зробили крос-культурне спілкування невід'ємною характеристикою взаємодії, тож ефективна освіта в XXI столітті повинна надавати можливість усім учням вивчати інші культури та мови світу. Розуміння різних точок зору, життєвого досвіду і світогляду збагачує і формує міжкультурну компетентність.

Метою навчання англійської мови, згідно з баченням спільноти TESOL, є забезпечення успішності учнів в системі освіти та за її межами, оволодіння англійською мовою на просунутому рівні, готовності до навчання в університетах, успішної кар'єри, досягнення особистих життєвих цілей, підтримування власної культури та мови під час вивчення англійської. Для досягнення зазначених цілей фахівці TESOL сформулювали характеристики, що мають бути притаманні ефективній програмі навчання англійської мови.

Навчальні програми для учнів, що вивчають англійську мову, мають бути чіткими, релевантними, розробленими та впровадженими з розумінням того, що мова є як змістом, так і засобом навчання. Стандарти та навчальні програми повинні відповідати освітнім цілям учнів, повинні приводити їх до бажаних результатів розвитку навчальних та кар'єрних траєкторій. Досягнення зазначеної мети можливе не лише за рахунок застосування різних аспектів диференціації, а й за умови забезпечення цілеспрямованого професійного розвитку педагогів, направленого на надання всебічної підтримки учнів на їхньому шляху до оволодіння мовою.

Програми з вивчення англійської мови повинні відповідати трьом офіційно закріпленим критеріям: 1) базуватися на ґрунтовних освітніх принципах та теоретичній базі; 2) реалізовуватися із залученням відповідних людських, матеріально-технічних та методичних ресурсів; 3) виконуватися протягом періоду часу, необхідного для забезпечення паритетного ставлення до учнів з різними освітніми можливостями.

Відповідальність за навчання англійської мови бере на себе весь педагогічний персонал. Усі вчителі освітнього закладу повинні нада-

вати підтримку викладачам англійської мови у розвитку навичок академічного мовлення та письма за всіма областями навчального контенту відповідно до високих стандартів академічної мови. Учні повинні розвивати навички грамотності для кожної області контенту, отже, необхідно максимально збільшити ефективність вивчення академічної англійської мови і контенту, а це можливе лише за умови, якщо викладачі здійснюють цілепокладання та планування занять, орієнтуючись на обидва напрямки розвитку учнів.

Вчителі англійської мови мають бути визнані як фахівці, що володіють знаннями, навичками та якостями необхідними для забезпечення високоякісного викладання. Представники вчительської професії протягом багатьох років боролися з помилковим уявленням про те, що будь-яка людина, яка розмовляє англійською мовою, здатна її викладати. Одержання професійної підготовки вчителя англійської мови не є еквівалентом навичок володіння англійською як рідною мовою. Вчителі проходять ґрунтовну методичну підготовку, яка дозволяє їм фахово планувати і диференціювати навчання, забезпечувати культурологічну підготовку учнів, здійснювати оцінювання результатів навчання та їхню інтерпретацію.

Освітня політика, навчальні програми та практика повинні ґрунтуватися на сьогоденних дослідженнях та перевірених інформації. Вкрай важливо, щоб політики та адміністратори в галузі освіти керувалися актуальними дослідженнями для прийняття рішень з удосконалення чи перегляду програм з вивчення англійської мови. Слід боротися з міфами про те, що занурення учня у мовне середовище є достатнім способом засвоєння академічної англійської мови. Той факт, що людина може спілкуватися англійською мовою не свідчить про володіння всіма аспектами мови на достатньому академічному рівні. Дослідження, проводжувані протягом останніх тридцяти років, просунули розуміння механізмів засвоєння мови на якісно новий рівень, дали докази того, що вивчення мови потребує значних інвестицій часу та ресурсів. Заощадження на них не дасть освітніх або економічних результатів, яких прагне суспільство та його громадяни.

Корисність рекомендації Міжнародної асоціації TESOL в контексті системи навчання англійської мови в Україні є безсумнівною, адже проблеми, на подолання яких спрямовані рекомендації (підвищення ефективності навчання, інтеграція відповідного контенту, підготовка учнів до крос-культурної комунікації тощо) є надзвичайно актуальними для національного контексту.

РОМАН РЕЯ БРЕДБЕРІ «451 ГРАДУС ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ»: ХАРАКТЕРИСТИКА ХХІ СТОЛІТТЯ

Літературний процес за всіх часів був віддзеркаленням суспільних та політичних змін, що відбувалися в окремо взятій країні, або ж у цілому світі. Виходячи з цього, жанр антиутопії є одним з найбільш цікавих літературних феноменів, оскільки, будучи критичною реакцією на негативні тенденції в ході історичного процесу, він водночас стає певною формою пророцтва майбутнього розвитку суспільства та людства в цілому.

Одним з найбільш видатних творів у жанрі антиутопії без сумніву є роман Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», що був написаний у 1953 році. Саме в даному творі письменнику вдалося найточніше передбачити не лише систему цінностей суспільства, але й технічний прогрес майбутнього. І хоча в нашому суспільстві, на щастя, ще не почалася безжалісна боротьба з усіма друкованими виданнями та зберігання вдома книжок ще не переслідується законом, проте їхнє місце за наших часів успішно почали посідати електронні або аудіо-книги. А це вже, безсумнівно, може стати першим кроком на шляху до сценарію розвитку суспільства, зображеного Реєм Бредбері у своєму творі.

Життя громадян зображеного у романі суспільства абсолютно позбавлене від будь-яких негативних емоцій – вони тільки й роблять, що розважаються. А якщо інколи їм все-таки стає сумно, існують спеціальні заспокійливі таблетки – аналог сучасних антидепресантів. Немає підстав заперечувати той факт, що в наш час Інтернет, а також інтерактивне телебачення з його численними серіалами та шоу успішно служать меті розважання людей та відволікання їх від роздумів про навіколишню дійсність. У творі зображено суспільство, зорієнтоване на споживання та заповнення усього вільного часу розвагами, основною з яких є перегляд телебачення. Зображені у творі великі екрани на всю стіну (так звані «телевізійні стіни») є прототипом нічого іншого, як сучасних плоских плазмових панелей телевізорів. У романі представлені різні моделі телевізорів – починаючи від величезних «телевізійних стін» та закінчуючи маленькими портативними екранами, які можуть бути аналогами сучасних мобільних телефонів, планшетів або МРЗ-плеєрів. В тексті зазначено, що зображення передається на екрані

«в кольорі та об'ємі», що відразу нам нагадує сучасне кольорове телебачення із 3D-зображенням, яке з'явилося відносно недавно. До того ж, за допомогою телевізійних стін люди мають можливість спілкуватися з друзями, що можна порівняти із сучасним спілкуванням у соціальних мережах, або через програму Skype.

Серед інших технічних розробок, появу яких передбачив у своєму творі Рей Бредбері, можна виділити наступні: банк, що цілодобово видає готівку, та в якому клієнтів обслуговують роботи (аналог сучасних банкоматів); механічний пес (прототип роботів, розробкою яких в наш час активно займаються японські вчені); а також переносний радіо-приймач, схожий на капсулу, що поміщається у вусі та використовується для спілкування на відстані (нагадує сучасні навушники або безпроводну Bluetooth-гарнітуру для телефону).

Таким чином, можна проводити ще багато паралелей між твором Рея Бредбері та реаліями XXI століття. Роман «451 градус за Фаренгейтом» був написаний у минулому столітті, коли життя було зовсім інше. Ще не пройшло навіть і ста років від дати, коли даний твір вперше побачив світ. Проте деякі елементи зображеного письменником вигаданого майбутнього вже сьогодні прийняли реалістичні обриси. Саме тому, певною мірою віддзеркалюючи XXI століття, цей роман залишається популярним та актуальним і досі.

УДК 821.111.

Шевченко А. О.,

викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

LEARNING THE FOREIGN CULTURAL BACKGROUND THROUGH THE VIDEO MATERIALS

Language is a way to express our feelings, emotions, thoughts, needs and much more. Language can be defined as verbal, physical, biologically innate, and a basic form of communication. If we talk about culture, it is the characteristics of a particular group of people, defined by everything from language, religion, cuisine, social habits, music and arts. Thus culture finds its expression in language; so, learning a new language without familiarity with its culture remains incomplete. An important question arises here, is it necessary to learn about the culture of the target language to acquire English as a foreign or second language? There are great discussions by many scholars and researchers on this topic for decades.

First of all, to understand the importance of culture we need to know to what extent cultural background knowledge influences language learning and teaching, and how can we take advantage of that influence. To account for the roles culture plays in language learning and teaching, it is necessary to demonstrate the functions it may perform in the components of language learning and teaching, such as listening, speaking, reading, and translating. Working with video materials gives opportunity to combine and develop all the required skills mentioned above.

Film and television segments offer students an opportunity to witness behaviors that are not obvious in texts. Film is often one of the more current and comprehensive ways to encapsulate the look, feel, and rhythm of a culture. Film also connects students with language and cultural issues simultaneously (Stephens, 2001), such as depicting conversational timing or turn-taking in conversation. Not only films, but interviews are also important component to follow the culture issues.

This way of learning the foreign culture helps to improve listening, speaking and reading skills. The method proves itself as a productive one, as the students are eager to take part in discussions and answer the questions about the current topics.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Нові виклики у навчанні професійної англійської мови студентів-нефілологів

<i>Гришкова Р. О.</i> Usage of digitalization in Ukrainian education.....	1
<i>Альохіна В. В.</i> Методика викладання англійської мови майбутнім психологам на матеріалі професійних теорій і художніх фільмів	2
<i>Буровицька А. І.</i> The ways to improve students' competence in business English	4
<i>Гриженко Г. Ю.</i> The Specifics of Business English Course for Future Historians.....	6
<i>Греков В. О.</i> Peculiarities of Teaching English to Psychology Students.....	8
<i>Гольовницька-Копна О. О.</i> Засвоєння читання текстів різних функціональних стилів	9
<i>Денищич Т. А.</i> Психолінгвістичні чинники формування комунікативних умінь і навичок студентів	12
<i>Диндаренко О. А.</i> Особливості студентів-юристів академічного письма іноземною мовою	15
<i>Коваленко О. В.</i> Навчання іноземної мови (англійської) за допомогою мобільних додатків	17
<i>Колотій Н. В.</i> Іншомовна комунікативна компетентність як фактор формування конкурентноспроможності майбутніх фахівців	19
<i>Лікунова С. А.</i> Роль діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови у ВНЗ	21
<i>Остафійчук О. Д.</i> Innovative educational environment.....	23
<i>Парсяк О. Н.</i> Формування навичок та умінь монологічного мовлення в процесі навчання англійської мови студентів ВНЗ	25
<i>Постікіна Є. Г.</i> Academic mobility of lectures as the part of integration of Ukraine to the European education area	27

Рябова Ю. М. Використання Інтернет-ресурсів у вивченні іноземної мови	29
Соловей А. В. Differentiated approach to teaching English according to the learning styles	30
Степаненко Т. І. Педагогічні умови проектування професійного інформаційно-освітнього середовища	32
Чернюк Т. І. Професійна іншомовна підготовка студентів немовних спеціальностей.....	34
Чуєнко В. Л. Self-education of ESP teachers	35
Шейна О. О. Studying English through poetic texts	37
Шмуля Л. В. Особливості мотивації студентів у процесі вивчення англійської мови.....	39

ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у перекладі та стилістиці з німецької мови

Ворона Т. О. Електронні ресурси як засіб поповнення словникового запасу студентів.....	41
Корягіна А. Ю. Германізм в англійській мові	43
Мукатасва Я. В. Прагматичні функції автологічної та корпоративної лексики в німецькомовній притчі	44
Науменко А. А. Засоби створення експресивності аналітичних публікацій: фразеологізми	46
Науменко А. М. Original und seine Übersetzungen	48
Ніколащенко Ю. А. Особливості інтернет-сленгу сучасної німецької молоді.....	50
Гумений В. В. Комунікативні особливості інтенції у творах Г. Гессе	52
Хортюк Д. О. Кінопереклад в Україні	54
Антонова К. О. Лексико-семантичні особливості фразеологізмів та їх відтворення в українському перекладі.....	57
Ігнат'єва С. В. Особливості перекладу казкових реалій (на матеріалі казок В. Гауфа та Е. Т. А. Гофмана).....	58
Абакумова А. В. Лексичні особливості образу Німеччини та німців у творі Бернгарда Шлінка «Читач» та їх відтворення в українському перекладі	61

Кузьменко А. А. Особливості концептів «відчай», «страждання», «кохання» в новелі С. Цвейга «Лист незнайомої» та їх відтворення у перекладі.....	63
Хакімова Ю. Б. Структурно-семантична організація складного речення в сучасній німецькій мові та її відтворення у перекладі	64
Багинська А. Б. Англійські запозичення/неологізми в німецькомовних мас-медіа та їх відтворення в українському перекладі	66

ПІДСЕКЦІЯ: Романська філологія

Пітерова Н. А. Запуск мовного механізму	69
Попова Л. Г. Особливості викладання латинської мови на юридичному факультеті	70
Стодолінський Д. І. Домашнє читання на уроках іспанської мови як джерело знань соціально-культурного змісту	72
Каірова Т. С. Le latin comme intermediaire de la comprehension de la communication professionnelle moderne dans le monde de la medecine	73

ПІДСЕКЦІЯ: Німецька філологія та методика викладання німецької мови та літератури у вищій школі

Вакуленко Т. І. Phonetik als grundlage für die ausspracheschulung im deutschunterricht	76
Кіршова О. В. Система вправ для розвитку техніки письма німецькою мовою	78
Кондрацька П. О. Конкретна поезія як феномен	80
Максимчук С. М. Wiener Dialekt und dessen Küchenbesonderheiten.....	81
Мусафір В. Ф. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з німецької мови.....	85
Польберг Л. В. Норма середньовіжньонімецької мови.....	86

ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції в перекладі та стилістиці з англійської мови

Абабілова Н. М. Технологія «Перевернутий клас» як засіб підвищення якості підготовки майбутніх перекладачів.....	88
---	----

Агєєва В. О. Orthographic interference within cross-cultural communication in translation.....	90
Бужиков Р. П. Methodological system of training interpreting translating in the sphere of IT technologies	92
Єлісєєва С. В. Труднощі перекладу англомовних військово-технічних текстів	94
Кузенко Г. М. Багатовимірність семіосфери бароко: перекладознавчий аспект	96
Лютянська Н. І. До питання про українську національну ідентичність.....	98
Лимар М. Ю. The motivational component of English studying for the International Relations specialty students	99
Синельникова О. Р. Особливості перекладу юридичних текстів	101
Усаченко І. В. Інтерфероване мовлення білінгвів в умовах зростаючого домінування англійської мови	103
Чернова Ю. В. Особливості перекладу гастрономічної лексики.....	106
Скрипник В. В. Лексичні особливості перекладу творів жанру фентезі англійською мовою	109

ПІДСЕКЦІЯ: Українська філологія

Шестопалова Т. П. Міфологеми степового простору в поезіях Павла Тичини.....	111
Пономаренко С. С. Словозмінні акцентні типи в теорії словозміни акад. А. А. Зализняка	113
Крутоголова О. В. Семантичний простір концепту <i>совість</i> як елемента духовного коду	116
Руссова В. М. До 80-річчя Людмили Яківни Чижової.....	119
Зинякова А. А. Акцентуація інфінітивних форм (на матеріалі поетичної збірки Д. Кременя «Полювання на дикого вепра»).....	121
Островська Л. С. Репрезентація національно-історичних культурних кодів в урбанонімах міста Миколаєва	124
Поліщук О. Л. Спогад як складова пам'яті у творі О. Бердника «Мати»	126

Косарева Г. С. Спогади як метафори культурної пам'яті у ліриці Дмитра Кременя (на матеріалі збірки «Сльози Сухого Фонтану»)	127
Харчук О. В. Вивчення особових займенників у болгарській мові порівняно з українською.....	129
Жвава О. А. Метеоназви в українських говірках Бузько-Інгульського межиріччя	131
Підопригора С. В. Образно-метафорична рецепція історичної пам'яті в романі «Северин Наливайко» М. Вінграновського	134
Колот О. Д. Символіка весільних пісень та обрядів болгар с. Тернівка (Миколаїв, Україна)	136
Алексеева Н. А. Жанрово-композиційні особливості еміграційного роману Юрія Косача «Володарка Понтиди»	139

ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції в дослідженні англійської мови та літератури, а також методики їх викладання у вік глобалізації

Старшова О. О. Always Like Pilgrims: The Role of Water Space in Immigrant's Experience	142
Запорожець Г. В. Cultural Transmition of Willa Cather in American Progressive Era	142
Колесник Г. Л. Жанрова специфіка циклу романів Marie Brennon «Natural History of dragons»	144
Рибачук О. Л. Dictoglos as Effective English Language Teaching Technique	144
Айзікова Л. В. Принципи організації мовної освіти: підхід TESOL.....	145
Пархоменко Е. О. Роман Рея Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»: характеристика ХХІ століття	148
Шевченко А. О. Learning the foreign cultural background through the video materials.....	149

ДЛЯ НОТАТКІВ

Технічний редактор *Д. Кардаш, Н. Хасянова.*
Комп'ютерна верстка *Н. Хасянова.*
Друк *С. Волинець.* Фальцювальні-палітурні роботи *О. Мішалкіна.*

Підп. до друку 05.11.2019.
Формат $60 \times 84^{1/16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 9,3. Обл.-вид. арк. 8,69.
Тираж 75 пр. Зам. № 5862.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

